

www.turkishstudies.net/economy

Turkish Studies - Economics, Finance, Politics

eISSN: 2667-5625

Research Article / Araştırma Makalesi

Structural Transformation and Reform Debates of the Pension System in Türkiye from the Perspective of the Social Market Economy

Sosyal Piyasa Ekonomisi Perspektifinden Türkiye’de Emeklilik Sisteminin Yapısal Dönüşümü ve Reform Arayışları

Ahmet Kemalettin Kuzucu* - Gökhan Tuna** - Muhammed Karataş***

Abstract: This article reassesses the historical transformation and current reform debates of the pension system in Türkiye through the lens of the social market economy. Its main objective is to examine the pension system not only in terms of fiscal sustainability but also regarding benefit adequacy, intergenerational justice, inclusiveness, and institutional predictability. The study brings together the literature on classical social insurance theory and ordoliberal social market economy and sociological ordoliberalism, together with comparative pension reform studies and academic studies focused on Türkiye. The review shows that the 1999 and 2008 reforms substantially changed the parametric and institutional architecture of the system; however, they did not generate a stable equilibrium because of persistent informality, inadequate pensions, gender inequality, demographic ageing, and renewed pressures for early retirement. The article argues that a multi-pillar architecture that preserves the minimum protection function of the public mandatory scheme while encouraging complementary savings is more consistent with the principles of competition, responsibility, and social balance embedded in the social market economy tradition. It concludes that pension reform in Türkiye cannot be reduced to age and contribution parameters alone and should be addressed together with the employment regime, wage structure, care work, and institutional credibility. Drawing on a comparative reading of pension reforms in continental European countries (particularly Germany and Italy) the study highlights that the tension between rule-based fiscal discipline and social adequacy is not unique to Türkiye but is felt more

* Corresponding Author: PhD Candidate, Akdeniz University, Institute of Social Sciences, Department of Social Policy and Labour Relations

Sorumlu Yazar: Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika ve Çalışma İlişkileri Anabilim Dalı

ORCID <https://orcid.org/0009-0008-5651-1906>

akkuzucu@gmail.com

** Dr., Social Security Institution, Strategy Development Department

Dr., Sosyal Güvenlik Kurumu, Strateji Geliştirme Başkanlığı

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6011-5457>

gtuna@sgk.gov.tr

*** Prof. Dr., Akdeniz University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Labour Economics and Industrial Relations.

Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2490-6531>

mkaratas@akdeniz.edu.tr

Cite as/ Atıf: Kuzucu, A. K., Tuna, G., & Karataş, M. (2026). Structural transformation and reform debates of the pension system in Türkiye from the perspective of the social market economy / Sosyal piyasa ekonomisi perspektifinden Türkiye’de emeklilik sisteminin yapısal dönüşümü ve reform arayışları. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics*, 21(Ö1), 2055-2113. [Special Issues Dedicated to Prof. Dr. Mahmut Özer], Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.94265>

Received/Geliş: 05 May/ Mayıs 2026

Accepted/Kabul: 15 September/ Eylül 2026

Published/Yayın: 20 September/ Eylül 2026

Checked by plagiarism software

acutely there because of high informality, low female labour-force participation, and weak institutional predictability. On this basis, the article opens to discussion a rule-based and limited form of flexibility for insured persons with long and uninterrupted contribution histories, designed through transparent actuarial coefficients and accompanied by labour market measures that reduce informality, as a possible bridge between the responsibility principle and the social balance principle of the social market economy.

Keywords: Labor Economics, Social market economy, ordoliberalism, Freiburg School, Vitalpolitik, pension reform, social security, actuarial balance.

Öz: Çalışmada Türkiye’de emeklilik sisteminin tarihsel dönüşümü ve güncel reform tartışmaları sosyal piyasa ekonomisi yaklaşımı çerçevesinde ele alınarak değerlendirilmektedir. Makalenin temel motivasyonu emeklilik sisteminin yalnızca mali sürdürülebilirlik bakımından değil, aynı zamanda gelir yeterliliği, kuşaklararası adalet, kapsayıcılık ve kurumsal öngörülebilirlik bakımından da bütüncül biçimde ele alınarak değerlendirilmesidir. Çalışmada klasik sosyal sigorta kuramı, ordoliberal sosyal piyasa ekonomisi literatürü, karşılaştırmalı emeklilik reformu çalışmaları ile Türkiye’ye odaklanan akademik yayınlar birlikte ele alınmaktadır. Makalede yapılan inceleme 1999 ve 2008 reformlarının, sistemin parametrik ve kurumsal mimarisini dönüştürdüğünü; ancak kayıt dışılık, düşük aylık yeterliliği, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, demografik yaşlanma ve erken emeklilik baskıları nedeniyle reformların kalıcı bir denge üretmediğini ortaya koymaktadır. Çalışmada, kamusal zorunlu emeklilik sisteminin asgari güvence işlevini koruyan; buna karşılık tamamlayıcı tasarruf araçlarını teşvik eden çok katmanlı bir yapının, sosyal piyasa ekonomisinin rekabet, sorumluluk ve sosyal denge ilkeleriyle daha uyumlu olduğu ileri sürülmektedir. Sonuç olarak makalede, Türkiye’de emeklilik reformunun yalnızca yaş ve prim parametrelerine indirgenemeyeceği; istihdam rejimi, ücret yapısı, bakım emeği ve kurumların güvenilirliği ile ele alınması gerektiği savunulmaktadır. Çalışma, Almanya ve İtalya gibi Kıta Avrupası ülkelerinin emeklilik deneyimleriyle karşılaştırmalı bir okuma yaparak; kural temelli mali disiplin ile sosyal yeterlilik arasındaki gerilimin yalnızca Türkiye’ye özgü olmadığını, ancak Türkiye’de kayıt dışılığın yüksekliği, kadın istihdamının düşüklüğü ve kurumsal öngörülebilirliğin zayıflığı nedeniyle daha sert hissedildiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda makalede, uzun ve kesintisiz katkı süreleri için şeffaf aktüeryal katsayılara dayanan, kayıt dışılığı azaltıcı emek piyasası tedbirleriyle birlikte tasarlanmış kural temelli sınırlı bir esneklik modelinin, sosyal piyasa ekonomisinin sorumluluk ve sosyal denge ilkeleri arasında bir köprü kurabileceği tartışmaya açılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çalışma Ekonomisi, Sosyal Piyasa Ekonomisi, ordoliberalizm, Freiburg Okulu, Vitalpolitik, emeklilik reformu, sosyal güvenlik, aktüeryal denge.

Structured Abstract**Aim**

The article argues that the pension system in Türkiye should be evaluated not only in terms of fiscal sustainability but also with respect to benefit adequacy, intergenerational justice, inclusiveness and institutional predictability. The study addresses the question of how a coherent reform architecture can be constructed in a context shaped by persistent informality, low female labour-force participation, fragmented careers, demographic ageing and recurrent political pressures for early retirement. The aim is to show that pension reform cannot be reduced to age and contribution parameters alone, and to propose an alternative analytical framework grounded in ordoliberal social market economy principles that treats responsibility, social balance and institutional predictability as jointly binding criteria for reform design.

Method

The article relies on a qualitative, multi-source analytical approach that integrates the classical literature on social insurance (Beveridge, Aaron, Diamond, Barr and Diamond) with the ordoliberal tradition of the Freiburg School (Eucken, Böhm, Miksch), the sociological ordoliberalism of Röpke and Rüstow, and the social market economy synthesis of Müller-Armack. This combined perspective treats pension policy as the intersection of three principles: responsibility (a meaningful link between contributions and benefits), social balance (a corrective for structural disadvantage in the labour market) and institutional predictability (rule-based stability of pension parameters). It combines a critical reading of this literature with a comparative review of pension reforms in selected European countries (especially Germany and Italy) and a structured assessment of the Turkish reform trajectory since the 1990s. Quantitative observations are drawn from secondary sources, including OECD Pensions at a Glance 2025 and OECD Economic Surveys: Türkiye 2025, as well as peer-reviewed empirical studies on the Turkish individual pension system, intergenerational solidarity, informal employment and the gendered pension gap. Comparative pension studies (Bonoli, Myles and Pierson, Ebbinghaus, Hinrichs, Holzmann and Palmer, Whitehouse, Lee and Mason, Frericks, Knijn and Maier) and the Turkish-focused literature (Elveren, Değer, Eryıldırım, Yorgun, Aslan and Karadeniz, Meral, Şengül, Nal and Gül Yücel) are used to translate this normative framework into empirically informed reform criteria. The method does not generate primary data; rather, it synthesises existing evidence within a normative-institutional framework derived from the social market economy tradition.

Findings

The analysis shows that the 1999 and 2008 reforms substantially altered the parametric and institutional architecture of the Turkish pension system but did not produce a stable equilibrium. The 1999 reform represented a first step towards rule-based parametric rationalisation, while the 2008 reform achieved norm unification through the establishment of the Social Security Institution. Yet both reforms left unresolved tensions in adequacy, gender equity, informality and institutional credibility. Comparative evidence from Germany indicates that rule-based fiscal discipline can secure long-run sustainability but tends to compress replacement rates, requiring strong complementary pillars. Italy demonstrates the opposite tension: a notional defined contribution architecture has been repeatedly softened by political exceptions, which inflate transition costs and weaken intergenerational equity. Türkiye, with normal retirement ages of 49 for women and 52 for men in 2024, is identified by OECD data as a clear outlier in retirement-age regulation, while exhibiting comparatively high net replacement rates for the average and high earners (around 94 per cent and 105 per cent respectively for full-career workers). Combined with low female employment, weak formalisation and very limited public spending on early childhood education and care (around 0.3 per cent of GDP, well below the OECD average of 0.8 per cent), this configuration produces an institutional design problem rather than a simple parametric one. Empirical findings from Şahin, Rittersberger-Tılıç and Elveren on the gendered structure of the individual pension system, from Aslan and Karadeniz on intergenerational reactions to early retirement and from Şengül and Nal and Gül Yücel on the macro-fiscal pressures of demographic ageing converge in showing that the system reproduces, rather than corrects, labour-market inequalities. From a social market economy perspective, this outcome is consistent with violations of Eucken's principle of stable economic policy and Vanberg's rule-based policy framework, and with the absence of Müller-Armack's irenic synthesis between responsibility and social balance.

Conclusion

The article proposes a three-pillar pension architecture compatible with the social market economy tradition. The first pillar is a strong public mandatory scheme that preserves a robust minimum protection function and a credible link between contributions and benefits. The second pillar is a transparent, low-cost and broadly accessible complementary funded scheme that supplements—rather than replaces—the public pillar. The third pillar consists of targeted compensation mechanisms for care work, interrupted careers and low-income groups, including pension credits for caregiving periods and minimum pension guarantees. Within this architecture, a rule-based and limited form of flexibility for insured persons with long and uninterrupted contribution histories may be envisaged, if it is implemented through transparent actuarial coefficients, explicit cost calculations, life-expectancy-aligned transition rules and active labour-market policies that reduce informality. Such a model can build a defensible bridge between the responsibility principle and the social balance principle without turning early retirement into a politically expandable promise. The study concludes that pension reform in Türkiye should be approached as a question of institutional design rather than parameter adjustment alone, and should be coordinated with employment policy, wage structure, gender equality measures, care infrastructure and the credibility of long-term institutional commitments. Future research is encouraged to combine quantitative actuarial modelling with comparative institutional analysis to test the robustness of multi-pillar designs under different macroeconomic and demographic scenarios.

Keywords: Labor Economics, Social market economy, ordoliberalism, Freiburg School, Vitalpolitik, pension reform, social security, actuarial balance.

ملخص منظم

الهدف

تدفع هذه المقالة بأن نظام المعاشات التقاعدية في تركيا ينبغي تقييمه ليس فقط من منظور الاستدامة المالية، بل أيضاً من حيث كفاية المزايا، والعدالة بين الأجيال، والشمولية، والقدرة على التنبؤ المؤسسي. تتناول الدراسة مسألة كيفية بناء هيكل إصلاحي متماسك في سياق يتسم باستمرار الاقتصاد غير الرسمي، وانخفاض مشاركة النساء في القوى العاملة، وتجزئة المسارات المهنية، والشيخوخة السكانية، والضغط السياسي المتكرر من أجل التقاعد المبكر. والهدف هو إظهار أن إصلاح نظام المعاشات التقاعدية لا يمكن اختزاله في معايير العمر والاشتراكات، وحدها، واقتراح إطار تحليلي بديل يستند إلى مبادئ اقتصاد السوق الاجتماعي الأوردوليبييرالي التي تعامل المسؤولية، والتوازن الاجتماعي والقدرة المؤسسية على التنبؤ كمعايير ملزمة مجتمعة لتصميم الإصلاح.

المنهج

تعتمد هذه المقالة على نهج تحليلي نوعي متعدد المصادر يدمج الأدبيات الكلاسيكية حول التأمين الاجتماعي (بيفيريدج، آرون، داييموند، بار، ودايموند) مع التقاليد الأوردوليبييرالية لمدرسة فرايبورغ (أوبكن، بوم، ميكش)، والأوردوليبييرالية السوسيوولوجية لروبيكي وروستو، والتوليف الخاص باقتصاد السوق الاجتماعي لمولر-أرماك. تتعامل هذه المنظور المركب مع سياسة المعاشات التقاعدية باعتبارها نقطة تقاطع بين ثلاثة مبادئ: المسؤولية (رابط ذو مغزى بين الاشتراكات والمزايا)، والتوازن الاجتماعي (تدبير تصحيحي للفتاوت الهيكلية في سوق العمل) والقدرة على التنبؤ المؤسسي (استقرار معايير المعاشات التقاعدية القائم على القواعد). ويجمع هذا النهج بين قراءة نقدية لهذه الأدبيات ومراجعة مقارنة لإصلاحات المعاشات التقاعدية في بلدان أوروبية مختارة (خاصة ألمانيا وإيطاليا)، وتقييم منظم لمسار الإصلاح التركي منذ التسعينيات. وقد استخلصت الملاحظات الكمية من مصادر ثانوية، بما في ذلك تقرير منظمة التعاون والتنمية في الميدان الاقتصادي «لمحة عامة عن الدراسات الاقتصادية لمنظمة التعاون والتنمية في الميدان (OECD Pensions at a Glance 2025)» (المعاشات التقاعدية 2025 بالإضافة إلى دراسات تجريبية خضعت لمراجعة الأقران)، (OECD Economic Surveys: Türkiye 2025) «الاقتصادي: تركيا 2025 حول نظام المعاشات التقاعدية الفردية التركي، والتضامن بين الأجيال، والعمالة غير الرسمية، والفجوة في المعاشات التقاعدية بين الجنسين وتستخدم الدراسات المقارنة في مجال المعاشات التقاعدية (بونولي، مايلز، وبييرسون، إيبينغهاوس، هينريشس، هولزمان وبالمر، وإيتهاوس، لي، وماسون، فريريكس، كنيين وماير) والأدبيات التي تركز على تركيا (الفيرين، ديغر، إرييلديريم، يورغون، أصلان وكارادينيز، ميرال، شينغول، نال وغول يوسيل) لترجمة هذا الإطار المعياري إلى معايير إصلاح مستندة إلى الأدلة التجريبية. ولا تنتج هذه المنهجية بيانات أولية؛ بل تعمل على توليف الأدلة الموجودة ضمن إطار معياري-مؤسسي مستمد من تقاليد اقتصاد السوق الاجتماعي.

النتائج

يُظهر التحليل أن إصلاحي عامي 1999 و2008 غيّرا بشكل جوهري البنية المعلمية والمؤسسية لنظام المعاشات التقاعدية التركي لكنهما لم يحققا توازناً مستقراً. ومثل إصلاح عام 1999 خطوة أولى نحو الترشيح المعلمي القائم على القواعد، في حين حقق إصلاح عام 2008 توحيد المعايير من خلال إنشاء مؤسسة الضمان الاجتماعي. ومع ذلك، تركت الإصلاحات كلاهما توترات دون حل فيما يتعلق بالكفاية، والمساواة بين الجنسين، والقطاع غير الرسمي، ومصداقية المؤسسات. تشير الأدلة المقارنة من ألمانيا إلى أن الانضباط المالي القائم على القواعد يمكن أن يضمن الاستدامة على المدى الطويل، لكنه يميل إلى تقليص معدلات الاستبدال، مما يتطلب ركائز تكميلية قوية. وتُظهر إيطاليا التوتر المعاكس فقد تم تخفيف هيكل المساهمات المحددة الاسمية مراراً وتكراراً بسبب الاستثناءات السياسية، مما يؤدي إلى تضخم تكاليف الانتقال وإضعاف

العدالة بين الأجيال. وتُعتبر تركيا، التي يبلغ فيها سن التقاعد العادي 49 عاماً للنساء و52 عاماً للرجال في عام 2024، وفقاً لبيانات منظمة حالة شاذة واضحة في تنظيم سن التقاعد، في حين تُظهر معدلات استبدال صافية مرتفعة (OECD) التعاون والتنمية في الميدان الاقتصادي نسبياً للمتقاعدين متوسطي وعاليي الدخل (حوالي 94 في المائة و105 في المائة على التوالي للعاملين طوال حياتهم المهنية). وبالاقتتران مع انخفاض معدلات توظيف النساء، وضعف إضفاء الطابع الرسمي على العمل، والإنفاق العام المحدود للغاية على التعليم والرعاية في مرحلة الطفولة المبكرة (حوالي 0.3 في المائة من الناتج المحلي الإجمالي)، وهو أقل بكثير من متوسط منظمة التعاون الاقتصادي والتنمية البالغ 0.8 في المائة)، فإن هذا الوضع يخلق مشكلة في التصميم المؤسسي بدلاً من أن تكون مجرد مشكلة معلمات بسيطة. تتفق النتائج التجريبية التي توصل إليها كارادينير بشأن ردود الفعل بين الأجيال (Ilan) إليها شاهين وريتزبيرغر-تيلينش والفيرين بشأن البنية الجنسانية لنظام المعاشات الفردي، وأس تجاه التقاعد المبكر، وشغول ونال وغول يوسيل بشأن الضغوط المالية الكلية الناجمة عن الشيخوخة السكانية، في إظهار أن النظام بعيد إنتاج التفاوتات في سوق العمل بدلاً من تصحيحها. من منظور اقتصاد السوق الاجتماعي، تتوافق هذه النتيجة مع انتهاكات مبدأ أوكن للسياسة الاقتصادية المستقرة وإطار السياسة القائم على القواعد الذي وضعه فانبرغ، ومع غياب التوليف الهادئ الذي طرحه مولر-أرماك بين المسؤولية والتوازن الاجتماعي.

الخلاصة

تقترح هذه المقالة هيكلاً للمعاشات التقاعدية قائماً على ثلاث ركائز يتوافق مع تقاليد اقتصاد السوق الاجتماعي. الركيزة الأولى هي نظام عام إلزامي قوي يحافظ على وظيفة حماية دنيا قوية و رابط موثوق بين الاشتراكات والمزايا. الركيزة الثانية هي نظام تمويلي تكميلي شفاف ومنخفض التكلفة ومتاح على نطاق واسع، يكمل — بدلاً من أن يحل محل — الركيزة العامة. أما الركيزة الثالثة فتتألف من آليات تعويض موجهة لأعمال الرعاية، وحالات انقطاع المسار الوظيفي، والفئات ذات الدخل المنخفض، بما في ذلك أرصدة التقاعد لفترات تقديم الرعاية وضمانات الحد الأدنى للمعاشات التقاعدية. وفي إطار هذه البنية، يمكن تصور شكل محدود من المرونة يستند إلى قواعد للمؤمن عليهم الذين لديهم سجلات اشتراكات طويلة ومتواصلة، شريطة أن يتم تنفيذه من خلال معاملات ائتمانية شفافة، وحسابات تكلفة واضحة، وقواعد انتقالية متوافقة مع متوسط العمر المتوقع، وسياسات نشطة لسوق العمل تقلل من العمل غير الرسمي. ويمكن لمثل هذا النموذج أن يبني جسراً يمكن الدفاع عنه بين مبدأ المسؤولية ومبدأ التوازن الاجتماعي دون تحويل التقاعد المبكر إلى وعد قابل للتوسع سياسياً. وتخلص الدراسة إلى أن إصلاح نظام المعاشات التقاعدية في تركيا ينبغي التعامل معه باعتباره مسألة تصميم مؤسسي وليس مجرد تعديل للمعايير فحسب، وينبغي تنسيقه مع سياسة التوظيف، وهيكّل الأجور، وتدابير المساواة بين الجنسين، والبنية التحتية للرعاية، ومصادقية الالتزامات المؤسسية طويلة الأجل. ويُشجع إجراء أبحاث مستقبلية تجمع بين النمذجة الاكتوارية الكمية والتحليل المؤسسي المقارن لاختبار متانة التصميمات متعددة الركائز في ظل سيناريوهات اقتصادية كلية وديموغرافية مختلفة.

الكلمات المفتاحية: اقتصاديات العمل، اقتصاد السوق الاجتماعي، الأوردوليبيرالية، مدرسة فرايبورغ، فيتالوليتيك، إصلاح نظام المعاشات التقاعدية، الضمان الاجتماعي، التوازن الاكتواري

Résumé Structuré

Objectif

Cet article soutient que le système de retraite en Turquie doit être évalué non seulement sous l'angle de la viabilité budgétaire, mais également au regard de l'adéquation des prestations, de la justice intergénérationnelle, de l'inclusivité et de la prévisibilité institutionnelle. L'étude aborde la question de savoir comment mettre en place une architecture de réforme cohérente dans un contexte marqué par une économie informelle persistante, une faible participation des femmes au marché du travail, des parcours professionnels fragmentés, le vieillissement démographique et des pressions politiques récurrentes en faveur de la retraite anticipée. L'objectif est de montrer que la réforme des retraites ne peut se réduire aux seuls paramètres d'âge et de cotisation, et de proposer un cadre analytique alternatif fondé sur les principes ordolibéraux de l'économie sociale de marché, qui considère la responsabilité, l'équilibre social et la prévisibilité institutionnelle comme des critères conjointement contraignants pour la conception de la réforme.

Méthode

Cet article s'appuie sur une approche analytique qualitative et multisource qui intègre la littérature classique sur l'assurance sociale (Beveridge, Aaron, Diamond, Barr et Diamond) à la tradition ordolibérale de l'École de Fribourg (Eucken, Böhm, Miksch), à l'ordolibéralisme sociologique de Röpke et Rüstow, ainsi qu'à la synthèse de l'économie sociale de marché de Müller-Armack. Cette perspective combinée considère la politique des retraites comme le point de convergence de trois principes : la responsabilité (un lien significatif entre cotisations et prestations), l'équilibre social (une mesure corrective des désavantages structurels sur le marché du travail) et la prévisibilité institutionnelle (stabilité des paramètres de retraite fondée sur des règles). Elle associe une lecture critique de cette littérature à un examen comparatif des réformes des retraites dans certains pays européens (notamment l'Allemagne et l'Italie) et à une évaluation structurée de la trajectoire de la réforme turque depuis les années 1990. Les observations quantitatives sont tirées de sources secondaires, notamment le rapport de l'OCDE « Pensions at a Glance 2025 » et les « Études économiques de l'OCDE » :

Turquie 2025 », ainsi que d'études empiriques évaluées par des pairs portant sur le système de retraite individuel turc, la solidarité intergénérationnelle, l'emploi informel et l'écart de retraite entre les sexes. Des études comparatives sur les retraites (Bonoli, Myles et Pierson ; Ebbinghaus ; Hinrichs, Holzmann et Palmer ; Whitehouse, Lee et Mason ; Frericks ; Knijn et Maier) et la littérature consacrée à la Turquie (Elveren, Değer, Eryıldırım, Yorgun, Aslan et Karadeniz ; Meral, Şengül, Nal et Gül Yücel) sont utilisées pour traduire ce cadre normatif en critères de réforme fondés sur des données empiriques. La méthode ne génère pas de données primaires ; elle synthétise plutôt les données existantes au sein d'un cadre normatif et institutionnel issu de la tradition de l'économie sociale de marché.

Résultats

L'analyse montre que les réformes de 1999 et 2008 ont considérablement modifié l'architecture paramétrique et institutionnelle du système de retraite turc, sans pour autant aboutir à un équilibre stable. La réforme de 1999 a constitué une première étape vers une rationalisation paramétrique fondée sur des règles, tandis que celle de 2008 a permis d'unifier les normes grâce à la création de l'Institut de sécurité sociale. Pourtant, ces deux réformes ont laissé en suspens des tensions en matière d'adéquation des prestations, d'égalité entre les sexes, d'économie informelle et de crédibilité institutionnelle. Des données comparatives provenant d'Allemagne indiquent qu'une discipline budgétaire fondée sur des règles peut garantir la viabilité à long terme, mais tend à réduire les taux de remplacement, ce qui nécessite des piliers complémentaires solides. L'Italie illustre la tension inverse : une architecture théorique à cotisations définies a été assouplie à plusieurs reprises par des exceptions politiques, ce qui gonfle les coûts de transition et affaiblit l'équité intergénérationnelle. La Turquie, où l'âge normal de départ à la retraite sera de 49 ans pour les femmes et de 52 ans pour les hommes en 2024, est identifiée par les données de l'OCDE comme un cas clairement atypique en matière de réglementation de l'âge de la retraite, tout en affichant des taux de remplacement nets relativement élevés pour les salariés à revenus moyens et élevés (respectivement environ 94 % et 105 % pour les travailleurs ayant effectué une carrière complète). Combinée à un faible taux d'emploi des femmes, à une faible formalisation du marché du travail et à des dépenses publiques très limitées en matière d'éducation et d'accueil de la petite enfance (environ 0,3 % du PIB, bien en deçà de la moyenne de l'OCDE de 0,8 %), cette configuration soulève un problème de conception institutionnelle plutôt qu'un simple problème paramétrique. Les résultats empiriques de Şahin, Rittersberger-Tiliç et Elveren sur la structure genrée du système de retraite individuel, ceux d'Aslan et Karadeniz sur les réactions intergénérationnelles face à la retraite anticipée, ainsi que ceux de Şengül, Nal et Gül Yücel sur les pressions macro-budgétaires liées au vieillissement démographique convergent pour montrer que le système reproduit, plutôt qu'il ne corrige, les inégalités sur le marché du travail. Du point de vue de l'économie sociale de marché, ce résultat est compatible avec des violations du principe d'Eucken relatif à une politique économique stable et du cadre politique fondé sur des règles de Vanberg, ainsi qu'avec l'absence de la synthèse irénique de Müller-Armack entre responsabilité et équilibre social.

Conclusion

Cet article propose une architecture de retraite à trois piliers compatible avec la tradition de l'économie sociale de marché. Le premier pilier est un régime public obligatoire solide qui préserve une fonction de protection minimale robuste et un lien crédible entre cotisations et prestations. Le deuxième pilier est un régime complémentaire par capitalisation, transparent, peu coûteux et largement accessible, qui complète — plutôt que de remplacer — le pilier public. Le troisième pilier consiste en des mécanismes de compensation ciblés pour les tâches de soins, les interruptions de carrière et les groupes à faibles revenus, y compris des crédits de retraite pour les périodes consacrées aux soins et des garanties de retraite minimale. Dans le cadre de cette architecture, une forme de flexibilité limitée et fondée sur des règles pourrait être envisagée pour les assurés présentant un historique de cotisations long et ininterrompu, à condition qu'elle soit mise en œuvre au moyen de coefficients actuariels transparents, de calculs de coûts explicites, de règles de transition alignées sur l'espérance de vie et de politiques actives du marché du travail visant à réduire le travail informel. Un tel modèle peut établir un compromis défendable entre le principe de responsabilité et celui de l'équilibre social, sans transformer la retraite anticipée en une promesse politiquement extensible. L'étude conclut que la réforme des retraites en Turquie doit être abordée comme une question de conception institutionnelle plutôt que comme un simple ajustement de paramètres, et qu'elle doit être coordonnée avec la politique de l'emploi, la structure salariale, les mesures en faveur de l'égalité entre les sexes, les infrastructures de prise en charge et la crédibilité des engagements institutionnels à long terme. Les recherches futures sont encouragées à combiner la

modélisation actuarielle quantitative avec l'analyse institutionnelle comparative afin de tester la robustesse des modèles à piliers multiples dans différents scénarios macroéconomiques et démographiques.

Mots-clés: Économie du travail, économie sociale de marché, ordolibéralisme, École de Fribourg, Vitalpolitik, réforme des retraites, sécurité sociale, équilibre actuariel.

Resumen Estructurado

Objetivo

El artículo sostiene que el sistema de pensiones de Turquía debe evaluarse no solo en términos de sostenibilidad fiscal, sino también en lo que respecta a la adecuación de las prestaciones, la justicia intergeneracional, la inclusividad y la previsibilidad institucional. El estudio aborda la cuestión de cómo se puede construir una arquitectura de reforma coherente en un contexto marcado por la informalidad persistente, la baja participación femenina en la población activa, las trayectorias profesionales fragmentadas, el envejecimiento demográfico y las presiones políticas recurrentes a favor de la jubilación anticipada. El objetivo es demostrar que la reforma de las pensiones no puede reducirse únicamente a parámetros de edad y cotización, y proponer un marco analítico alternativo basado en los principios ordoliberales de la economía social de mercado, que considere la responsabilidad, el equilibrio social y la previsibilidad institucional como criterios conjuntamente vinculantes para el diseño de la reforma.

Método

El artículo se basa en un enfoque analítico cualitativo y de múltiples fuentes que integra la literatura clásica sobre la seguridad social (Beveridge, Aaron, Diamond, Barr y Diamond) con la tradición ordoliberal de la Escuela de Friburgo (Eucken, Böhm, Miksch), el ordoliberalismo sociológico de Röpke y Rüstow, y la síntesis de la economía social de mercado de Müller-Armack. Esta perspectiva combinada aborda la política de pensiones como la intersección de tres principios: la responsabilidad (un vínculo significativo entre cotizaciones y prestaciones), el equilibrio social (un mecanismo corrector de las desventajas estructurales en el mercado laboral) y la previsibilidad institucional (estabilidad basada en normas de los parámetros de las pensiones). Combina una lectura crítica de esta bibliografía con un análisis comparativo de las reformas de las pensiones en determinados países europeos (especialmente Alemania e Italia) y una evaluación estructurada de la trayectoria de la reforma turca desde la década de 1990. Las observaciones cuantitativas se extraen de fuentes secundarias, entre las que se incluyen «Pensions at a Glance 2025» de la OCDE y los «Estudios económicos de la OCDE: Turquía 2025», así como de estudios empíricos revisados por pares sobre el sistema de pensiones individual turco, la solidaridad intergeneracional, el empleo informal y la brecha de pensiones de género. Se utilizan estudios comparativos sobre pensiones (Bonoli, Myles y Pierson; Ebbinghaus; Hinrichs, Holzmann y Palmer; Whitehouse, Lee y Mason; Frericks; Knijn y Maier) y la bibliografía centrada en Turquía (Elveren, Değer, Eryıldırım, Yorgun, Aslan y Karadeniz; Meral, Şengül, Nal y Gül Yücel) se utilizan para traducir este marco normativo en criterios de reforma basados en datos empíricos. El método no genera datos primarios, sino que sintetiza la evidencia existente dentro de un marco normativo-institucional derivado de la tradición de la economía social de mercado.

Conclusiones

El análisis muestra que las reformas de 1999 y 2008 modificaron sustancialmente la arquitectura paramétrica e institucional del sistema de pensiones turco, pero no lograron establecer un equilibrio estable. La reforma de 1999 supuso un primer paso hacia la racionalización paramétrica basada en normas, mientras que la reforma de 2008 logró la unificación normativa mediante la creación del Instituto de la Seguridad Social. Sin embargo, ambas reformas dejaron sin resolver tensiones en materia de adecuación, igualdad de género, economía informal y credibilidad institucional. Los datos comparativos de Alemania indican que la disciplina fiscal basada en normas puede garantizar la sostenibilidad a largo plazo, pero tiende a reducir las tasas de sustitución, lo que requiere pilares complementarios sólidos. Italia muestra la tensión opuesta: una arquitectura teórica de contribución definida se ha visto repetidamente suavizada por excepciones políticas, lo que infla los costes de transición y debilita la equidad intergeneracional. Turquía, con edades normales de jubilación de 49 años para las mujeres y 52 para los hombres en 2024, es identificada por los datos de la OCDE como un claro caso atípico en la regulación de la edad de jubilación, al tiempo que presenta tasas de sustitución netas comparativamente elevadas para las personas con ingresos medios y altos (alrededor del 94 % y el 105 %,

respectivamente, para los trabajadores con una carrera profesional completa). Si a esto se le suma la baja tasa de empleo femenino, la escasa formalización laboral y un gasto público muy limitado en educación y cuidados de la primera infancia (alrededor del 0,3 % del PIB, muy por debajo de la media de la OCDE, que es del 0,8 %), esta configuración plantea un problema de diseño institucional más que un simple problema paramétrico. Los resultados empíricos de Şahin, Rittersberger-Tılıç y Elveren sobre la estructura de género del sistema de pensiones individual, de Aslan y Karadeniz sobre las reacciones intergeneracionales ante la jubilación anticipada y de Şengül, Nal y Gül Yücel sobre las presiones macrofiscales del envejecimiento demográfico coinciden en demostrar que el sistema reproduce, en lugar de corregir, las desigualdades del mercado laboral. Desde la perspectiva de la economía social de mercado, este resultado es coherente con las violaciones del principio de Eucken sobre una política económica estable y del marco de políticas basado en normas de Vanberg, así como con la ausencia de la síntesis irénica de Müller-Armack entre responsabilidad y equilibrio social.

Conclusión

El artículo propone una arquitectura de pensiones de tres pilares compatible con la tradición de la economía social de mercado. El primer pilar es un régimen público obligatorio sólido que preserve una función de protección mínima robusta y un vínculo creíble entre cotizaciones y prestaciones. El segundo pilar es un régimen complementario de capitalización, transparente, de bajo coste y ampliamente accesible, que complemente —en lugar de sustituir— al pilar público. El tercer pilar consiste en mecanismos de compensación específicos para el trabajo de cuidados, las trayectorias profesionales interrumpidas y los grupos de bajos ingresos, incluyendo créditos de pensión por períodos de cuidados y garantías de pensión mínima. Dentro de esta arquitectura, podría preverse una forma de flexibilidad limitada y basada en normas para los asegurados con historiales de cotización largos e ininterrumpidos, siempre que se aplique mediante coeficientes actuariales transparentes, cálculos de costes explícitos, normas de transición alineadas con la esperanza de vida y políticas activas del mercado laboral que reduzcan la informalidad. Dicho modelo puede tender un puente defendible entre el principio de responsabilidad y el principio de equilibrio social sin convertir la jubilación anticipada en una promesa políticamente ampliable. El estudio concluye que la reforma de las pensiones en Turquía debe abordarse como una cuestión de diseño institucional, más que como un mero ajuste de parámetros, y debe coordinarse con la política de empleo, la estructura salarial, las medidas de igualdad de género, la infraestructura de cuidados y la credibilidad de los compromisos institucionales a largo plazo. Se anima a que las futuras investigaciones combinen la modelización actuarial cuantitativa con el análisis institucional comparativo para poner a prueba la solidez de los diseños multipilares en diferentes escenarios macroeconómicos y demográficos.

Palabras clave: Economía laboral, economía social de mercado, ordoliberalismo, Escuela de Friburgo, Vitalpolitik, reforma de las pensiones, seguridad social, equilibrio actuarial.

结构化摘要

目的

本文认为，评估土耳其养老金制度时，不仅应从财政可持续性角度出发，还应考虑福利充足性、代际公平、包容性以及制度可预测性。本研究探讨了在持续存在的非正规就业、女性劳动力参与率低、职业生涯断裂、人口老龄化以及要求提前退休的政治压力反复出现等背景下，如何构建一个连贯的改革框架。其目的是表明，养老金改革不能仅归结为年龄和缴费参数，并提出一种基于秩序自由主义社会主义市场经济原则的替代性分析框架，该框架将责任、社会平衡和制度可预测性视为改革设计中共同约束的标准。

方法

本文采用定性、多来源的分析方法，将社会保险的经典文献（贝弗里奇、亚伦、戴蒙德、巴尔和戴蒙德）与弗莱堡学派的秩序自由主义传统（欧肯、博姆、米克施）、罗普克和吕斯托的社会学秩序自由主义，以及穆勒-阿马克的社会主义市场经济综合理论相结合。这种综合视角将养老金政策视为三项原则的交汇点：责任（缴费与福利之间的实质性联系）、社会平衡（对劳动力市场结构性不利状况的矫正）以及制度可预测性（养老金参数基于规则的稳定性）。该研究将对上述文献的批判

性解读，与对部分欧洲国家（尤其是德国和意大利）养老金改革的比较审查，以及对土耳其自1990年代以来改革轨迹的结构化评估相结合。定量观察数据来源于二手资料，包括经合组织《2025年养老金概览》和《2025年土耳其经济调查》，以及关于土耳其个人养老金体系、代际团结、非正规就业和性别养老金差距的同行评审实证研究。通过比较养老金研究（Bonoli、Myles和Pierson；Ebbinghaus；Hinrichs、Holzmann和Palmer；Whitehouse、Lee和Mason；Frericks；Knijn和Maier）以及聚焦土耳其的文献（Elveren；Değer；Eryıldırım；Yorgun；Aslan和Karadeniz；Meral；Şengül；纳尔和居尔·尤塞尔）被用于将这一规范性框架转化为基于实证的改革标准。该方法并非生成原始数据，而是基于源自社会市场经济传统的规范-制度框架，对现有证据进行综合分析。

研究结果

分析表明，1999年和2008年的改革虽然大幅改变了土耳其养老金体系的参数和制度架构，但并未形成稳定的均衡状态。1999年的改革是迈向基于规则的参数合理化的第一步，而2008年的改革则通过设立社会保障机构实现了规范统一。然而，这两次改革均未解决在养老金充足性、性别公平、非正规就业及制度公信力方面存在的矛盾。来自德国的比较证据表明，基于规则的财政纪律虽能确保长期可持续性，但往往会压缩替代率，因此需要强有力的补充支柱。意大利则展现出相反的矛盾：名义上的固定缴费架构屡次因政治特例而遭到削弱，这推高了过渡成本并削弱了代际公平。根据经合组织（OECD）数据，土耳其在退休年龄规定方面是一个明显的特例——2024年该国女性正常退休年龄为49岁，男性为52岁——但其平均收入和高收入群体的净替代率相对较高（对于工作生涯完整的劳动者，分别约为94%和105%）。加之女性就业率低、正规就业率薄弱，以及早期儿童教育和保育方面的公共支出极为有限（约占GDP的0.3%，远低于经合组织的0.8%平均水平），这种结构导致的问题是制度设计层面的，而非简单的参数问题。关于个人养老金体系性别结构的实证研究（由Şahin、Rittersberger-Tılıç和Elveren完成）、关于提前退休引发的代际反应的研究（由Aslan和Karadeniz完成），以及关于人口老龄化带来的宏观财政压力的研究（由Şengül、Nal和Gül Yücel完成），这些实证发现均指向同一结论：该体系非但未能纠正劳动力市场的不平等，反而在不断强化这种不平等。从社会市场经济的视角来看，这一结果既违反了欧肯（Eucken）的稳定经济政策原则和范贝格（Vanberg）的基于规则的政策框架，也缺乏穆勒-阿马克（Müller-Armack）所倡导的责任与社会平衡之间的“和解性综合”。

结论

本文提出了一种符合社会市场经济传统的“三支柱”养老金架构。第一支柱是一个强大的公共强制性计划，它保持着坚实的最低保障功能，并在缴费与福利之间建立了可信的联系。第二支柱是一个透明、低成本且广泛可及的补充性基金计划，该计划是对公共支柱的补充——而非替代。第三支柱由针对护理工作、职业中断和低收入群体的有针对性的补偿机制组成，包括护理期间的养老金积分和最低养老金保障。在此架构下，若通过透明的精算系数、明确的成本核算、与预期寿命相适应的过渡规则以及旨在减少非正规就业的积极劳动力市场政策来实施，可为缴费记录长期且连续的参保人设想一种基于规则且有限度的灵活性。这种模式可以在责任原则与社会平衡原则之间架起一座站得住脚的桥梁，同时避免将提前退休变成一种在政治上可无限扩张的承诺。本研究得出结论：土耳其的养老金改革应被视为制度设计问题，而非单纯的参数调整，且应与就业政策、工资结构、性别平等措施、照护基础设施以及长期制度承诺的可信度相协调。鼓励未来研究将定量精算建模与比较制度分析相结合，以检验多支柱设计在不同宏观经济和人口情景下的稳健性。

关键词：劳动经济学、社会市场经济、秩序自由主义、弗莱堡学派、生命政治、养老金改革、社会保障、精算平衡。

Структурированное Резюме

Цель

В статье утверждается, что пенсионную систему Турции следует оценивать не только с точки зрения финансовой устойчивости, но и с учетом адекватности выплат, межпоколенческой справедливости, инклюзивности и институциональной предсказуемости. В исследовании рассматривается вопрос о том, как можно построить целостную архитектуру реформы в условиях, характеризующихся устойчивой неформальностью занятости, низким уровнем участия женщин в рабочей силе, фрагментированностью трудовой карьеры, старением населения и периодическим политическим давлением в пользу досрочного выхода на пенсию. Цель состоит в том, чтобы показать, что пенсионная реформа не может сводиться исключительно к параметрам возраста и размера взносов, а также предложить альтернативную аналитическую основу, основанную на принципах ордолиберальной социальной рыночной экономики, в которой ответственность, социальный баланс и институциональная предсказуемость рассматриваются как совместно обязательные критерии при разработке реформы.

Метод

Статья основана на качественном аналитическом подходе, использующем многочисленные источники, который объединяет классическую литературу по социальному страхованию (Беверидж, Аарон, Даймонд, Барр и Даймонд) с ордолиберальной традицией Фрайбургской школы (Эукен, Бём, Микш), социологическим ордолиберализмом Рёпке и Рюстова, а также синтезом социальной рыночной экономики Мюллера-Армака. Эта комплексная перспектива рассматривает пенсионную политику как пересечение трех принципов: ответственности (значимая связь между взносами и выплатами), социального баланса (корректирующий механизм для устранения структурного неравенства на рынке труда) и институциональной предсказуемости (основанная на правилах стабильность пенсионных параметров). Она сочетает критическое прочтение данной литературы с сравнительным обзором пенсионных реформ в отдельных европейских странах (особенно в Германии и Италии) и структурированной оценкой динамики реформ в Турции с 1990-х годов. Количественные данные взяты из вторичных источников, включая публикации ОЭСР «Пенсии с первого взгляда — 2025» и «Экономические обзоры ОЭСР: Турция — 2025», а также рецензируемые эмпирические исследования, посвящённые индивидуальной пенсионной системе Турции, межпоколенческой солидарности, неформальной занятости и гендерному разрыву в пенсионном обеспечении. Для преобразования этой нормативной рамки в эмпирически обоснованные критерии реформы используются сравнительные исследования в области пенсионного обеспечения (Боноли, Майлз и Пирсон; Эббингхаус; Хинрикс, Хольцманн и Палмер; Уайтхаус, Ли и Мейсон; Фрерикс; Кнаййн и Майер) и литература, посвященная Турции (Эльверен, Дегер, Эрылдырым, Йоргун, Аслан и Карадениз; Мерал, Шенгюль, Нал и Гюль Юджел) используются для преобразования этой нормативной основы в эмпирически обоснованные критерии реформы. Данный метод не предполагает сбора первичных данных; он скорее синтезирует имеющиеся данные в рамках нормативно-институциональной модели, вытекающей из традиций социальной рыночной экономики.

Результаты

Анализ показывает, что реформы 1999 и 2008 годов существенно изменили параметрическую и институциональную архитектуру турецкой пенсионной системы, но не привели к установлению стабильного равновесия. Реформа 1999 года стала первым шагом на пути к рационализации параметров на основе правил, в то время как реформа 2008 года обеспечила унификацию норм посредством создания Управления социального обеспечения. Тем не менее обе реформы оставили нерешенными противоречия в вопросах адекватности выплат, гендерного равенства, неформальной занятости и институционального доверия. Сравнительные данные по Германии указывают на то, что основанная на правилах бюджетная дисциплина может обеспечить долгосрочную устойчивость, но, как правило, приводит к снижению коэффициентов замещения, что требует наличия сильных дополнительных опор. Италия демонстрирует противоположное противоречие: система с условными фиксированными взносами неоднократно смягчалась за счет политических исключений, что приводит к увеличению затрат на переход и ослаблению межпоколенческого равенства. Турция, где в 2024 году нормальный пенсионный возраст составит 49 лет для женщин и 52 года для мужчин, по данным ОЭСР считается

явным исключением в регулировании пенсионного возраста, при этом демонстрируя сравнительно высокие чистые коэффициенты замещения для работников со средним и высоким уровнем дохода (около 94% и 105% соответственно для работников, проработавших всю карьеру). В сочетании с низким уровнем занятости женщин, слабой формализацией рынка труда и крайне ограниченными государственными расходами на дошкольное образование и уход за детьми (около 0,3 % ВВП, что значительно ниже среднего показателя по ОЭСР, составляющего 0,8 %), такая конфигурация создает проблему институционального характера, а не просто проблему параметров. Эмпирические данные Шахина, Риттерсбергер-Тилич и Элверена о гендерной структуре индивидуальной пенсионной системы, Аслана и Карадениза о межпоколенческих реакциях на досрочный выход на пенсию, а также Шенгуля, Нала и Гюль Юджел о макрофискальном давлении, связанном с демографическим старением, сходятся в том, что система воспроизводит, а не устраняет неравенства на рынке труда. С точки зрения социальной рыночной экономики этот результат согласуется с нарушениями принципа стабильной экономической политики Эукена и основанной на правилах концепции политики Ванберга, а также с отсутствием «иренического синтеза» Мюллера-Армака между ответственностью и социальным балансом.

Заключение

В статье предлагается пенсионная архитектура, состоящая из трёх столпов и совместимая с традициями социальной рыночной экономики. Первый уровень представляет собой сильную обязательную государственную систему, которая обеспечивает надежную функцию минимальной защиты и достоверную связь между взносами и выплатами. Второй уровень — это прозрачная, недорогая и широко доступная дополнительная накопительная система, которая дополняет, а не заменяет государственный уровень. Третий уровень состоит из целевых механизмов компенсации за работу по уходу, перерывы в трудовой деятельности и для групп с низким доходом, включая пенсионные кредиты за периоды ухода и гарантии минимальной пенсии. В рамках этой архитектуры можно предусмотреть основанную на правилах и ограниченную форму гибкости для застрахованных лиц с длительным и непрерывным стажем уплаты взносов, если она будет реализована посредством прозрачных актуарных коэффициентов, четких расчетов затрат, правил перехода, согласованных с ожидаемой продолжительностью жизни, а также активной политики на рынке труда, направленной на сокращение неформальной занятости. Такая модель может стать обоснованным мостом между принципом ответственности и принципом социального баланса, не превращая досрочный выход на пенсию в политическое обещание, которое можно расширять по усмотрению. В исследовании делается вывод, что к пенсионной реформе в Турции следует подходить как к вопросу институционального проектирования, а не только как к корректировке параметров, и что она должна координироваться с политикой занятости, структурой заработной платы, мерами по обеспечению гендерного равенства, инфраструктурой ухода и надежностью долгосрочных институциональных обязательств. В будущих исследованиях рекомендуется сочетать количественное актуарное моделирование с сравнительным институциональным анализом для проверки устойчивости многоуровневых моделей в различных макроэкономических и демографических сценариях.

Ключевые слова: экономика труда, социальная рыночная экономика, ордолиберализм, Фрайбургская школа, Vitalpolitik, пенсионная реформа, социальное обеспечение, актуарный баланс.

संरचित सारांश

उद्देश्य

इस लेख में यह तर्क दिया गया है कि तुर्की में पेंशन प्रणाली का मूल्यांकन न केवल राजकोषीय स्थिरता के संदर्भ में, बल्कि लाभों की पर्याप्तता, अंतर-पीढ़ीय न्याय, समावेशिता और संस्थागत पूर्वानुमान के संबंध में भी किया जाना चाहिए।

यह अध्ययन इस प्रश्न को संबोधित करता है कि निरंतर अनौपचारिकता, महिलाओं की कम श्रम-बल भागीदारी, खंडित करियर, जनसांख्यिकीय वृद्धत्व और समयपूर्व सेवानिवृत्ति के लिए आवर्ती राजनीतिक दबावों से आकारित संदर्भ में एक सुसंगत सुधार संरचना कैसे निर्मित की जा सकती है। उद्देश्य यह दिखाना है कि पेंशन सुधार को केवल आयु और योगदान मापदंडों तक सीमित नहीं किया जा सकता, और ऑर्डोलिबरल सामाजिक बाजार अर्थव्यवस्था सिद्धांतों पर

आधारित एक वैकल्पिक विश्लेषणात्मक ढांचा प्रस्तावित करना है जो सुधार डिजाइन के लिए जिम्मेदारी, सामाजिक संतुलन और संस्थागत पूर्वानुमानशीलता को संयुक्त रूप से बाध्यकारी मानदंडों के रूप में मानता है।

विधि

यह लेख एक गुणात्मक, बहु-स्रोत विश्लेषणात्मक दृष्टिकोण पर आधारित है जो सामाजिक बीमा पर शास्त्रीय साहित्य (बेवर्जिज, एरन, डायमंड, बैर और डायमंड) को फ्राइबर्ग स्कूल (यूकेन, बोम, मिक्श) की ऑर्डो-लिबरल परंपरा, रोपके और रुस्टो के समाजशास्त्रीय ऑर्डो-लिबरलिज़्म, और मुलर-आर्माक के सामाजिक बाज़ार अर्थव्यवस्था संश्लेषण के साथ एकीकृत करता है।

यह संयुक्त दृष्टिकोण पेंशन नीति को तीन सिद्धांतों के संगम के रूप में मानता है: जिम्मेदारी (योगदान और लाभों के बीच एक सार्थक संबंध), सामाजिक संतुलन (श्रम बाज़ार में संरचनात्मक नुकसान के लिए एक सुधारात्मक उपाय) और संस्थागत पूर्वानुमान (पेंशन मापदंडों की नियम-आधारित स्थिरता)। यह इस साहित्य की एक आलोचनात्मक व्याख्या को चयनित यूरोपीय देशों (विशेष रूप से जर्मनी और इटली) में पेंशन सुधारों की तुलनात्मक समीक्षा और 1990 के दशक से तुर्की के सुधार पथ के एक संरचित मूल्यांकन के साथ जोड़ता है। मात्रात्मक अवलोकन द्वितीयक स्रोतों से लिए गए हैं, जिनमें OECD पेंशन एट अ ग्लैंस 2025 और OECD आर्थिक सर्वेक्षण: तुर्की 2025 शामिल हैं, साथ ही तुर्की की व्यक्तिगत पेंशन प्रणाली, अंतर-पीढ़ीय एकजुटता, अनौपचारिक रोजगार और लिंग-आधारित पेंशन अंतर पर सहकर्म-समीक्षित अनुभवजन्य अध्ययन भी शामिल हैं। तुलनात्मक पेंशन अध्ययन (बोनोली, माइल्स और पियर्सन, एबिंगहाउस, हिन्ट्रिक्स, होल्ज़मैन और पाल्मर, व्हाइटहाउस, ली और मेसन, फ्रेरिक्स, क्नाइन और मायर) और तुर्की-केंद्रित साहित्य (एल्वेरेन, डेगर, एरयिल्दिरिम, योरगुन, अस्लान और कराडेनिज़, मेरल, शेंगुल, नल और गुल युसेल) का उपयोग इस मानदंडगत ढांचे को अनुभवजन्य रूप से सूचित सुधार मानदंडों में अनुवादित करने के लिए किया जाता है। यह विधि प्राथमिक डेटा उत्पन्न नहीं करती है; बल्कि, यह सामाजिक बाज़ार अर्थव्यवस्था की परंपरा से व्युत्पन्न एक मानदंडगत-संस्थागत ढांचे के भीतर मौजूदा साक्ष्यों का संश्लेषण करती है।

निष्कर्ष

विश्लेषण से पता चलता है कि 1999 और 2008 के सुधारों ने तुर्की पेंशन प्रणाली की पैरामीट्रिक और संस्थागत संरचना को काफी हद तक बदल दिया, लेकिन एक स्थिर संतुलन स्थापित नहीं कर पाए। 1999 का सुधार नियम-आधारित पैरामीट्रिक तर्कसंगतता की दिशा में पहला कदम था, जबकि 2008 के सुधार ने सामाजिक सुरक्षा संस्थान की स्थापना के माध्यम से मानदंडों के एकीकरण को प्राप्त किया।

फिर भी, दोनों सुधारों ने पर्याप्तता, लैंगिक समानता, अनौपचारिकता और संस्थागत विश्वसनीयता में तनाव को अनसुलझा छोड़ दिया। जर्मनी से तुलनात्मक साक्ष्य बताते हैं कि नियम-आधारित राजकोषीय अनुशासन दीर्घकालिक स्थिरता सुनिश्चित कर सकता है, लेकिन यह प्रतिस्थापन दरों को कम करने की प्रवृत्ति रखता है, जिसके लिए मजबूत पूरक स्तंभों की आवश्यकता होती है। इटली विपरीत तनाव का प्रदर्शन करता है: एक काल्पनिक परिभाषित योगदान संरचना को राजनीतिक अपवादों द्वारा बार-बार नरम किया गया है, जो संक्रमण लागत को बढ़ाते हैं और अंतर-पीढ़ीय समानता को कमजोर करते हैं। तुर्की, जहाँ 2024 में महिलाओं के लिए सामान्य सेवानिवृत्ति आयु 49 और पुरुषों के लिए 52 वर्ष है, को OECD के आंकड़ों द्वारा सेवानिवृत्ति-आयु विनियमन में एक स्पष्ट अपवाद के रूप में पहचाना गया है, जबकि यह औसत और उच्च कमाई करने वालों के लिए तुलनात्मक रूप से उच्च शुद्ध प्रतिस्थापन दरें प्रदर्शित करता है (पूरे करियर के कर्मचारियों के लिए क्रमशः लगभग 94 प्रतिशत और 105 प्रतिशत)।

महिलाओं के कम रोजगार, कमजोर औपचारिकीकरण और प्रारंभिक बाल्यावस्था शिक्षा और देखभाल पर बहुत सीमित सार्वजनिक व्यय (जीडीपी का लगभग 0.3 प्रतिशत, जो ओईसीडी औसत 0.8 प्रतिशत से काफी कम है) के साथ मिलकर, यह विन्यास एक साधारण पैरामीट्रिक समस्या के बजाय एक संस्थागत डिजाइन समस्या पैदा करता है। व्यक्तिगत पेंशन प्रणाली की लैंगिक संरचना पर शाहिन, रिटर्सबर्गर-तिलिच और एल्वेरेन के अनुभवजन्य निष्कर्ष, प्रारंभिक सेवानिवृत्ति पर अंतर-पीढ़ीगत प्रतिक्रियाओं पर असलान और कराडेनिज़ के निष्कर्ष, और जनसांख्यिकीय उम्र बढ़ने के मैक्रो-राजकोषीय दबावों पर शेंगुल और नल और गुल युसेल के निष्कर्ष इस बात को दर्शाने में एकमत हैं कि यह प्रणाली श्रम-बाज़ार की असमानताओं को सुधारने के बजाय उन्हें पुनः उत्पन्न करती है।

सामाजिक बाज़ार अर्थव्यवस्था के दृष्टिकोण से, यह परिणाम यूकेन के स्थिर आर्थिक नीति के सिद्धांत और वैनबर्ग के नियम-आधारित नीति ढांचे के उल्लंघन, और मुलर-आर्माक की जिम्मेदारी और सामाजिक संतुलन के बीच सौहार्दपूर्ण संश्लेषण की अनुपस्थिति के अनुरूप है।

निष्कर्ष

यह लेख सामाजिक बाज़ार अर्थव्यवस्था की परंपरा के अनुकूल तीन-स्तंभों वाली पेंशन संरचना का प्रस्ताव करता है।

पहला स्तंभ एक मजबूत सार्वजनिक अनिवार्य योजना है जो एक ठोस न्यूनतम सुरक्षा कार्य और योगदानों और लाभों के बीच एक विश्वसनीय संबंध को बनाए रखती है। दूसरा स्तंभ एक पारदर्शी, कम लागत वाली और व्यापक रूप से सुलभ पूरक वित्त पोषित योजना है जो सार्वजनिक स्तंभ की जगह लेने के बजाय उसे पूरक करती है। तीसरा स्तंभ देखभाल कार्य, रुका हुआ करियर और कम आय वाले समूहों के लिए लक्षित मुआवजा तंत्र से बना है, जिसमें देखभाल की अवधियों के लिए पेंशन क्रेडिट और न्यूनतम पेंशन गारंटी शामिल हैं। इस संरचना के भीतर, लंबे और बिना रुकावट वाले योगदान इतिहास वाले बीमित व्यक्तियों के लिए नियम-आधारित और सीमित प्रकार की लचीलेपन की कल्पना की जा सकती है, यदि इसे पारदर्शी एक्चुरियल गुणांकों, स्पष्ट लागत गणनाओं, जीवन-प्रत्याशा-संगत संक्रमण नियमों और सक्रिय श्रम-बाजार नीतियों के माध्यम से लागू किया जाता है जो अनौपचारिकता को कम करती हैं। इस तरह का मॉडल जिम्मेदारी सिद्धांत और सामाजिक संतुलन सिद्धांत के बीच एक बचाव योग्य पुल बना सकता है, बिना समय से पहले सेवानिवृत्ति को एक राजनीतिक रूप से विस्तार योग्य वादे में बदले। अध्ययन का निष्कर्ष है कि तुर्की में पेंशन सुधार को केवल पैरामीटर समायोजन के बजाय संस्थागत डिजाइन के प्रश्न के रूप में देखा जाना चाहिए, और इसे रोजगार नीति, वेतन संरचना, लैंगिक समानता उपायों, देखभाल के बुनियादी ढांचे और दीर्घकालिक संस्थागत प्रतिबद्धताओं की विश्वसनीयता के साथ समन्वित किया जाना चाहिए। भविष्य के शोध को विभिन्न मैक्रोइकॉनॉमिक और जनसांख्यिकीय परिदृश्यों के तहत बहु-स्तंभ डिजाइनों की मजबूती का परीक्षण करने के लिए मात्रात्मक एक्चुरियल मॉडलिंग को तुलनात्मक संस्थागत विश्लेषण के साथ संयोजित करने के लिए प्रोत्साहित किया जाता है।

कीवर्ड: श्रम अर्थशास्त्र, सामाजिक बाजार अर्थव्यवस्था, ऑर्डो-लिबरलिज़्म, फ्राइबर्ग स्कूल, विटालपोलिटिक, पेंशन सुधार, सामाजिक सुरक्षा, एक्चुरियल संतुलन।

Yapılandırılmış Özet

Amaç

Bu makale, Türkiye’de emeklilik sisteminin yalnızca mali sürdürülebilirlik açısından değil; aynı zamanda aylık yeterliliği, kuşaklararası adalet, kapsayıcılık ve kurumsal öngörülebilirlik açısından da değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Çalışma, kalıcı kayıt dışılık, düşük kadın işgücüne katılımı, kesintili kariyerler, demografik yaşlanma ve erken emekliliğe yönelik yinelenen siyasal baskıların şekillendirdiği bir bağlamda tutarlı bir reform mimarisinin nasıl kurulabileceği sorusunu ele almaktadır. Amaç, emeklilik reformunun yalnızca yaş ve prim parametrelerine indirgenemeyeceğini göstermek; sorumluluk, sosyal denge ve kurumsal öngörülebilirlik ilkelerini birlikte bağlayıcı ölçütler olarak bütünleştiren, ordoliberal sosyal piyasa ekonomisi temelli alternatif bir analitik çerçeve önermektir.

Yöntem

Makale, klasik sosyal sigorta kuramı (Beveridge, Aaron, Diamond, Barr ve Diamond) ile Freiburg Okulu’nun ordoliberal geleneğini (Eucken, Böhm, Miksch), Röpke ve Rüstow’un sosyolojik ordoliberalizmini ve Müller-Armack’ın sosyal piyasa ekonomisi sentezini bütünleştiren niteliksel, çok kaynaklı bir analitik yaklaşıma dayanmaktadır. Bu bileşik bakış açısı emeklilik politikasını üç ilkenin kesişimi olarak ele alır: sorumluluk (katkı ile hak arasında anlamlı bir bağ), sosyal denge (emek piyasasındaki yapısal dezavantajı telafi eden bir düzeltme) ve kurumsal öngörülebilirlik (emeklilik parametrelerinin kural temelli istikrarı). Yöntem, bu literatürün eleştirel bir okumasını, seçili Avrupa ülkelerindeki (özellikle Almanya ve İtalya) emeklilik reformlarının karşılaştırmalı incelemesini ve Türkiye’nin 1990’lardan bugüne uzanan reform güzergâhının yapılandırılmış değerlendirmesini bir araya getirir. Nicel gözlemler, başta OECD Pensions at a Glance 2025 ve OECD Economic Surveys: Türkiye 2025 olmak üzere ikincil kaynaklardan ve Türkiye’deki bireysel emeklilik sistemi, kuşaklararası dayanışma, enformel istihdam ve cinsiyete dayalı emeklilik açığı üzerine hakemli ampirik çalışmalardan derlenmiştir. Yöntem birincil veri üretmez; bunun yerine mevcut kanıtları sosyal piyasa ekonomisi geleneğinden türetilen normatif-kurumsal bir çerçeve içinde sentezler.

Bulgular

Analiz, 1999 ve 2008 reformlarının Türk emeklilik sisteminin parametrik ve kurumsal mimarisini önemli ölçüde değiştirdiğini; ancak kalıcı bir denge üretmediğini göstermektedir. 1999 reformu kural temelli parametrik rasyonalizasyona doğru ilk adımı temsil ederken, 2008 reformu Sosyal Güvenlik Kurumu'nun kurulmasıyla norm birliğini sağlamıştır. Bununla birlikte her iki reform da yeterlilik, cinsiyet eşitliği, kayıt dışılık ve kurumsal güvenilirlik bakımından çözülmemiş gerilimler bırakmıştır. Almanya'dan elde edilen karşılaştırmalı kanıtlar, kural temelli mali disiplinin uzun vadeli sürdürülebilirliği güvence altına alabildiğini; fakat ikame oranlarını sıkıştırma eğiliminde olduğunu, bu nedenle güçlü tamamlayıcı katmanlar gerektirdiğini göstermektedir. İtalya ise tam tersi bir gerilimi sergilemektedir: nosyonel tanımlı katkı mimarisi, geçiş maliyetlerini artıran ve kuşaklararası eşitliği zayıflatan siyasal istisnalarla defalarca yumuşatılmıştır. 2024 itibarıyla kadınlarda 49, erkeklerde 52 olan normal emeklilik yaşlarıyla Türkiye, OECD verilerine göre emeklilik yaşı düzenlemesinde açık bir istisna olarak tanımlanmakta; buna karşılık tam kariyerli ortalama ücretli çalışan için yaklaşık %94, ortalamanın iki katı kazanan çalışan için ise yaklaşık %105 düzeyinde görece yüksek net ikame oranları sergilemektedir. Düşük kadın istihdamı, zayıf formelleşme ve erken çocukluk eğitimi ile bakımına ayrılan kamu kaynağının (GSYH'nin yaklaşık %0,3'ü, OECD ortalaması %0,8'in oldukça altında) çok sınırlı kalmasıyla birleştiğinde, bu yapılanma basit bir parametrik sorundan çok bir kurumsal tasarım sorunu ortaya çıkarmaktadır. Şahin, Rittersberger-Tılıç ve Elveren'in bireysel emeklilik sisteminin cinsiyete dayalı yapısına ilişkin, Aslan ve Karadeniz'in erken emekliliğe yönelik kuşaklararası tepkilere ilişkin, Şengül ile Nal ve Gül Yücel'in ise demografik yaşlanmanın makro-mali baskılarına ilişkin ampirik bulguları, sistemin emek piyasası eşitsizliklerini düzeltmek yerine yeniden ürettiğini göstermede birleşmektedir. Sosyal piyasa ekonomisi perspektifinden bu sonuç, Eucken'in iktisat politikasının istikrarı ilkesinin ve Vanberg'in kural temelli politika çerçevesinin ihlal edilmesiyle; aynı zamanda Müller-Armack'ın sorumluluk ile sosyal denge arasındaki irenik sentezinin yokluğuyla tutarlıdır.

Sonuç

Makale, sosyal piyasa ekonomisi geleneğiyle uyumlu üç katmanlı bir emeklilik mimarisi önermektedir. Birinci katman, güçlü bir asgari koruma işlevini ve katkı ile hak arasında güvenilir bir bağ koruyan güçlü bir kamusal zorunlu sistemdir. İkinci katman, kamusal katmanın yerini almak yerine onu tamamlayan; şeffaf, düşük maliyetli ve geniş erişilebilirliğe sahip bir tamamlayıcı fonlu sistemdir. Üçüncü katman ise bakım emeği, kesintili kariyerler ve düşük gelir grupları için, bakım dönemleri için emeklilik kredileri ve asgari emeklilik garantileri dahil olmak üzere hedefli telafi mekanizmalarından oluşur. Bu mimari içinde; şeffaf aktüeryal katsayılar, açık maliyet hesaplamaları, yaşam beklentisiyle uyumlu geçiş kuralları ve kayıt dışılığı azaltan aktif emek piyasası politikalarıyla uygulanması koşuluyla, uzun ve kesintisiz katkı geçmişine sahip sigortalılar için kural temelli ve sınırlı bir esneklik biçimi öngörülebilir. Böyle bir model, erken emekliliği siyaseten genişleyebilir bir vaade dönüştürmeden sorumluluk ilkesi ile sosyal denge ilkesi arasında savunulabilir bir köprü kurabilir. Çalışma, Türkiye'de emeklilik reformunun yalnızca parametre ayarlamasından ibaret değil, bir kurumsal tasarım meselesi olarak ele alınması; istihdam politikası, ücret yapısı, toplumsal cinsiyet eşitliği tedbirleri, bakım altyapısı ve uzun vadeli kurumsal taahhütlerin güvenilirliğiyle eşgüdümlü olarak yürütülmesi gerektiği sonucuna varmaktadır. Gelecekteki araştırmaların, farklı makroekonomik ve demografik senaryolar altında çok katmanlı tasarımların sağlamlığını sınamak amacıyla nicel aktüeryal modellemeyi karşılaştırmalı kurumsal analizle birleştirmesi önerilmektedir. Bu yönüyle çalışma, Türkiye'deki emeklilik reformu tartışmasına hem kavramsal bir değerlendirme çerçevesi hem de somut parametrelerle tartışılabilir bir tasarım gündemi kazandırmayı; böylece akademik literatür ile politika yapım süreci arasında köprü kurmayı amaçlamaktadır. Önerilen kural temelli sınırlı esneklik modeli, bu köprünün üzerinde yükselen ve sınanmaya açık bir ilk tasarım taslağı olarak değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Çalışma Ekonomisi, Sosyal Piyasa Ekonomisi, ordoliberalizm, Freiburg Okulu, Vitalpolitik, emeklilik reformu, sosyal güvenlik, aktüeryal denge.

www.turkishstudies.net/economy

Turkish Studies - Economics, Finance, Politics

eISSN: 2667-5625

Structural Transformation and Reform Debates of the Pension System in Türkiye from the Perspective of the Social Market Economy

Introduction

Social security systems are among the most conflict-laden domains of the modern welfare state. The underlying reason is that pension arrangements simultaneously perform three distinct functions: providing income security in old age, establishing a link between the contributions paid over a working life and the entitlements acquired, and maintaining a financing balance that does not threaten macroeconomic stability. The classical literature extending from Beveridge's (1942) principle of universal minimum protection to Aaron's (1966, pp. 371-374) "social insurance paradox" and Diamond's (1977, pp. 275-298) normative framework for public pensions shows that these three functions are, more often than not, in tension with one another rather than mutually reinforcing. Raising pension benefits may improve income adequacy, yet it also has the capacity to increase the financing burden. In general, raising the retirement age in order to preserve the financial balance of the social security system strengthens actuarial balance while deepening fairness debates with respect to low-paid workers and those in arduous occupations. As Barr and Diamond (2008) emphasise, a pension system is not merely a technical insurance arrangement; it is at the same time a process in which distribution, production and political legitimacy relations are knotted together.

Debates on the pension system in Türkiye were long confined to two narrow frameworks: the first is the fiscal sustainability approach, which treats the system in terms of public deficits and budget transfers; the second is the normative approach, which evaluates retirement along the axes of vested rights, social rights or political promises. Yet, as Bonoli (2000) and Myles and Pierson (2001, pp. 305-333) have shown, the real character of a pension regime can only be understood beyond these two approaches, together with variables such as the structure of the labour market, the rate of informality, women's unpaid care work, the wage distribution, life expectancy and institutional trust. The comparative data compiled by Immergut, Anderson and Schulze (2007) and the studies of Arza and Kohli (2008) and Ebbinghaus (2011) demonstrate that the success or failure of pension reforms often depends not only on parametric design but on the social coalitions underpinning reform and the credibility of institutions. Hinrichs's (2021, pp. 409-422) assessment of the recent European experience confirms the same observation through the current reform wave — the reform current that has, since the 2000s, moved Continental Europe towards higher retirement ages and multi-pillar architectures¹.

As Watrin (1979, pp. 408-411) and Vanberg (2004, pp. 2-5) have shown, the social market economy acknowledges the efficiency capacity of the market mechanism, while maintaining that this

¹ See also the following studies: Dökmeci, 2018; Gözübüyük Tamer, 2024; Kurtkapan, 2019; Karaca & Kılıçarslan, 2019; Ülker & Tat, 2020; Akgül, 2020; Akbulut & Aydoğan, 2023; Mola, 2024; Şimşek Şahinler & Özçelik, 2025.

capacity can acquire social legitimacy only together with a legal framework, a competitive order and social compensation mechanisms. Eucken's (1960, pp. 254-289) constitutive principles likewise indicate that this approach seeks a dual balance between fiscal predictability and minimum social protection. The ordoliberal framework therefore makes it possible to think about the pension system in terms of both actuarial balance and minimum protection against impoverishment in old age (Bonefeld, 2012, pp. 634-637; Goldschmidt and Wohlgemuth, 2008; Ptak, 2009, pp. 98-108; Biebricher, 2019).

The ordoliberal tradition is not a monolithic doctrine; it is a plural field of thought composed of the Freiburg School's synthesis of law and economics, the sociological sensitivity of the Röpke–Rüstow line, and Müller-Armack's social market economy formula (Böhm, Eucken and Großmann-Doerth, 1936/1989; Röpke, 1950, 1960; Rüstow, 1932, 2001; Müller-Armack, 1956, pp. 390-392; 1976, p. 300 ff.). This distinction makes it possible to think about the pension debate in Türkiye along the axes of the competitive order, social compensation and institutional predictability together, without confining it to the dichotomy of fiscal discipline versus social rights.

In fact, the essential problem of the pension system in Türkiye today is neither “early retirement” alone nor “low pensions” alone. The real problem is the mismatch that has emerged between the income security function of the public mandatory system and its financing logic, and the structural deficiency of the labour market that deepens this mismatch. As Elveren (2008, pp. 212-232) notes in his critical assessment, the 1999 and 2008 reforms constituted important turning points in terms of fiscal sustainability, yet generated new tensions in the dimensions of inclusiveness, adequacy and social balance. Değer's (2011) overlapping generations model and Eryıldırım's (2011) analysis of the informal economy reinforce this observation empirically. In the subsequent period, the growth of the individual pension system signalled a transition towards a multi-pillar architecture in the provision of social security; however, as Meral's (2024, pp. 471-489) OECD comparison shows, this development too displayed limited inclusiveness owing to income levels and gender inequality. In recent years, pressures towards early retirement have once again demonstrated how open the parameters established by the reforms are to political intervention, as shown by Kaymaz's (2023, pp. 25-32) analysis of Law No. 7438, Aslan and Karadeniz's (2025, pp. 997-1022) study of intergenerational solidarity, and Yorgun's (2026, pp. 375-393) integrated assessment. Within this framework, the study seeks answers to three fundamental questions: (i) Are the structural tensions of the pension system in Türkiye merely a parametric problem, or an integral design problem intertwined with the labour market and institutional design? (ii) What kind of normative framework does the social market economy tradition offer for assessing the tension between fiscal sustainability and social adequacy? (iii) Proceeding from this framework, how can a rule-based flexibility be designed that rewards the time dimension of contributions without turning early retirement into a political promise? The original contribution of this study is to move the pension reform debate in Türkiye out of the dichotomy between fiscal sustainability and vested rights, to reread it within an integrated social market economy framework built on the principles of responsibility, social balance and institutional predictability, and, proceeding from this framework, to open to discussion a rule-based flexibility model based on long and uninterrupted contributions and early registered entry, together with concrete design parameters.

Method and Approach

The study is not an empirical investigation aimed at generating primary data; it is a theoretical-normative and comparative institutional analysis. Unlike a systematic literature review, the aim is not to produce a methodical inventory of existing findings, but to construct a normative-institutional evaluation framework derived from the social market economy tradition and to apply this framework to the pension reform debate in Türkiye. Accordingly, the method combines three components: a critical reading of the ordoliberal social market economy literature, a comparative

examination of pension reforms in selected European countries, and a structural assessment of Türkiye's reform trajectory from the 1990s to the present. Quantitative observations have been compiled from secondary sources, above all OECD Pensions at a Glance 2025 and OECD Economic Surveys: Türkiye 2025; these data are used not to generate primary data but to ground the normative-institutional framework empirically. The comparison countries, Germany and Italy, were selected not as models to be directly imitated by Türkiye but because they represent two opposing boundary cases: since Germany exemplifies the compressing effect of rule-based fiscal discipline on income adequacy, while Italy exemplifies the erosion of actuarial logic through political exceptions, the two countries taken together render visible the limits of the tension between rule-based discipline and social adequacy. In this respect, the selection rests on the principle of contrast, not similarity.

Theoretical Framework: The Social Market Economy and Pensions

The Freiburg School and Ordoliberalism

The idea of the social market economy reinterprets classical liberalism's notion of spontaneous order through the imperatives of a legal framework and social balance. Watrin (1979, pp. 408-410) notes that the tradition took shape around the Freiburg School in the late 1920s and early 1930s, and that at the centre of this period's accumulated thought lay the thesis that the market, left to itself, may not produce competition, but may instead produce monopolisation, concentrations of power and social fragility. Walter Eucken, one of the founders of the Freiburg School, argues that there are two pure forms obtainable from the analysis of the real economic world: the centrally administered economy, that is, the system in which society's everyday economic life is conducted according to the plans of a single central authority, and the exchange economy, that is, the system in which multiple independent economic units form and implement their own plans (Eucken, 1950, pp. 117-120). According to Vanberg's (2004, pp. 5-9) assessment, Eucken and his contemporaries regarded the distinction between the "unleashed market" and the "rule-based market" as a constitutive principle, defining the state's role not as substituting for the market but as establishing the institutional framework that makes competition possible. Bonefeld (2012, pp. 638-642), for his part, emphasises that this framework must be read together with the concept of the "strong state", noting that in ordoliberalism the state is not the weak element of the market but a constitutive actor that safeguards the competitive order and its social preconditions. Ptak's (2009, pp. 100-115) analysis of the ordoliberal foundations and the recent interpretation by Feld, Köhler and Nientiedt (2021, pp. 1-4) confirm the same aspect of the state: ordoliberalism departs from laissez-faire liberalism by assigning the state a more active order-constituting role.

The programme of the Freiburg School, shaped around Eucken, Böhm and Miksch, treats the economic order as simultaneously a legal and an economic matter. Böhm's (1937; 1966, pp. 75-151) idea of the private law society and Miksch's (1947; 1949, pp. 310-338) emphasis on the state's duty to protect competition indicate, in the pension context, that mandatory social insurance is a structure that does not abolish private freedom of contract but complements it with a credible institutional background. Hensel's (1954) contribution likewise suggests that this institutional perspective can be applied to the economic calculation problems of large, unified social security structures.

The consequence of this approach for pension policy is the acceptance of the public system as both a normative and an institutional necessity. Witt (2002, pp. 366-369) finds it incompatible with the idea of social balance, within the social market economy tradition, to leave the entirety of old-age risk to the individual and to financial markets; at the same time, he regards it as equally problematic to turn the public system into an unlimited, indeterminate pool of commitments that can easily be expanded politically. These two concerns also form the basis of the conceptual balance that Goldschmidt and Wohlgemuth (2008) sought to establish between "social balance" and "commitment to rules".

Sociological Ordoliberalism and Müller-Armack's Irenic Formula

Sociological ordoliberalism, the second strand of the ordoliberal tradition, emphasises that the market rests not only on legal but also on moral and social preconditions. Röpke's (1950, pp. 202-212; 1960, pp. 37-56) reading of the crisis of modern capitalism through uprootedness, proletarianisation and social disintegration, together with Rüstow's (1932, pp. 62-69; 2001) emphasis on the "strong state", connects the pension question to a broader debate on the social order that cannot be reduced to age, contribution and benefit calculations. The frequent loosening of pension rules in Türkiye in the face of periodic political pressures is, in this respect, directly related to the debate on institutional weakness.

Müller-Armack's synthesis of the social market economy, in turn, combines the Freiburg School's ideal of commitment to rules with the social sensitivity of the Röpke–Rüstow line. Müller-Armack's (1956, p. 390; 1976, p. 300 ff.) "irenic formula" conceives of market freedom and social balancing not as alternatives but as complements. For pension policy, this approach constitutes the normative foundation of a multi-pillar architecture that preserves the minimum protection function of the public mandatory system while not excluding complementary savings instruments.

Three Principles: Responsibility, Social Balance, Institutional Predictability

Within this framework, pension systems are assessed at the intersection of three principles. The first is the principle of responsibility: establishing a reasonable link between the contributions paid during working life and the income obtained in retirement is necessary both for the legitimacy of the system and as an incentive for registered work (Barr and Diamond, 2006, pp. 18-22). The second is the principle of social balance: the European comparison by Frericks, Knijn and Maier (2009, pp. 711-716) shows that a rigid application of the contribution–benefit link can permanently disadvantage groups who work in low-paid or irregular employment or whose working lives are interrupted by care responsibilities. The third principle is institutional predictability: in accordance with Vanberg's (2004, pp. 9-12) rule-based understanding of policy, because pension decisions are long-term, frequent and retroactive changes generate not only fiscal but also behavioural costs; Eucken (1960, p. 285) defines this principle of the "constancy of economic policy" at the rank of a constitutive principle. Biebricher (2019) and Bonefeld (2012, pp. 643-647) likewise identify this emphasis on "commitment to rules" as the distinguishing feature of the ordoliberal tradition. Müller-Armack's "irenic formula" (1976, p. 300 ff.) provides the framework for housing these three principles within a single architecture: responsibility, social balance and institutional predictability are not alternatives to one another but complementary components of the same synthetic design (the integrated institutional design) that unites the three principles in a single institutional architecture. As Eucken (1950, p. 129) explicitly emphasises, the concept of the exchange economy is not specific to a particular historical period; it is an analytically necessary, abstract yet reality-derived ideal type, and in this quality it constitutes the theoretical ground for evaluating the contribution–benefit relationship of pension systems within the framework of market rationality.

The comparative pension literature reaches a similar conclusion. The framework developed by Barr and Diamond (2006, pp. 15-22; 2008) establishes that pension reforms are multi-purpose rather than single-purpose, and that social security design must therefore be undertaken by considering fiscal balance, poverty prevention, consumption smoothing, insurance, redistribution and incentive effects together. Lindbeck and Persson (2003, pp. 74-82) likewise stress that the real gain from pension reforms is not merely budgetary savings but rules becoming more transparent and predictable — which is precisely the re-expression, in economic language, of the ordoliberal ideal of "commitment to rules". The line represented by Arza and Kohli (2008) and Ebbinghaus (2011) shows that reforms are not merely technical but political, and that reforms therefore rarely become permanent without social acceptance; Palier's (2010, pp. 362-373) synthesis assessment of

Bismarckian welfare systems also confirms this conclusion in the Continental European context, emphasising the political and sequential (path-dependent) character of the reform trajectory.

For this reason, from the perspective of the social market economy, a “good” pension system is neither a narrowly cost-focused model that prioritises budget discipline alone, nor a populist transfer regime that continuously expands with the political conjuncture. A good system is a multi-pillar structure that preserves a minimum old-age guarantee, does not entirely sever the relationship between contribution and entitlement, encourages registered employment, compensates care work and interrupted careers, and promotes complementary savings instruments. Müller-Armack’s (1976, pp. 267-291) formula of the “second phase of the social market economy” explains this multi-pillar design through the need to address social policy together with structural adjustment. The volume edited by Holzmann and Palmer (2006) on pension architectures based on individual accounts, Whitehouse’s (2007) panorama covering 53 countries, and Lee and Mason’s (2011) intergenerational economic analysis reveal the international counterpart of this multi-pillar approach. While the public pay-as-you-go scheme remains the principal insurer of social risks, complementary funded instruments should be conceived, as Barr and Diamond (2010) summarise, not as a replacement for the public system but as a secondary ring of security built upon it. Hinrichs’s (2021, pp. 412-418) assessment of recent European reforms also shows that the transition to multi-pillar architectures follows country-specific rather than linear paths, and that success depends not only on the choice of architecture but on the relationship this architecture establishes with the labour market.

The Pension System in Türkiye

Historical-Economic Background

The historical development of the pension system in Türkiye followed a fragmented, status-based and highly politicised path, unlike the gradual construction of the welfare state in Western Europe. As Güvercin (2004, pp. 89-92) notes in his assessment of the historical background of social security, the formation of separate social security regimes for public officials, wage earners and artisans/self-employed workers in the early institutionalisation stages of the Republican era caused the system to produce vertical and horizontal inequality from the outset. The comprehensive history of the first half-century of the SSK by Fişek, Özşuca and Şuğle (1998) and Alper’s (2003) study of social security and social insurance establish that this fragmented structure hindered the establishment of norm unification and created serious differences in financing, coverage and benefit calculation regimes. Elveren (2008, pp. 217-218) states that, as of 2004, approximately 89 per cent of the population was covered by the social security system; yet this coverage was distributed asymmetrically among the SSK, Bağ-Kur and Emekli Sandığı, and only 58 per cent of the active working population was actually in registered employment. As frequently emphasised in the Turkish literature, the problem is not merely institutional fragmentation but also the failure of social security to extend across the whole of the labour market; Buğra and Keyder’s (2006) analysis of the transforming Turkish welfare regime and Göktaş, Çakar and Özdamar’s (2011) study of pensions and the non-contributory regime likewise show that the persistently high level of informal employment weakens both the coverage and the financing base of the system.

The 1990s were a critical period in which these structural problems became visible. As shown by Gökbunar, Özdemir and Uğur’s (2008, pp. 161-165) assessment of globalisation and welfare state expenditures and by Gökbunar and Koç’s (2009, pp. 19-24) analysis of the fiscal structure of Türkiye’s social security institutions, the laxity of the conditions for access to pension rights, parametric arrangements facilitating retirement at early ages, and the weakness of contribution collection capacity eroded the fiscal balance of the system. According to the International Labour Organization projection reported by Elveren (2008, pp. 218-219), in the absence of intervention the total deficit of the social security system was expected to reach 10.1 per cent of GDP by 2050 — a forecast that is among the principal reasons why public finance debates were reconstructed around

the pension regime. However, Eryıldırım's (2011) study focusing on the relationship between the informal economy and social security, and Yiğitli's (2010) social accounting matrix analysis, emphasise that demography was not the sole cause of the crisis; the narrowness of the contribution base, informality, the quality of employment and the corrosion of the regulatory framework by political populism played a joint role. Yorgun's (2026, pp. 378-381) assessment of the rationales behind the reform confirms the same picture, arguing that the actuarial weakness of the system was primarily institutional-structural rather than purely demographic.

As implied by Eucken's (1950, pp. 206-207) analysis of the interdependence of economic systems, any institutional component of a system (including its pension regime) can be genuinely understood only when examined not solely through its internal parameters but together with the surrounding labour market structure, wage regime and registration order. Considered against this background, the social security system in Türkiye points to two important problems from the perspective of the social market economy. The first is the erosion of the system's financing architecture through periodic political preferences rather than rules. This is precisely the situation that the ordoliberal ideal defined by Vanberg (2004, pp. 9-12) within the framework of rule-based policy seeks to avoid: arbitrary and conjunctural interventions that disrupt the long-term expectations of economic actors. As formulated by Rüstow (1932, p. 69), the strong state expresses a public will that stands "above the economy, above interests, where it belongs"; a state that has become the prey of interest groups is weak to precisely that extent. As Bonefeld (2012, pp. 638-642) points out, in the ordoliberal framework the role of the state is not to feed the market but to secure institutional predictability; Türkiye's experience in the 1990s presents a picture in which this principle of predictability was systematically violated. The second problem is that the social justice pillar of social security operates *de facto* deficiently for informal workers and groups with interrupted careers. The existence of a public system is not sufficient on its own; the real inclusiveness of the system and its capacity to generate entitlements are more decisive. As Frericks, Knijn and Maier (2009, pp. 715-720) establish in their European comparison, the problem in Türkiye is on the one hand the absence of norm unification and on the other the design of protection according to the "regular male full-time worker" profile at the centre of the labour market; Eser and Küçük Aksu (2021) likewise draw attention to a similar pattern of structural exclusion in the dimension of the ageing population and policy.

As Ataay (2008, pp. 170-173) shows, the transformation in social security and health in Türkiye proceeded in tandem with a redefinition of the citizenship regime. The reform process, accelerating from the 1980s onwards, led entitlements to be constructed increasingly on the logic of contributions and individual payments; this weakened effective protection for informally and irregularly employed groups.

The 1999 and 2008 Reforms: Sustainability and Norm Unification

The 1999 reform (the regulation enacted through Law No. 4447) should be read as the first major move of parametric rationalisation in the Turkish pension system, accelerated in particular by the disruptive interventions made in the system during the 1990s. As Elveren (2008, pp. 219-220) discusses in detail, at the centre of the reform were the raising of the retirement age, the increase in the required number of contribution days, and the redesign of the benefit accrual formula. Following the partial annulment of the 1999 reform by the Constitutional Court on grounds of "inequality", the regulation re-enacted in 2002 as a more gradual transition system should be seen as an application that in effect preserved the 1999 change (Aslan and Karadeniz, 2025, pp. 1006-1008). Although this reform generated intense social reaction in the short term, it is a consequence of what Disney (2000) and Bonoli (2000) frequently emphasise in the comparative pension literature: the necessity, in maturing pay-as-you-go regimes, of reducing early retirement incentives and recalculating the system's long-term liabilities. From the perspective of the social market economy (in the light of the

rule-based framework ideal elaborated by Watrin (1979, pp. 417-421) and as required by Eucken's (1960, p. 285) principle of the "constancy of economic policy") the positive aspect of this reform is its search for a rule-based framework. Its negative aspect, by contrast, is that, as Değer (2011) shows in the overlapping generations model, because the distributional effects of the reform were insufficiently compensated, the cohorts closest to the reform bore the heaviest burden and social welfare improved only after ten to fifteen periods.

The 2008 reform (the framework established by Law No. 5510 on Social Insurance and General Health Insurance and reorganised by Law No. 5754) produced a transformation that was not merely parametric but institutional. As Yorgun (2026, pp. 381-385) notes in his detailed assessment, the unification of the SSK, Bağ-Kur and Emekli Sandığı under a single roof (the SGK) and the steps taken towards norm unification should be regarded as an important stage in terms of administrative efficiency and equality. As Güzel (2005) emphasises, it is clear that a system stipulating different retirement conditions for different statuses cannot be governed in the long run without producing injustice. In this respect, the 2008 reform shows greater conformity with the ordoliberal principle of "institutional coherence and predictability" as interpreted by Feld, Köhler and Nientiedt (2021, pp. 4-8). In the light of Böhm's (1966, pp. 75-151) *Privatrechtsgesellschaft* thesis, the 2008 reform's move towards a norm unification grounded in equal citizenship across statuses can also be read as a step that brings the pension system closer to private-law-based coordination and away from a hierarchy of command.

Nevertheless, the effects of the reform in terms of inclusiveness and income adequacy are more contested. Elveren (2008, pp. 220-224) notes that the decline in benefit accrual rates and the limitation of the growth share may be relieving for public finances, yet may also increase the risk of impoverishment in retirement. Yorgun's (2026, pp. 385-389) assessment, which extends the same debate through the design problems of general health insurance, likewise confirms that in the reform's "fiscal discipline versus social protection" dilemma the second leg remained comparatively weak. Şengül's (2025, pp. 260-264) recent analysis, which tests the economic and demographic effects of public pension expenditures for Türkiye in order to capture long- and short-run causal relationships, establishes that public pension expenditures display a bidirectional long-run relationship with growth, and that expenditure pressure increases markedly as the old-age dependency ratio rises.

In general, it is known that parameter reforms alone do not produce lasting solutions. As Myles and Pierson (2001, pp. 308-315), Pierson (1998, pp. 544-550) and Lee and Mason (2011) show, in mature pay-as-you-go regimes the success of reform depends not only on changes to the retirement age and the benefit formula but also on the structure of the labour market. The Turkish experience confirms this: Eryıldırım (2011), Değer (2011) and Yiğiteli (2010) show that, in the absence of a transformation in employment quality that would broaden the contribution base, parametric tightening alone does not produce a sustainable equilibrium.

Adequacy and Inclusiveness Problems

The success of pension regimes cannot be measured solely by the question "is the system surviving?"; it must also be measured by the question "what standard of living does the system provide in old age?". Whiteford and Whitehouse (2006, pp. 82-88) note that although the ratio of public pension expenditure to GDP varies considerably across most OECD countries, the adequacy problem has moved to the centre of the reform agenda in almost all regimes. The same pattern appears in Whitehouse's (2007) pension panorama of 53 countries: even where the public system can prevent poverty, if it struggles to close the gap between living standards during working life and in retirement, the social legitimacy of reforms is progressively eroded. The debate on the adequacy of incomes provided under social security became more visible in the Turkish literature especially after 2008: Şengül's (2025, pp. 261-265) analysis establishes that the decline in benefit accrual rates and the

fragmented structure of formal employment exert pressure on pensions, thereby weakening the consumption-smoothing function of public pensions. Nal and Gül Yücel's (2025, pp. 103-131) assessment of the ageing population and the public pension system in Türkiye, together with Hinrichs's (2021, pp. 414-418) analysis of current reforms across Europe, shows that the adequacy problem now stands side by side with sustainability.

The gender dimension is one of the most frequently neglected aspects of the pension system in Türkiye. The general pattern established in the European comparison by Frericks, Knijn and Maier (2009, pp. 711-716) holds to a large extent for Türkiye as well: women's comparatively low labour force participation rates, their concentration in informal and precarious jobs, their interrupted careers owing to unpaid care work, and their exposure to wage inequalities are directly reflected in their pension entitlements. As the same authors emphasise (2009, pp. 717-722), as the defined-contribution logic strengthens, inequalities in working life are carried over into retirement more visibly. Şahin, Rittersberger-Tılıç and Elveren (2010, pp. 119-124), in their empirical examination of the individual pension system in Türkiye, show that the defined-contribution logic produces lower accumulation levels for women and that the gender-based pension gap stems from wage inequalities during working life. Consequently, every reform step that increases individual responsibility, unless designed together with mechanisms compensating unequal starting conditions, may deepen gender-based injustices.

The insufficient reflection of care work in social security design in Türkiye is also a significant problem. As Frericks, Knijn and Maier (2009, pp. 720-725) show within the framework of "working patterns and pension gaps", individuals who withdraw from employment or work intermittently owing to the care of children, the elderly or the disabled (especially women) both accumulate lower contributions and face weaker retirement income. Viewed from the perspective of the social market economy, this situation disrupts the balance that Witt (2002, pp. 369-373) identifies as needing to be established between market responsibility and social compensation. For care work, beyond being an individual choice, is a fundamental element of social reproduction. The "Vitalpolitik" perspective that Röpke matured in *A Humane Economy* (1960, pp. 37-56) and *The Social Crisis of Our Time* (1950, pp. 202-212) proposes assessing care work not as a merely fiscal outsourcing question but within the framework of the individual's rootedness — attachment to family, occupational community and local community. For Röpke, the solution to the crisis of modern capitalism is not income transfer alone but a framework of life built on the individual's property and occupational dignity (Röpke, 1950, pp. 202-212). As Bonefeld (2012, pp. 644-648) shows, in the ordoliberal framework the role of the "strong state" is to secure these social preconditions that lie outside market rationality. Hence instruments such as care credits, contribution compensation for parenthood or minimum pension protection are not contrary to the market order; on the contrary, they are compensation mechanisms that support its social sustainability. Eser and Küçük Aksu (2021) likewise draw attention to the same point when examining Türkiye's ageing dynamics, arguing that care work and women's employment must be considered together with social security design. The OECD's most recent economic survey of Türkiye supports this observation with a concrete policy datum: public resources allocated to early childhood education and care services in Türkiye amount to only 0.3 per cent of GDP, remaining markedly below the OECD average of 0.8 per cent; the same report emphasises that women's labour force participation and maternal employment rates are also quite low in OECD comparison (OECD, 2025b, pp. 12, 47-57). This datum clearly establishes that the inadequacy of care infrastructure and the problem of women's participation in registered employment are not merely a welfare indicator but an institutional constraint limiting the future contribution base of the pension system.

Another dimension of the inclusiveness problem is informality. Pension reforms mostly focus on improving the parameter balance among existing insured persons; yet for workers who remain outside the system's coverage there is the problem of generating no entitlements at all, or

only very weak ones. Eryıldırım's (2011) analysis of the informal economy shows that in an economy where roughly half of the labour force works in the informal sector, tightening pension parameters may narrow rather than expand effective social protection. Kart (2019), in a comparison of EU countries and Türkiye, establishes that changing the retirement age or the benefit formula cannot by itself resolve the structural problems of registered employment. Aslan and Karadeniz (2025, pp. 1004-1006) emphasise that despite Türkiye's relatively young population structure, 44.75 per cent of its social expenditure is allocated to old-age-related benefits; even so, owing to informality a broad segment cannot participate in the system at a level that generates entitlements. This picture shows that the volume of expenditure in the system is not by itself an indicator of inclusiveness; so long as structural labour market problems remain unresolved, high expenditure and narrow coverage can coexist.

The Individual Pension System (BES) within the Multi-Pillar Architecture

The individual pension system in Türkiye was designed not to replace public mandatory pensions but as a savings and income-support instrument that complements them. As shown by Elveren (2008, pp. 220-222) and Apak and Taşçıyan (2010, pp. 121-127), the Individual Pension System (BES) displayed rapid institutional growth after 2003; yet in terms of inclusiveness and regular contributions it remained strongly dependent on income level. The meaning of the multi-pillar architecture in Türkiye is therefore not to substitute for the public system but to preserve it as a strong base while developing complementary funded instruments in a transparent and accessible manner (Holzmann and Palmer, 2006; Whitehouse, 2007; Holzmann, 2013; Meral, 2024, pp. 475-480).

The aspect of the BES that is compatible with the social market economy is its encouragement of individual responsibility and the voluntary savings mechanism. Viewed within the framework of the "market-conforming" intervention principle emphasised by Müller-Armack (1976, p. 132), a BES design that encourages voluntary saving finds a natural place within the ordoliberal tradition. Kayhan and Togan Egrican (2021, pp. 590-595) demonstrate this aspect in their assessment of the system's institutional architecture and participant profile. The problematic aspect of the system, however, is that it offers more favourable accumulation conditions to higher income groups and is not equally accessible to low-paid workers. Complementary systems can be genuinely "complementary" only where the public first pillar is sufficiently protective. Otherwise, as Ebbinghaus (2015, pp. 56-63) shows in his European comparison, complementary systems become substitutes for public inadequacy and reproduce inequalities in old age. Studies in the Turkish literature on fund performance, participant behaviour, reasons for exit from the system and the effects of automatic enrolment likewise confirm this dual picture: the logit model by Kayam, Parkın and Çeliktöpez (2013) on the factors influencing the exit decision shows that participants' duration of stay in the system falls short of expectations. Meral's (2024, pp. 480-485) OECD comparison presents findings in the same direction: the BES is growing; but persistence in the system, regular contributions and access gaps across income groups remain fundamental problems.

The gender dimension of the individual pension system is also evident here. The empirical analysis by Şahin, Rittersberger-Tılıç and Elveren (2010, pp. 124-134) using a GLM model shows that among BES participants in Türkiye gender has a statistically significant effect on the amount of regular contributions, with women participants displaying lower contribution levels than men. The same study (pp. 129-134) establishes that education level, age and occupation variables are also strongly related to contribution levels. Frericks, Knijn and Maier (2009, pp. 720-725) state that this pattern reflects the general tendency in Europe: voluntary or quasi-mandatory funded systems largely mirror labour market inequalities; the capacity to contribute regularly is closely linked to stable income and financial literacy. Women, low income groups and individuals with interrupted careers may therefore remain in a more fragile position in funded systems.

At this point, the appropriate approach from the perspective of the social market economy is not to conceive of the public and private pillars in a zero-sum relationship. Public pensions should produce a “minimal but strong” guarantee; individual pensions should complement this as a market-friendly savings instrument. As Barr and Diamond (2008) note in their assessment, three conditions are required for this: transparency in fund management, keeping costs at reasonable levels, and co-financing or contribution incentives for low income groups. Ebbinghaus’s (2015, pp. 60-68) “double transformation” framework emphasises the same direction: privatisation and marketisation can produce social balance only under conditions in which the public first pillar remains strong. Otherwise, the multi-pillar structure may turn into a dual regime in which only middle and upper income groups can purchase additional protection. The general assessment of the BES by Kayhan and Togan Egrican (2021, pp. 595-600) and Meral’s (2024, pp. 482-487) OECD comparison show that Türkiye is still far from meeting all three of these conditions at once.

Comparative Perspective: Continental European Boundary Cases (Germany and Italy)

Germany, the country of origin of the social market economy, has restructured its pension regime around the principles of rule-based predictability, longer working lives and internal fiscal balance. Nevertheless, OECD data show that for a full-career worker at average earnings in Germany the future net replacement rate of the mandatory system remains at 53.3 per cent, below the OECD average of 63.2 per cent (OECD, 2025a, p. 169). This demonstrates that the rule-based structure established in the name of fiscal resilience has not eliminated the problem of income adequacy in old age; rather, it has turned it into a new arena of debate. Indeed, when the voluntary private complementary pillar is taken into account, the net replacement rate for an average-wage worker in Germany rises to approximately 68.0 per cent; yet this increase is not evenly distributed across income groups (OECD, 2025a, p. 171). The German experience therefore establishes that a multi-pillar architecture can produce social legitimacy only together with a strong public base.

Italy, on the other hand, renders visible a different boundary case of the same debate. Turning after 1995 towards the logic of notional defined contribution (NDC), Italy aimed to strengthen the relationship between contributions and entitlements and to make the long-term fiscal burden of the system more controllable. However, OECD data show that public pension expenditure in Italy has reached approximately 16 per cent of GDP, one of the highest levels within the OECD (OECD, 2025a, p. 222). Moreover, the fact that in the 2024-2025 period the Quota 103 mechanism preserved the possibility of earlier exit under the condition of age 62 and 41 years of contributions, while the pensions granted under this scheme are calculated entirely under NDC rules, shows that actuarial logic has not been entirely freed from the pressure to produce political exceptions (OECD, 2025a, pp. 41, 70-71). Mazzaferro’s (2023) detailed examination confirms this problem through historical transition costs. According to the author, the extremely generous interpretation of acquired rights in the 1995 reform preserved adequacy levels on the one hand while prolonging intergenerational imbalance and the transition cost on the other; the present value of the additional implicit liabilities created by this “generous transition” architecture has reached approximately 80 billion euros, or 5.5 per cent of Italian GDP (Mazzaferro, 2023, pp. 117, 125, 129).

Türkiye’s current position does not exactly resemble the European experience; yet it carries the limits of those experiences together with its own institutional weaknesses. OECD data identify Türkiye, with normal retirement ages of 49 for women and 52 for men as of 2024, as a clear outlier within the OECD (OECD, 2025a, p. 154). The same OECD indicators show that net replacement rates in Türkiye run rather high for average and high earners: the future net replacement rate for a full-career average-wage worker is 94.4 per cent, and for a worker earning twice the average it is 105 per cent (OECD, 2025a, p. 169). By contrast, the OECD’s most recent economic survey of Türkiye emphasises that women’s labour force participation remains markedly low among OECD countries;

that public resources allocated to early childhood education and care services remain at only 0.3 per cent of GDP; and that this limits not only growth potential but also the contribution base of the pension system (OECD, 2025b, pp. 12, 47-50). The fundamental problem of the pension regime in Türkiye is therefore not merely the lowness of the age parameter; it is an institutional design problem combining low female employment, weak registration, fragmented careers and high replacement rates. Precisely for this reason, reducing the debate in Türkiye to the level of “should the age rise or fall?” is insufficient to grasp the system’s essential structural tension.

In sum, the European experience shows that no spontaneous balance is established between rule-based fiscal discipline and social adequacy, and that this tension is not peculiar to Türkiye, but is experienced there in a more irregular, more fragile and more politicised form. Taken together, these experiences yield the following picture: from the perspective of the social market economy, a successful pension architecture cannot be reduced either to rule-based fiscal discipline alone or to a mere tightening of the contribution–benefit link. The essential task is to construct the multi-pillar structure without weakening minimum public protection and to do so not in a manner that renders transition costs invisible or entrenches political exceptions, but through a transparent, predictable and socially defensible institutional design.

Early Retirement and Intergenerational Balance

The question of early retirement in Türkiye is not merely a technical parametric problem; it is an instance that lays bare the crisis of political legitimacy of the reforms. According to Kaymaz’s (2023, pp. 26-30) analysis of Law No. 7438, the strengthening of demands for early retirement is often associated with reforms failing to generate social acceptance, the deepening of fairness debates with respect to transition cohorts, and the weakening of trust in the pension system. The empirical analysis by Aslan and Karadeniz (2025, pp. 1006-1012), based on 400 online user comments, establishes that in the debate over relaxing the retirement age approximately two thirds of participants opposed a non-inclusive arrangement, while roughly one fifth supported it. This finding shows that regulations relaxing the retirement age for a particular group are far from homogeneous in terms of social acceptance and generate intergenerational tension. Yorgun (2026, pp. 385-390) emphasises that relaxing the retirement age for particular groups provides social relief in the short term, yet creates a new arena of tension with respect to the intergenerational distribution of burdens and the financing balance. From the perspective of the social market economy, the problem is that pension rules turn into political commitments that can be continuously stretched under social pressure. Eucken (1960, p. 285) defines this situation as a violation of the principle of the “constancy of economic policy”; in accordance with Vanberg’s (2004, pp. 9-12) ordoliberal policy framework, when the predictability of rules is impaired, both the individual’s planning horizon narrows and the credibility of reforms erodes. As Rüstow (1932, p. 69) puts it, the strong state is an institutional will capable of standing independent of the pressure of interest groups and periodic electoral coalitions; in this sense, the indexing of pension parameters to the electoral calendar is, in Rüstowian terminology, precisely a symptom of the “weak state”. Bonefeld (2012, pp. 643-647) likewise emphasises that this principle of commitment to rules is the distinguishing feature of the ordoliberal tradition.

On the other hand, the early retirement debate falls short when addressed in the language of cost alone. For many workers, retirement has become not only old-age insurance but an exit strategy in the face of precarious employment, low wages and attrition in the labour market. Gruber and Wise (1998, pp. 159-162), in their comparative analysis covering eleven OECD countries, showed that the retirement incentives created by social security systems significantly influence older workers’ decisions to withdraw from the labour market, and that where these incentives are strong the tendency towards early retirement increases markedly. In the Turkish context, Şengül’s (2025, pp. 263-266) ARDL analysis and Aslan and Karadeniz’s (2025, pp. 1011-1016) assessment of retirement-age

regulations reinforce this observation: so long as wages remain low, job security weak and working conditions arduous, the reproduction of early retirement demands is inevitable. In that case, the pension system turns into an arena of compensation for problems that labour policies have failed to solve. As Myles and Pierson (2001, pp. 306-312) show in their analysis of mature pay-as-you-go regimes, this transformation weakens both the fiscal and the normative dimension of the reforms. The relaxation of the age condition in social security is therefore a symptom pointing, beyond reform parameters, to the character of the labour regime.

Intergenerational justice must therefore be conceived in two directions. That younger cohorts assume higher contribution burdens and retire later is certainly a question of justice. But the abrupt alteration of the expectations that transition cohorts formed under past rules also creates a distinct justice problem. A healthy process of change must be able to manage these two tensions through transparent transition mechanisms and compensation instruments. Müller-Armack's (1976, p. 283) formula of "orderly retreat" takes as its basis a gradual, transparent and pre-announced transition architecture for the structural adjustment of social policy; Türkiye's regulations relaxing the retirement age must, in this perspective, be read not as an "orderly retreat" but as its very opposite, an "abrupt reversal". Bonoli and Palier's (2007, pp. 560-568) analysis of pension reforms in Bismarckian welfare systems shows that hard thresholds intensify political reaction and facilitate anti-reform mobilisation. Barr and Diamond's (2009, pp. 10-18) assessment issues a warning in the same direction: the analytical errors of reforms frequently stem from the neglect of transition cohorts. The results of Değer's (2011) overlapping generations model confirm precisely this pattern empirically in the Turkish context, establishing that the cohorts closest to the reform bear the heaviest burden and that the improvement in social welfare can materialise only after a long period. The social market economy's emphasis on legal predictability gains importance here: as Watrin (1979, pp. 417-422) notes, the pension system should be neither static nor open to retroactive political interventions; the institutional framework must be rule-based.

A Rule-Based Flexibility Model for Long and Uninterrupted Contributions

The confinement of the early retirement debate entirely between populist demands and narrowly cost-focused approaches renders invisible the more nuanced design options of pension law. Yet it would be useful to discuss more flexible retirement models that, for insured persons who have paid contributions long and without interruption from the early stages of working life, take into account not only the total amount of contributions but also their time horizon. With such an approach, rather than treating the retirement age as an absolute and uniform threshold, what needs to be discussed is the inclusion in the actuarial assessment of elements such as entering the system at an early age, remaining registered for a long period and producing uninterrupted contributions. A social security model constructed along these lines would free the demand for early retirement from unruly expansion through political pressure and would entail a redefinition of the relationship between contribution and entitlement on a more refined plane.

At the same time, for such a proposal to become socially defensible, it must be purged of the assumption that it will produce automatic and linear results. No necessary and universal causality can be established between intensive contribution payment at an early age taken alone and a reduction in informality, a fall in youth unemployment or a spontaneous strengthening of fiscal sustainability. Indeed, the empirical findings on Italy's 2011 Monti-Fornero reform show that abrupt increases in the retirement age did not displace young workers one-for-one; displacement effects were concentrated rather in middle-age groups (Boeri et al., 2022, pp. 552-553). Similarly, the experimental study on reform preferences in Germany establishes that pension reforms are shaped not only by technical indicators but by how demographic pressure is perceived and how the political legitimacy of reform is constructed (Schuetz et al., 2023, p. 1). The flexible model proposal must

therefore be tested not only in terms of economic efficiency but also in terms of social acceptance and institutional trust.

The framework defensible for Türkiye is a limited flexibility model that rewards long and uninterrupted contributions and in particular early entry into the system but designs this not in the form of a law of exceptions, but together with transparent actuarial coefficients, explicit cost calculations, transition rules aligned with life expectancy, and labour market measures that reduce informality. The backbone of such a model is actuarial neutrality: retiring before the standard age is construed not as a cost-free privilege but as a choice in which the pension is actuarially reduced; flexibility can thereby be defined without turning into a leakage that disrupts the long-term fiscal balance of the system (Barr and Diamond, 2008; 2010). Upon this backbone, early entry operates as a distinct reward lever. For an insured person who joins the system in registered form at a relatively young age (for example, at age twenty or earlier) and maintains contributions without interruption, the actuarial reduction coefficient is applied more mildly; moreover, each full and uninterrupted contribution year accumulated from the age of early entry may lower the age floor envisaged for flexible retirement by a defined and capped ratio. The theoretical rationale for this approach is not individual fairness alone: a rule that rewards registered entry into the system at an early age steers individuals towards formalisation at a young age, thereby intervening directly in the informality problem at the very centre of this article and in the narrow contribution base. The principle of responsibility and the struggle against informality thus converge within the same design.

The framework parameters of this model can be given concrete form not as exact numerical prescriptions but as principled design magnitudes, as follows. The right to flexibility is tied to a minimum total contribution threshold (for example, thirty-five years) so that the right is opened not to short careers but only to insured persons who have contributed to the system over a long period. “Uninterruptedness” is defined not as absolute continuity but as a contribution density criterion — the requirement that a high proportion of the period between entry into the system and the claim, for example eighty-five per cent, has actually been covered or credited; this definition is both actuarially transparent and does not penalise ordinary short gaps. An age floor for flexible retirement is preserved; yet once full actuarial neutrality is secured, this floor functions less as a threshold prohibiting early exit than as a social protection limit preventing the pension from falling to an impoverishing level, and it may be lowered to a limited and capped extent through the early-entry credit. Workers with interrupted careers owing to care work are protected in two directions: care periods are both recognised as credited periods counting towards the total contribution period and do not break the uninterruptedness condition; insured persons (predominantly women) who interrupt their careers for the care of children, the elderly or the disabled are thus not pushed outside the model (Frericks, Knijn and Maier, 2009, pp. 720-725). To prevent adverse outcomes for low-income insured persons, the actuarial reduction is bounded by a strong minimum pension guarantee; under no circumstances may the reduction push the pension below a dignified floor. Flexibility thereby remains bound to the principle of social balance instead of turning into the privilege of high earners with uninterrupted careers (Witt, 2002, pp. 369-373).

It must be explicitly recorded that this design rewarding early entry is two-sided. On the one hand, since insured persons who enter the system at an early age often come from segments that do not continue into higher education and are on relatively low incomes, the early-entry reward may, contrary to expectation, produce a progressive effect. On the other hand, it carries the risk of disadvantaging individuals (especially women) whose entry is delayed by education, care burdens or unemployment. The early-entry reward therefore does not disturb social balance only when designed together with compensation mechanisms such as care credits, a contribution-density-based definition of continuity and a minimum pension guarantee. Under these conditions, rule-based flexibility, instead of arbitrarily loosening the age condition, rewards the time dimension of contributions through predictable rules and can thereby build a reasonable bridge between the responsibility

principle and the social balance principle of the social market economy, while remaining consistent with Eucken's (1960, p. 285) principle of the "constancy of economic policy" and Vanberg's (2004, pp. 9-12) ideal of rule-based policy.

Demographic Ageing and Future Projections

Türkiye was long regarded as one of the countries in which demographic pressure on pension financing was limited owing to its young population structure. However, as documented in the projection analysis conducted by Nal and Gül Yücel (2025, pp. 107-112) using a generational accounting approach, the recent acceleration of ageing dynamics shows that this advantage is not permanent. The authors establish that rising life expectancy, declining fertility and the transformation of family structure confront the pension system with the dilemma of longer payment durations and a narrower contribution base. The same study (pp. 112-122) emphasises that, with its fertility rate falling below population replacement level after 2017, Türkiye has crossed the ageing threshold, and that in the absence of structural reforms the public pension system will face serious financing pressure in the medium term. Eser and Küçük Aksu (2021) note that Türkiye's pace of ageing is roughly twice that of comparable countries, while employment of older workers and active ageing policies are not yet at an adequate level. Recent studies on the socio-perceptual dimension of ageing likewise show that perceptions of old age and intergenerational interaction in Türkiye can become fragile especially in times of crisis (Varışlı and Gültekin, 2020; Yaşar and Avcı, 2020); this indicates that active-ageing and older-age employment policies must be designed with attention not only to their economic but also to their social-acceptance dimension. Hinrichs's (2021, pp. 410-414) assessment of current reforms across Europe shows a similar pattern: in the "oldest" countries such as Italy and Germany, raising the retirement age has become an integral component of the reform agenda in almost all European countries. At the same time, the representative survey experiment conducted in Germany by Schuetz, Uebelmesser, Baginski and Aprea (2023) shows that providing information about demographic pressure, or even merely making the issue salient, can markedly increase acceptance of the need for reform and support for options such as raising the retirement age; this finding establishes that in systems under demographic pressure the purely technical justification of reforms is not sufficient, and that the public communication and political legitimacy component must also be conceived as part of the design.

Ageing is not by itself a cause of crisis; but when combined with informality and low employment rates it produces a multiplier effect on the system. The fundamental observation of Lee and Mason (2011) within the framework of generational economics is that the effect of ageing varies according to many variables, such as employment rates, labour productivity, women's labour force participation and migration dynamics. Holzmann's (2013) assessment of global pension systems demonstrates the same variability, showing that some countries, despite older population structures, can sustain their pension systems in relative balance, while economies with younger populations may experience crises earlier owing to institutional weakness. Duman's (2014, pp. 54-60) assessment of the economic effects of an ageing population and Şengül's (2025, pp. 262-266) analysis confirm that in the Turkish context institutional design and labour market problems are decisive prior to demographic structure. This does not mean, however, that ageing pressure is unimportant; the coverage-ratio simulation by Nal and Gül Yücel (2025, pp. 118-124) establishes that if the existing structural problems remain unresolved, the effect of ageing will be felt more severely, and that increasing the coverage ratio will not by itself suffice to secure fiscal balance.

Under these conditions, confining forward-looking reform debates to the single axis of raising the retirement age is inadequate. The age parameter is important; but it is not a solution on its own. Hinrichs (2021, pp. 414-418) documents that although raising the retirement age is the most unpopular element of reform in European countries, it has entered the reform agenda in almost all of them. Yet the same author (pp. 418-422) emphasises that distributing life expectancy gains between

longer working years and an expanding retirement period, while the principal instrument for coping with ageing, is not sufficient on its own. The sustainability of the pension system requires increased women's employment, faster transition of the young into the formal labour force, the expansion of care services, a broader wage base and the reduction of informality. Moreover, lifelong learning and policies enhancing employability at older ages are decisive for the retirement age to become genuinely enforceable in practice. Ebbinghaus's (2015, pp. 56-63) analysis of the double transformation across Europe emphasises that successful ageing and active ageing policies must not be conceived separately from pension reforms.

From the perspective of the social market economy, the pension architecture of the future should be built on three pillars. The first pillar is a strong public mandatory system that prevents poverty and does not entirely sever the contribution-benefit link. As required by the ideal of "social balance" defined in Watrin's (1979, pp. 418-422) early historical analysis, the public system must remain the principal insurer of minimum protection. The second pillar comprises low-cost and transparent complementary funded instruments bringing together employer and employee contributions; Holzmann (2013) and Ebbinghaus (2015, pp. 60-68) show that this second pillar can produce social balance only under conditions in which the first pillar remains strong. The third pillar consists of targeted social compensation instruments for care work, interrupted careers and low income groups; the compensation mechanisms implied by Frericks, Knijn and Maier's (2009, pp. 720-725) analysis of working patterns and pension gaps, together with the care-centred social protection principle envisaged by Röpke's (1960, pp. 37-56) *Vitalpolitik* perspective, give this pillar concrete form. Müller-Armack's irenic formula (1976, p. 300 ff.) provides the framework for conceiving these three pillars not as substitutes for one another but as complementary components of the same normative architecture. Ptak's (2009, pp. 98-108) analysis of ordoliberalism's contribution to the social market economy emphasises that the system requires an institutional framework compatible not only with its "social" component but also with its "market" component. Within this framework, the success of reform should be measured not only in fiscal balance sheets but, as Nal and Gül Yücel (2025, pp. 124-128) emphasise, in the stable preservation of post-retirement living standards.

An Integrated Reform Framework

The solution contexts for the structural transformation of the pension system in Türkiye cannot be explained by parametric adjustments alone. The lasting success of reforms depends less on changing age and contribution conditions than on making costs transparent while observing transitional justice, and on strengthening the relationship the system establishes with the labour market. Solution debates must therefore be conducted within an integrated framework that takes into account not only actuarial balance but also the distributional effects of reforms across different generations.

The problem of informality must stand at the centre of the reform debate. For in a structure in which a broad section of the labour force works under irregular and precarious employment conditions, tightening the conditions of access to retirement does not by itself increase inclusiveness; on the contrary, it may narrow the effective coverage of social protection. The success of social security reform in Türkiye should therefore be addressed not only through contribution rates or benefit accrual formulas, but together with labour market policies that expand registered employment and strengthen the contribution base.

The role of the individual pension system in the solution context requires a more nuanced assessment. Ercan's (2006) study establishes that the BES was conceived not to replace the public system but to complement it, and that it carries significant potential for increasing national savings and deepening capital markets. Although the BES has the potential to increase savings and deepen capital markets, where the public first pillar is not sufficiently strong, complementary systems remain

inadequate to compensate for the social protection gap. The essential task, therefore, is not to enlarge the BES first, but to make it a transparent and accessible complementary instrument resting on a strong public base.

The policy framework emerging from this body of findings can be constructed along four principal axes. The first axis is structural policies aimed at bringing informal employment into the registered economy. As Eryıldırım (2011) emphasises, the success of social security reform is directly tied to the breadth of the contribution base; alongside pension parameters, therefore, the fight against informality, the strengthening of inspection capacity, and wage and tax policies encouraging registered employment must be treated as integral components of reform. The second axis is gradual reform mechanisms observing transitional justice. Since Değer's (2011) model shows that the cohorts closest to the reform bear the heaviest burden, transition provisions and compensation instruments must be placed at the centre of reform design; Müller-Armack's (1976, p. 283) formula of "orderly retreat" is the reflection of this principle of gradualism in the ordoliberal tradition. Bonoli and Palier's (2007, pp. 560-568) analysis of reform dynamics in Bismarckian systems and Barr and Diamond's (2009, pp. 10-18) assessment of reform errors emphasise the same point. The third axis is the strengthening of the minimum pension guarantee; as Eryıldırım (2011) emphasises, targeted minimum income protection for groups unable to contribute to the system, or contributing insufficiently, coincides directly with the social balance principle of the social market economy (Witt, 2002, pp. 369-373; Bonefeld, 2012, pp. 644-648). The fourth axis comprises institutional safeguards that will enable the BES to assume a genuinely complementary function, as concrete applications of Müller-Armack's (1976, p. 132) principle of "market-conforming" intervention: fund transparency, low management costs and co-financing support for low-income participants (Ercan, 2006; Meral, 2024, pp. 482-487; Kayhan and Togan Egrican, 2021, pp. 596-602; Barr and Diamond, 2010).

In conclusion, the solution contexts for the structural problems of the pension system in Türkiye require both a labour market transformation at the macro level and an institutional redesign at the micro level. Broadening the contribution base without reducing informality, tightening parameters without compensating transition cohorts, and expanding complementary instruments without strengthening the public system produce new fragilities rather than making reform sustainable. The solution must therefore rest not on any single mechanism but on an integrated reform architecture in which labour market policy, social security design and complementary financial instruments are constructed in coordination. Holzmann (2013) and Hinrichs (2021, pp. 418-422) emphasise that this integrality must be established not only at the national level but also within a framework of comparative learning.

Conclusion and Evaluations

The transformation of the pension system in Türkiye over the last quarter-century cannot be read merely as a technical rearrangement of social security law or as a narrowly conceived balancing effort of public finance. This transformation is, at a deeper level, the concentrated manifestation, in the pension regime, of the increasingly sharp tension between the welfare state's promise of social protection and the institutional imperative of fiscal discipline. The 1999 and 2008 reforms produced thresholds of historical significance in limiting early retirement pressure, strengthening norm unification and rendering the system's medium- and long-term liabilities more calculable; yet these reforms, rather than eliminating the system's structural contradictions, rearranged them on a new plane. As shown in Elveren's (2008, pp. 220-224) critical assessment and Yorgun's (2026, pp. 381-390) current analysis, the pension system in Türkiye today simultaneously generates mutually reinforcing problem areas: fiscal sustainability pressure, the erosion of income adequacy, informality, gender-based interrupted careers and openness to political intervention. Confining the pension reform debate to cost accounting alone or to the rhetoric of vested rights alone therefore

renders the true nature of the matter invisible; the essential question is whether the system can be simultaneously fiscally sustainable, socially adequate and politically legitimate.

The European experience shows that no spontaneous balance is established between rule-based fiscal discipline and social adequacy. In Türkiye this tension is felt more severely owing to a more fragile labour market, lower female employment, weaker registration and more fragmented career patterns. The fundamental problem is therefore not merely the age parameter but an integral design problem combined with the institutional weaknesses of the labour market.

The perspective of the social market economy offers a productive framework for understanding this picture. As Watrin (1979, pp. 417-422), Vanberg (2004, pp. 9-12) and Bonefeld (2012, pp. 643-648) emphasise, this approach defends neither unlimited public commitments nor the complete individualisation of old-age risk. When the rule-based constitutional approach of the Freiburg School, the social sensitivity of the Röpke–Rüstow line and Müller-Armack’s irenic formula are considered together, the task is to produce an institutionally defensible reconciliation between market rationality and social balance (Eucken, 1960, pp. 254-289; Röpke, 1950, pp. 202-212; Müller-Armack, 1956, p. 390; 1976, p. 300 ff.).

Within this framework, the decisive issue is that reforms are shaped by a pendulum logic oscillating between fiscal rationality and political rationality. Eucken’s (1960, p. 285) principle of the “constancy of economic policy”, together with the assessments of Pierson (1998, pp. 544-550) and Hinrichs (2021, pp. 414-420), shows that frequent and retroactive changes to the rules erode not only legal security but also the fiscal foundation of the system.

In this context, the discussion of more flexible retirement models for insured persons who pay contributions long and without interruption from the early stages of working life may be seen, at first glance, not as a populist demand but as an alternative actuarial perspective that takes into account not only the amount of contributions but also their time dimension. As elaborated above, the thesis to be defended for Türkiye is the opening to discussion of a limited model that rewards long and uninterrupted contributions (particularly through early registered entry) but designs this together with actuarial neutrality, transparent coefficients, care credits and a minimum pension guarantee. Only under these conditions can such a model build a reasonable bridge between the responsibility principle and the social balance principle of the social market economy.

At the same time, the genuine line of reform for Türkiye can be found neither in the narrowly cost-focused approach that regards raising the retirement age as sufficient, nor in the expansionary interventionism that produces new exceptions at every moment of political pressure. The more coherent approach is an integrated reform architecture that preserves the capacity of the public mandatory system to produce a minimum old-age guarantee without entirely severing the link between contribution and entitlement, while compensating labour market inequalities, especially women’s interrupted careers stemming from the burden of unpaid care and the insufficient contribution accumulation of low income groups. Müller-Armack’s (1976, p. 283) formula of “orderly retreat” is the conceptual instrument for constructing this integrated architecture. The OECD’s assessment of Türkiye emphasises that increasing women’s labour force participation, expanding pre-school care services and rendering family policies more balanced are decisive not only for long-term growth but also for the financing base of the social protection system (OECD, 2025b, pp. 50-57). The principal headings of pension reform must therefore be: care services and tax-transfer arrangements strengthening women’s participation in registered employment; contribution or entitlement credits for care periods; targeted minimum protection for low-income insured persons; cost and transparency oversight in complementary pension instruments; and active ageing policies that treat retirement and work not as mutually exclusive but within a transition regime in which they complement each other. A reform that changes the retirement age alone appears incapable of producing a lasting equilibrium so long as it does not touch these structural axes.

Within this framework, it is not sufficient to compress the pension debate into narrow parameters such as age and contribution days. The reform agenda must be addressed together with informality and the low-wage regime (Eryıldırım, 2011), care work and interrupted employment (Frericks, Knijn and Maier, 2009, pp. 717-725; Röpke, 1960, pp. 37-56), unequal access to funded systems (Şahin, Rittersberger-Tılıç and Elveren, 2010, pp. 124-134) and the problem of institutional trust (Aslan and Karadeniz, 2025, pp. 1006-1016). A multi-pillar architecture that strengthens the minimum protection function of the public system and designs complementary systems in a manner that does not distort the income distribution appears to be the most coherent option for Türkiye (Müller-Armack, 1976, p. 300 ff.; Holzmann, 2013; Hinrichs, 2021, pp. 418-422; Meral, 2024, pp. 485-489).

Another important dimension of the reforms is the explicit or implicit redefinition of intergenerational redistribution. In classical pay-as-you-go regimes, working generations finance current pensioners; the legitimacy of the system rests on the expectation that subsequent generations will provide similar support. As Myles and Pierson (2001, pp. 306-312) show, the 1999 and 2008 reforms in Türkiye did not abolish this “implicit social contract” altogether, but they hardened its terms. The raising of the retirement age and the decline in benefit accrual rates strengthened the perception that new generations will work longer and obtain more limited entitlements. This perception, even as it improves the fiscal side of the system, can weaken institutional loyalty. As Pierson’s (1998, pp. 544-550) thesis of “permanent austerity” and Ebbinghaus’s (2015, pp. 56-63) “double transformation” framework show, reforms must be evaluated not only by their fiscal benefits but also by whether they generate a sense of fair treatment among participants.

The tension between norm unification and a differentiated working life is also significant within this framework. As Yorgun (2026, pp. 381-385) shows, formal unification reducing status differences does not by itself produce material justice so long as the *de facto* inequalities generated by low-paid and interrupted forms of employment persist. The principle of social balance emphasised by Goldschmidt and Wohlgemuth (2008) and Bonefeld (2012, pp. 644-648) is decisive precisely at this point: the unity of rules and the justice of outcomes are not the same thing.

The most realistic policy framework for the future appears to be a mixed approach combining parameter reforms with institutional compensation mechanisms. Adjusting the retirement age in a manner sensitive to life expectancy but not automatic; strengthening minimum pension protection for the low-paid; granting contribution credits for care periods; designing active labour market policies that increase women’s and young people’s employment in coordination with social security reform; and regulations increasing cost transparency in complementary instruments such as the BES would be mutually complementary steps. As Barr and Diamond (2010) emphasise in their reform guide, Holzmann (2013) in his global assessment, Hinrichs (2021, pp. 418-422) in his European analysis and Meral (2024, pp. 485-489) in the Türkiye–OECD comparison, no single instrument suffices on its own. A pension system is the outcome of a country’s total institutional architecture, and reform acquires meaning within this totality.

In the final analysis, Türkiye’s pension question is as much (perhaps even more) a problem of political economy and institutional justice as a technical actuarial problem. The Continental European experience shows that rule-based rigidity weakens income adequacy (OECD, 2025a, p. 169), while even the strengthening of the contribution–benefit link can be eroded through political exceptions (Mazzaferro, 2023, pp. 117, 129; OECD, 2025a, pp. 70-71). Eucken (1950, p. 173; 1960, p. 289) argues that seemingly ideal systems should in essence be pure analytical instruments serving to understand the real economic world, rather than concrete stages of economic development. In this respect, the task before Türkiye is not merely to import parameters from the European experience, but to see their limits and to construct its own language of reform. This language of reform must position budget balance not as an end substituting for the right to social security, but as an

institutional instrument serving the sustainable realisation of old-age security worthy of human dignity. Otherwise, every equation established in the name of fiscal discipline will unravel through a loss of social legitimacy, and every relaxation made in the name of political compensation will further erode institutional predictability. The real horizon of pension reform in Türkiye, therefore, is to construct an integrated social market economy architecture that transcends the dilemma of early versus late retirement and can establish a new balance among the predictability of rules, the adequacy of entitlements, the fairness of contributions and the social acceptance of financing. The perspective of the social market economy (together with the Freiburg School's rule-based constitution, the sociological sensitivity of Röpke and Rüstow, and Müller-Armack's irenic formula) offers precisely an institutional conception that transcends this dichotomy: market efficiency and social balance are not alternatives to each other but complementary components of the same institutional architecture, and pension reform in Türkiye is a matter of reconstructing not parameters but institutional reason and the conception of social justice.

www.turkishstudies.net/economy

Turkish Studies - Economics, Finance, Politics

eISSN: 2667-5625

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Sosyal Piyasa Ekonomisi Perspektifinden Türkiye’de Emeklilik Sisteminin Yapısal Dönüşümü ve Reform Arayışları

Giriş

Sosyal güvenlik sistemleri modern refah devletinin en yoğun çatışma üreten alanlarından biridir. Bunun temel nedeni aslında emeklilik düzenlemelerinin aynı anda üç farklı işlevi bir arada taşımasıdır: yaşlılıkta gelir güvencesi sağlamak, çalışma yaşamı boyunca ödenen katkılar ile elde edilen haklar arasında bir bağ kurmak ve makroekonomik istikrarı tehdit etmeyecek bir finansman dengesi oluşturmak. Beveridge’in (1942) tasarladığı evrensel asgari koruma ilkesinden Aaron’ın (1966, ss. 371-374) "sosyal sigorta paradoksu"na ve Diamond’ın (1977, ss. 275-298) kamusal emekliliğin normatif çerçevesine uzanan klasik literatür, bu üç işlevin çoğu zaman birbirini tamamlamak yerine birbiriyle gerilim içinde olduğunu göstermektedir. Emeklilik aylıklarının yükseltilmesi gelir yeterliliğini iyileştirebilir; fakat diğer yandan finansman yükünü artırma kapasitesine de sahiptir. Genel olarak sosyal güvenlik sisteminde finansal dengeyi korumak için emeklilik yaşının yükseltilmesi aktüeryal dengeyi güçlendirirken düşük ücretli ve ağır işlerde çalışanlar bakımından adalet tartışmalarını derinleştirmektedir. Barr ve Diamond’ın (2008) vurguladığı üzere emeklilik sistemi sadece salt teknik bir sigorta düzeni değil; aynı zamanda dağıtım, üretim ve siyasal meşruiyet ilişkilerinin düğümlendiği bir süreçtir.

Türkiye’de emeklilik sistemine ilişkin tartışmalar, uzun süre iki dar çerçeveye sıkışmıştır: Birinci çerçeve, sistemi kamu açıkları ve bütçe transferleri açısından ele alan mali sürdürülebilirlik yaklaşımıdır; ikinci çerçeve ise emekliliği edinilmiş hak, sosyal hak veya siyasal vaat ekseninde değerlendiren normatif yaklaşımdır. Oysa Bonoli’nin (2000) ve Myles ve Pierson’ın (2001, ss. 305-333) gösterdiği üzere emeklilik rejiminin gerçek niteliği bu iki yaklaşımın ötesinde, işgücü piyasasının yapısı, kayıt dışılık oranı, kadınların ücretsiz bakım emeği, ücret dağılımı, yaşam beklentisi ve kurumsal güven gibi değişkenlerle birlikte anlaşılabilir. Immergut, Anderson ve Schulze’nin (2007) derlediği karşılaştırmalı veriler ile Arza ve Kohli’nin (2008) ve Ebbinghaus’un (2011) çalışmaları, emeklilik reformlarının başarı ya da başarısızlığının çoğu zaman sadece parametrik tasarıma değil, reformun dayandığı toplumsal koalisyonlara ve kurumların inandırıcılığına bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Hinrichs’in (2021, ss. 409-422) son dönem Avrupa deneyimine ilişkin değerlendirmesi de aynı saptamayı güncel reform dalgası (2000’li yıllardan bu yana Kıta Avrupası’nda emeklilik yaşının yükseltilmesi ve çok katmanlı mimariye geçiş yönündeki reform akımı) üzerinden doğrulamaktadır².

Watrin’in (1979, ss. 408-411) ve Vanberg’in (2004, ss. 2-5) ortaya koyduğu üzere sosyal piyasa ekonomisi, piyasa mekanizmasının verimlilik kapasitesini kabul etmekle birlikte bu kapasitenin ancak hukuki çerçeve, rekabetçi düzen ve sosyal telafi mekanizmalarıyla birlikte

² Bu konuda ayrıca bk. Dökmeci, 2018; Gözübüyük Tamer, 2024; Kurtkapan, 2019; Karaca & Kılıçarslan, 2019; Ülker & Tat, 2020; Akgül, 2020; Akbulut & Aydoğan, 2023; Mola, 2024; Şimşek Şahinler & Özçelik, 2025.

toplumsal meşruiyet kazanabileceğini savunur. Eucken'in (1960, ss. 254-289) kurucu ilkeleri de bu yaklaşımın mali öngörülebilirlik ile asgari sosyal koruma arasında ikili bir denge aradığını göstermektedir. Bu nedenle ordoliberal çerçeve, emeklilik sistemine hem aktüeryal dengeyi hem de yaşlılıkta yoksullaşmayı önleyen asgari korumayı birlikte düşünme imkânı verir (Bonefeld, 2012, ss. 634-637; Goldschmidt ve Wohlgemuth, 2008; Ptak, 2009, ss. 98-108; Biebricher, 2019).

Ordoliberal gelenek tek-parça bir doktrin değil; Freiburg Okulu'nun hukuk-iktisat sentezi, Röpke-Rüstow çizgisinin sosyolojik duyarlılığı ve Müller-Armack'ın sosyal piyasa ekonomisi formülünden oluşan çoğul bir düşünce alanıdır (Böhm, Eucken ve Großmann-Doerth, 1936/1989; Röpke, 1950, 1960; Rüstow, 1932, 2001; Müller-Armack, 1956, ss. 390-392; 1976, s. 300 vd.). Bu ayrım, Türkiye'de emeklilik tartışmasını yalnızca mali disiplin veya sosyal hak ikiliğine sıkıştırmadan, rekabet düzeni, sosyal telafi ve kurumsal öngörülebilirlik eksenlerinde birlikte düşünmeyi mümkün kılar.

Aslında günümüzde Türkiye'de emeklilik sisteminin asli sorunu yalnızca "erken emeklilik" ya da yalnızca "düşük aylık" değildir. Asıl sorun, kamusal zorunlu sistemin gelir güvencesi işlevi ile finansman mantığı arasında oluşan uyumsuzluk ve bu uyumsuzluğu derinleştiren emek piyasasının yapısal bozukluğudur. Elveren'in (2008, ss. 212-232) eleştirel değerlendirmesinde belirttiği gibi 1999 ve 2008 reformları mali sürdürülebilirlik bakımından önemli dönemeçler oluşturmuş; ancak kapsayıcılık, yeterlilik ve sosyal denge boyutlarında yeni gerilimler üretmiştir. Değer'in (2011) örtüşen kuşaklar modeli ve Eryıldırım'ın (2011) enformel ekonomi analizi bu saptamayı ampirik olarak pekiştirmektedir. Daha sonraki dönemde bireysel emeklilik sisteminin büyümesi, sosyal güvenliğin sağlanmasında çok katmanlı bir mimariye geçişin işaretlerini vermiş; fakat Meral'in (2024, ss. 471-489) OECD karşılaştırmasının gösterdiği üzere, bu gelişme de gelir düzeyleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle sınırlı bir kapsayıcılık sergilemiştir. Son yıllarda erken emeklilik yönündeki baskılar Kaymaz'ın (2023, ss. 25-32) 7438 sayılı kanun analizi ile Aslan ve Karadeniz'in (2025, ss. 997-1022) kuşaklararası dayanışma çalışması ve Yorgun'un (2026, ss. 375-393) bütüncül değerlendirmesinde gösterdiği gibi reformların kurduğu parametrelerin siyasal müdahalelere ne kadar açık olduğunu bir kez daha göstermiştir. Bu çerçevede çalışma üç temel soruya yanıt aramaktadır: (i) Türkiye'de emeklilik sisteminin yapısal gerilimleri yalnızca parametrik bir sorun mu, yoksa emek piyasası ve kurumsal tasarımı iç içe geçmiş bütünsel bir tasarım sorunu mudur? (ii) Sosyal piyasa ekonomisi geleneği, mali sürdürülebilirlik ile sosyal yeterlilik arasındaki gerilimi değerlendirmek için nasıl bir normatif çerçeve sunmaktadır? (iii) Bu çerçeveden hareketle, erken emekliliği siyasal bir vaade dönüştürmeden katkının zaman boyutunu ödüllendiren kural-temelli bir esneklik nasıl tasarlanabilir? Bu çalışmanın özgün katkısı, Türkiye'deki emeklilik reformu tartışmasını mali sürdürülebilirlik ile kazanılmış hak ikiliğinden çıkararak; sorumluluk, sosyal denge ve kurumsal öngörülebilirlik ilkeleri üzerinden kurulan bütüncül bir sosyal piyasa ekonomisi çerçevesinde yeniden okumak ve bu çerçeveden hareketle, uzun ve kesintisiz katkı ile erken kayıtlı girişi esas alan kural-temelli bir esneklik modelini somut tasarım parametreleriyle tartışmaya açmaktır.

Yöntem ve Yaklaşım

Çalışma, birincil veri üretmeyi amaçlayan ampirik bir araştırma değil; kuramsal-normatif ve karşılaştırmalı kurumsal bir analizdir. Bir sistematik literatür taramasından farklı olarak amaç, mevcut bulguların yöntemli bir dökümünü çıkarmak değil; sosyal piyasa ekonomisi geleneğinden türetilen normatif-kurumsal bir değerlendirme çerçevesi inşa etmek ve bu çerçeveyi Türkiye'deki emeklilik reformu tartışmasına uygulamaktır. Bu doğrultuda yöntem üç bileşeni birleştirir: ordoliberal sosyal piyasa ekonomisi literatürünün eleştirel bir okuması, seçili Avrupa ülkelerindeki emeklilik reformlarının karşılaştırmalı incelemesi ve Türkiye'nin 1990'lardan bugüne uzanan reform güzergâhının yapısal değerlendirmesi. Nicel gözlemler, başta OECD Pensions at a Glance 2025 ve OECD Economic Surveys: Türkiye 2025 olmak üzere ikincil kaynaklardan derlenmiş; bu veriler

birincil veri üretmek için değil, normatif-kurumsal çerçeveyi ampirik olarak temellendirmek için kullanılmıştır. Karşılaştırma ülkeleri olan Almanya ve İtalya, Türkiye için doğrudan taklit edilecek modeller olarak değil, iki karşıt sınır durumu temsil ettikleri için seçilmiştir: Almanya, kural-temelli mali disiplinin gelir yeterliliği üzerindeki daraltıcı etkisini; İtalya ise aktüeryal mantığın siyasal istisnalarla aşınmasını örneklediğinden, bu iki ülke birlikte ele alındığında kural-temelli disiplin ile sosyal yeterlilik arasındaki gerilimin sınırlarını görünür kılar. Bu yönüyle seçim, benzerlik değil, karşıtlık ilkesine dayanmaktadır.

Kuramsal Çerçeve: Sosyal Piyasa Ekonomisi ve Emeklilik

Freiburg Okulu ve Ordoliberalizm

Sosyal piyasa ekonomisi düşüncesi, klasik liberalizmin kendiliğinden düzen fikrini, hukuki çerçeve ve sosyal denge zorunluluğuyla yeniden yorumlar. Watrin (1979, ss. 408-410), geleneğin 1920'lerin sonu ve 1930'ların başında Freiburg Okulu çevresinde şekillendiğini; piyasanın kendi haline bırakıldığında rekabet üretmeyebileceği, aksine tekelleşme, güç yoğunlaşması ve toplumsal kırılmalık üretebileceği tezinin bu dönemin birikiminin merkezinde yer aldığını ifade etmektedir. Freiburg Okulu'nun kurucularından Walter Eucken, gerçek ekonomik dünyanın analizinden elde edilebilecek iki saf biçimin olduğunu öne sürmektedir: *merkezi yönetimli ekonomi*, yani toplumun gündelik ekonomik yaşamının tek bir merkezi otoritenin planları doğrultusunda yürütüldüğü sistem ve *mücadele ekonomisi*, yani birden fazla bağımsız ekonomik birimin kendi planlarını oluşturup uyguladığı sistem (Eucken, 1950, ss. 117-120). Vanberg'in (2004, ss. 5-9) değerlendirmesine göre Eucken ve çağdaşları bahsi geçen "serbest bırakılmış piyasa" ile "kurallara dayanan piyasa" arasındaki ayrımı kurucu bir ilke olarak görmüş; devletin rolünü piyasayı ikame etmek değil, rekabeti mümkün kılan kurumsal çerçeveyi kurmak olarak tanımlamıştır. Bonefeld (2012, ss. 638-642) ise bu çerçevenin "güçlü devlet" kavramıyla birlikte okunması gerektiğini vurgulayarak ordoliberalizmde devletin piyasanın zayıf unsuru değil; rekabet düzenini ve onun toplumsal önkoşullarını güvenceye alan kurucu bir aktör olduğunu belirtmektedir. Ptak'ın (2009, ss. 100-115) ordoliberal temeller üzerine analizi ile Feld, Köhler ve Nientiedt'in (2021, ss. 1-4) güncel yorumu da devletin aynı yönü teyit eder: ordoliberalizm, laissez-faire liberalizminden ayrılarak devlete daha aktif bir düzen kurucu rol atfeder.

Freiburg Okulu'nun Eucken, Böhm ve Miksch etrafında şekillenen programı, iktisadi düzeni aynı anda hukuki ve iktisadi bir mesele olarak ele alır. Böhm'ün (1937; 1966, ss. 75-151) geliştirdiği özel hukuk toplumu fikri ile Miksch'in (1947; 1949, ss. 310-338) rekabetin devlet tarafından korunması gerektiğine ilişkin vurgusu, emeklilik bağlamında zorunlu sosyal sigortanın özel sözleşme özgürlüğünü ortadan kaldıran değil, onu güvenilir bir kurumsal arka planla tamamlayan bir yapı olduğunu göstermektedir. Hensel'in (1954) katkısı da bu kurumsal bakışın büyük ve birleşik sosyal güvenlik yapılarının iktisadi hesap sorunlarına uygulanabileceğini düşündürmektedir.

Bu yaklaşımın emeklilik politikası bakımından sonucu, kamusal sistemin hem normatif hem de kurumsal bir zorunluluk olarak kabul edilmesidir. Witt (2002, ss. 366-369) sosyal piyasa ekonomisi geleneğinde yaşlılık riskinin tamamının bireye ve finansal piyasalara bırakılmasını sosyal denge fikriyle bağdaşmaz bulurken; kamusal sistemin sınırsız, belirsiz ve siyaseten kolayca genişletilebilir bir taahhüt havuzuna dönüştürülmesini de aynı ölçüde sorunlu görmektedir. Bu iki kaygı unsuru Goldschmidt ve Wohlgemuth'un (2008) "sosyal denge" ile "kurallara bağlılık" arasında kurmaya çalıştığı kavramsal dengenin de temelini oluşturmaktadır.

Sosyolojik Ordoliberalizm ve Müller-Armack'ın İrenik Formülü

Ordoliberal geleneğin ikinci damarı olan sosyolojik ordoliberalizm, piyasanın yalnızca hukuki değil, aynı zamanda ahlaki ve toplumsal önkoşullara dayandığını vurgular. Röpke'nin (1950, ss. 202-212; 1960, ss. 37-56) modern kapitalizmin krizini köksüzleşme, proletaryalaşma ve toplumsal çözülme üzerinden okuyan yaklaşımı ile Rüstow'un (1932, ss. 62-69; 2001) "güçlü devlet"

vurgusu, emeklilik meselesini yalnızca yaş, prim ve aylık hesabına indirgemeyen daha geniş bir sosyal düzen tartışmasına bağlar. Türkiye’de emeklilik kurallarının dönemsel siyasal baskılar karşısında sık sık esnetilmesi de bu bakımdan kurumsal zayıflık tartışmasıyla doğrudan ilişkilidir.

Müller-Armack’ın sosyal piyasa ekonomisi sentezi ise Freiburg Okulu’nun kurallara bağlılık idealini Röpke-Rüstow çizgisinin sosyal duyarlılığıyla birleştirir. Müller-Armack’ın (1956, s. 390; 1976, s. 300 vd.) "irenik formül"ü, piyasa özgürlüğü ile sosyal dengelenmeyi birbirinin alternatifi değil tamamlayıcısı olarak düşünür. Emeklilik politikası bakımından bu yaklaşım, kamusal zorunlu sistemin asgari koruma işlevini korurken tamamlayıcı tasarruf araçlarını da dışlamayan çok katmanlı bir mimarinin normatif dayanağını oluşturmaktadır.

Üç İlke: Sorumluluk, Sosyal Denge, Kurumsal Öngörülebilirlik

Bu çerçevede emeklilik sistemleri üç ilkenin kesişiminde değerlendirilir: Birinci ilke sorumluluk ilkesidir: çalışma yaşamında ödenen katkılar ile emeklilikte elde edilen gelir arasında makul bir bağ kurulması hem sistemin meşruiyeti hem de kayıtlı çalışma teşviki bakımından gereklidir (Barr ve Diamond, 2006, ss. 18-22). İkinci ilke sosyal denge ilkesidir: Frericks, Knijn ve Maier’in (2009, ss. 711-716) Avrupa karşılaştırması, katkı-hak ilişkisinin katı biçimde uygulanmasının düşük ücretli, düzensiz istihdamda çalışan veya bakım sorumlulukları nedeniyle kesintili çalışma hayatı yaşayan grupları kalıcı biçimde dezavantajlı hale getirebileceğini göstermektedir. Üçüncü ilke ise kurumsal öngörülebilirliktir: Vanberg’in (2004, ss. 9-12) kural-temelli politika anlayışı uyarınca, emeklilik kararları uzun vadeli olduğu için sık ve geriye etkili değişiklikler yalnızca mali değil, davranışsal maliyetler de üretir; Eucken (1960, s. 285) bu "iktisat politikasının sabitliği" ilkesini bir konstitütif ilke mertebesinde tanımlar. Biebricher (2019) ve Bonefeld (2012, ss. 643-647) de bu "kurallara bağlılık" vurgusunu ordoliberal geleneğin ayırt edici özelliği olarak tanımlamaktadır. Müller-Armack’ın "irenik formül"ü (1976, s. 300 vd.) bu üç ilkeyi tek bir mimari içinde barındırmanın çerçevesini sunar: sorumluluk, sosyal denge ve kurumsal öngörülebilirlik birbirinin alternatifi değil, üç ilkeyi tek bir kurumsal mimaride birleştiren aynı sentetik tasarımın (bütünleşik kurumsal tasarımın) tamamlayıcı bileşenleridir. Eucken’in (1950, s. 129) açıkça vurguladığı üzere mübadele ekonomisi kavramı belirli bir tarihsel döneme özgü değil; analitik açıdan zorunlu, soyut ama gerçek ekonomik dünyadan türetilmiş bir ideal tiptir ve bu niteliğiyle emeklilik sistemlerinin katkı-hak ilişkisini piyasa rasyonalitesi çerçevesinde değerlendirmenin kuramsal zeminini oluşturmaktadır.

Karşılaştırmalı emeklilik literatürü de benzer bir sonuca ulaşır. Barr ve Diamond’ın (2006, ss. 15-22; 2008) geliştirdiği çerçeve, emeklilik reformlarının tek amaçlı değil çok amaçlı olduğunu; bu nedenle sosyal güvenlik tasarımının mali denge, yoksulluğu önleme, tüketim düzleştirme, sigorta, yeniden dağıtım ve teşvik etkileri birlikte düşünülerek yapılması gerektiğini ortaya koyar. Lindbeck ve Persson (2003, ss. 74-82) da emeklilik reformlarının gerçek kazancının yalnızca bütçe tasarrufu değil, kuralların daha şeffaf ve öngörülebilir hale gelmesi olduğunu vurgular ki bu durum tam da ordoliberal "kurallara bağlılık" idealinin iktisadi dille yeniden ifadesidir. Arza ve Kohli (2008) ile Ebbinghaus (2011) çizgisi ise reformların salt teknik değil siyasal olduğunu, dolayısıyla reformların toplumsal kabul görmeden kalıcılığının güç olduğunu gösterir; Palier’in (2010, ss. 362-373) Bismarckçı refah sistemleri üzerine sentez değerlendirmesi de bu sonucu, reform güzergâhının siyasal ve sıralı (path-dependent) niteliğini vurgulayarak Kıta Avrupası bağlamında doğrulamaktadır.

Bu nedenle sosyal piyasa ekonomisi perspektifinden "iyi" bir emeklilik sistemi, ne yalnızca bütçe disiplini öncelleyen dar maliyeci bir modeldir ne de siyasal konjonktüre göre sürekli genişleyen popülist bir transfer düzenidir. İyi bir sistem asgari yaşlılık güvencesini koruyan, katkı ile hak arasındaki ilişkiyi tümüyle koparmayan, kayıtlı istihdamı teşvik eden, bakım emeği ve kesintili kariyerleri telafi eden ve tamamlayıcı tasarruf araçlarını teşvik eden çok katmanlı bir yapıdır. Müller-Armack’ın (1976, ss. 267-291) "sosyal piyasa ekonomisinin ikinci aşaması" formülü bu çok-katmanlı

tasarımı sosyal politikanın yapısal uyumla birlikte ele alınması gereğiyle açıklar. Holzmann ve Palmer'in (2006) bireysel hesaplara dayalı emeklilik sistemi mimarisi üzerine derlemesi, Whitehouse'un (2007) 53 ülkeyi kapsayan panoraması ve Lee ve Mason'ın (2011) kuşaklararası iktisadi analizi, bu çok katmanlı yaklaşımın uluslararası karşılığını ortaya koymaktadır. Kamusal pay-as-you-go şeması sosyal risklerin ana sigortacısı olmayı sürdürürken; tamamlayıcı fon araçları, Barr ve Diamond'ın (2010) özetlediği gibi, kamusal sistemin yerine değil, onun üzerine inşa edilen ikincil bir güvenlik halkası olarak düşünülmelidir. Hinrichs'in (2021, ss. 412-418) son dönem Avrupa reformları üzerine değerlendirmesi de çok katmanlı mimariye geçişin doğrusal değil, ülkeye özgü yollar izlediğini ve başarının yalnızca mimari seçimine değil, bu mimarinin emek piyasasıyla kurduğu ilişkiye bağlı olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de Emeklilik Sistemi

Tarihsel-Ekonomik Arka Plan

Türkiye'de emeklilik sisteminin tarihsel gelişimi, Batı Avrupa'daki kademeli refah devleti inşasından farklı olarak parçalı, statü temelli ve yüksek ölçüde siyasallaşmış bir yol izlemiştir. Güvercin'in (2004, ss. 89-92) sosyal güvenliğin tarihsel arka planı üzerine yaptığı değerlendirmede belirttiği üzere, Cumhuriyet döneminin erken kurumsallaşma aşamalarında kamu görevlileri, ücretliler ve esnaf/bağımsız çalışanlar için farklı sosyal güvenlik rejimlerinin oluşması, sistemin başlangıçtan itibaren dikey ve yatay eşitsizlik üretmesine yol açmıştır. Fişek, Özsuca ve Şuğle'nin (1998) SSK'nın ilk yarım yüzyılına ilişkin kapsamlı tarihçesi ile Alper'in (2003) sosyal güvenlik ve sosyal sigortalar çalışması, bu parçalı yapının norm birliğinin kurulmasını güçleştirdiğini; finansman, kapsam ve aylık hesaplama rejimlerinde ciddi farklılıklar yarattığını ortaya koymaktadır. Elveren (2008, ss. 217-218), 2004 yılı itibarıyla nüfusun yaklaşık %89'unun sosyal güvenlik sistemi kapsamında olduğunu; ancak bu kapsamın SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı arasında asimetrik biçimde dağıldığını, aktif çalışan nüfusun yalnızca %58'inin fiilen kayıtlı istihdamda yer aldığını ifade etmektedir. Türkiye literatüründe sıkça vurgulandığı üzere sorun yalnızca kurumsal dağınıklık değil, aynı zamanda sosyal güvenliğin çalışma piyasasının bütününe yayılmamış olmasıdır; Buğra ve Keyder'in (2006) dönüşen Türkiye refah rejimi analizi ile Göktaş, Çakar ve Özdamar'ın (2011) emeklilik ve primsiz rejim çalışması da kayıt dışı istihdamın yüksek seyrinin sistemin hem kapsamını hem de finansman tabanını zayıflattığını göstermektedir.

1990'lı yıllar, bu yapısal sorunların görünür hale geldiği kritik bir dönem olmuştur. Gökbnar, Özdemir ve Uğur'un (2008, ss. 161-165) küreselleşme ve refah devleti harcamaları üzerine yaptığı değerlendirme ile Gökbnar ve Koç'un (2009, ss. 19-24) Türkiye sosyal güvenlik kurumlarının mali yapı analizinde ortaya koyduğu gibi emeklilik hakkına erişim koşullarının gevşekliği, erken yaşlarda emekliliği kolaylaştıran parametrik düzenlemeler ve prim-tahsilat kapasitesinin zayıflığı sistemin mali dengesini aşındırmıştır. Elveren'in (2008, ss. 218-219) aktardığı Uluslararası Çalışma Örgütü projeksiyonuna göre müdahale yapılmaması durumunda sosyal güvenlik sisteminin toplam açığının 2050 yılında GSYH'nın %10,1'ine ulaşması bekleniyordu ki bu tahmin, kamu maliyesi tartışmalarının neden emeklilik rejimi üzerinden yeniden kurulduğunu açıklayan temel gerekçelerden biridir. Ancak Eryıldırım'ın (2011) enformel ekonomi ve sosyal güvenlik ilişkisine odaklanan çalışması ile Yiğitli'nin (2010) sosyal hesaplar matrisi çözümlemesi, krizin tek nedeninin demografik yapı olmadığını; prim tabanının darlığı, kayıt dışılık, istihdamın niteliği ve siyasal popülizmin düzenleyici çerçeveyi bozması gibi nedenlerin birlikte rol oynadığını vurgulamaktadır. Yorgun'un (2026, ss. 378-381) reformun ardındaki rasyoneller üzerine değerlendirmesi de aynı tabloyu doğrulamakta; sistemin aktüeryal zayıflığının salt demografik değil, öncelikle kurumsal-yapısal olduğunu ileri sürmektedir.

Eucken'in (1950, ss. 206-207) ekonomik sistemler arasındaki karşılıklı bağımlılık çözümlemesinin ima ettiği üzere, bir sistemin emeklilik rejimi dahil herhangi bir kurumsal bileşeni, yalnızca kendi iç parametreleriyle değil, onu çevreleyen emek piyasası yapısı, ücret rejimi ve kayıt

düzeniyle birlikte incelendiğinde gerçek işleyişi kavranabilir. Türkiye'deki sosyal güvenlik sistemi mezkûr arka planla birlikte ele alındığında sosyal piyasa ekonomisi açısından iki önemli soruna işaret etmektedir. Birincisi, sistemin finansman mimarisinin kurallar yerine dönemsel siyasal tercihlerle aşındırılmasıdır. Vanberg'in (2004, ss. 9-12) kural-temelli politika çerçevesinde tanımladığı ordoliberal idealin tam da kaçınmak istediği durum budur: ekonomik aktörlerin uzun vadeli beklentilerini bozacak ölçüde keyfi ve konjonktürel müdahaleler. Rüstow'un (1932, s. 69) formüle ettiği biçimiyle güçlü devlet, "ekonominin üzerinde, çıkarların üzerinde, ait olduğu yerde duran" bir kamu iradesini ifade eder; çıkar gruplarının avına dönüşmüş bir devlet ise bu ölçüde zayıftır. Bonefeld'in (2012, ss. 638-642) işaret ettiği üzere ordoliberal çerçevede devletin rolü piyasayı beslemek değil, kurumsal öngörülebilirliği güvenceye almaktır; Türkiye'nin 1990'lardaki deneyimi ise bu öngörülebilirlik ilkesinin sistematik biçimde çiğnendiği bir tabloyu ortaya koymaktadır. İkincisi olarak sosyal güvenliğin sosyal adalet ayağının kayıt dışı çalışanlar ve kesintili kariyerlere sahip gruplar bakımından fiilen eksik işlemesidir. Kamusal sistemin varlığı tek başına yeterli değildir; sistemin gerçek kapsayıcılığı ve hak üretme kapasitesi daha belirleyicidir. Frericks, Knijn ve Maier'in (2009, ss. 715-720) Avrupa karşılaştırmasında ortaya koyduğu üzere Türkiye'de sorun bir yandan norm birliğinin yokluğu, diğer yandan korumanın emek piyasasının merkezindeki "düzenli erkek tam-zamanlı çalışan" profiline göre tasarlanmış olmasıdır; Eser ve Küçük Aksu (2021) da yaşanan nüfus ve politika boyutunda benzer bir yapısal dışlama örüntüsüne dikkat çekmektedir.

Ataay'ın (2008, ss. 170-173) gösterdiği üzere Türkiye'de sosyal güvenlik ve sağlık alanındaki dönüşüm, aynı zamanda vatandaşlık rejiminin yeniden tanımlanmasıyla iç içe ilerlemiştir. 1980'lerden itibaren hızlanan reform süreci, hakların daha fazla prim ve bireysel katkı mantığı üzerinden kurgulanmasına yol açmış; bu durum kayıt dışı ve düzensiz çalışan gruplar bakımından fiili korumayı zayıflatmıştır.

1999 ve 2008 Reformları: Sürdürülebilirlik ve Norm Birliği

1999 reformu (4447 sayılı Kanun ile yapılan düzenleme) özellikle 90'lı yıllarda sisteme yapılan bozucu müdahalelerin hızlandığı Türkiye emeklilik sisteminde parametrik rasyonelizasyonun ilk büyük hamlesi olarak okunmalıdır. Elveren'in (2008, ss. 219-220) ayrıntılı biçimde ele aldığı üzere, reformun merkezinde emeklilik yaşının yükseltilmesi, prim ödeme gün sayısının artırılması ve aylık bağlama formülünün yeniden düzenlenmesi yer almıştır. 1999 reformunun Anayasa Mahkemesi tarafından "eşitsizlik" gerekçesiyle kısmen iptal edilmesinin ardından 2002'de daha kademeli bir geçiş sistemi olarak yeniden yapılan düzenleme fiilen 1999'daki değişikliği koruyan bir uygulama olarak görülmelidir (Aslan ve Karadeniz, 2025, ss. 1006-1008). Bu reform, kısa vadede yoğun toplumsal tepki üretmiş olsa da Disney (2000) ile Bonoli'nin (2000) karşılaştırmalı emeklilik literatüründe sıklıkla vurguladığı olgunlaşan pay-as-you-go rejimlerinde erken emeklilik teşviklerinin azaltılması ve sistemin uzun vadeli yükümlülüklerinin yeniden hesaplanması gerekliliğinin bir sonucudur. Sosyal piyasa ekonomisi açısından Watrin'in (1979, ss. 417-421) ayrıntılandığı kural-temelli çerçeve idealinin ışığında ve Eucken'in (1960, s. 285) "iktisat politikasının sabitliği" ilkesinin gereği olarak değerlendirildiğinde, bu reformun olumlu yönü kural-temelli bir çerçeve kurma arayışıdır. Buna karşılık olumsuz yönü, Değer'in (2011) örtüşen kuşaklar modelinde gösterdiği gibi reformun dağılımsal etkilerinin yeterince telafi edilmemesi neticesinde reforma yakın kuşakların en ağır yükü taşıması ve toplumsal refahın ancak on ila on beş dönem sonra iyileşmesidir.

2008 reformu (5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile kurulan ve 5754 sayılı Kanun'la yeniden düzenlenen çerçeve) ise yalnızca parametrik değil kurumsal bir dönüşüm üretmiştir. Yorgun'un (2026, ss. 381-385) ayrıntılı değerlendirmesinde belirttiği gibi, SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı'nın tek bir çatı altında (SGK) birleştirilmesi ve norm birliği yönünde atılan adımlar, idari etkinlik ve eşitlik bakımından önemli bir aşama olarak değerlendirilmelidir.

Güzel'in (2005) vurguladığı gibi birbirinden farklı statüler için farklı emeklilik koşulları öngören bir sistemin uzun vadede adalet sağlamayarak yönetilemeyeceği açıktır. Bu açıdan 2008 reformu, Feld, Köhler ve Nientiedt'in (2021, ss. 4-8) yorumladığı ordoliberal "kurumsal tutarlılık ve öngörülebilirlik" ilkesiyle daha fazla uyum gösterir. Böhm'ün (1966, ss. 75-151) *Privatrechtsgesellschaft* tezi ışığında da 2008 reformunun statüler arasında eşit yurttaşlık temelli bir norm birliğine yönelmesi, emeklilik sistemini bir emir hiyerarşisinden özel hukuk temelli koordinasyona yaklaştıran bir adım olarak okunabilir.

Bununla birlikte reformun kapsayıcılık ve gelir yeterliliği bakımından doğurduğu etkiler daha tartışmalıdır. Elveren (2008, ss. 220-224), aylık bağlama oranlarının düşmesi ve büyüme payının sınırlanmasının kamu maliyesi bakımından rahatlatıcı olabileceğini; ancak emeklilik döneminde yoksullaşma riskini de artırabileceğini belirtmektedir. Yorgun'un (2026, ss. 385-389) aynı tartışmayı genel sağlık sigortasının tasarım sorunları üzerinden genişlettiği değerlendirmesi de reformun "mali disiplin-sosyal koruma" ikileminde ikinci ayağın görece zayıf kaldığını teyit etmektedir. Şengül'ün (2025, ss. 260-264) uzun ve kısa dönem nedensellik ilişkilerini yakalamak amacıyla Türkiye için kamu emeklilik harcamalarının iktisadi ve demografik etkilerini test ettiği güncel analiz, kamu emeklilik harcamalarının uzun vadede büyümeyle çift yönlü bir ilişki sergilediğini; yaşlı bağımlılık oranı yükseldikçe harcama baskısının belirgin biçimde arttığını ortaya koymaktadır.

Genel olarak parametre reformlarının tek başına kalıcı çözüm üretmediği bilinmektedir. Myles ve Pierson'ın (2001, ss. 308-315), Pierson'ın (1998, ss. 544-550) ve Lee ile Mason'ın (2011) gösterdiği üzere olgunlaşmış pay-as-you-go rejimlerinde reformun başarısı yalnızca yaş ve aylık formülündeki değişikliklere değil, emek piyasasının yapısına da bağlıdır. Türkiye deneyimi de bunu doğrulamaktadır: Eryıldırım (2011), Değer (2011) ve Yiğitli (2010), prim tabanını genişletecek istihdam kalitesi dönüşümü olmaksızın parametrik sıkılaştırmanın tek başına sürdürülebilir denge üretmediğini göstermektedir.

Yeterlilik ve Kapsayıcılık Sorunları

Emeklilik rejimlerinin başarısı sadece "*sistem ayakta kalıyor mu?*" sorusuyla ölçülemez; aynı zamanda "*sistem yaşlılıkta ne tür bir yaşam düzeyi sağlıyor?*" sorusuyla da ölçülmelidir. Whiteford ve Whitehouse (2006, ss. 82-88), OECD ülkelerinin büyük bölümünde kamusal emeklilik harcamalarının GSYH'ya oranı önemli ölçüde farklılık gösterse de yeterlilik sorununun neredeyse bütün rejimlerde reform gündeminin merkezine yerleştiğini ifade etmektedir. Whitehouse'un (2007) 53 ülkelilik emeklilik panoramasında da aynı örüntü görülmektedir: kamusal sistem tek başına yoksulluğu önleyebilse de çalışma dönemindeki yaşam standardı ile emeklilik dönemi arasındaki uçurumu kapatmakta zorlanıyorsa reformların sosyal meşruiyeti giderek aşınmaktadır. Sosyal güvence kapsamında sağlanan gelirlerin yeterliliği tartışması, özellikle 2008 sonrasında Türkiye literatüründe daha görünür hale gelmiştir: Şengül'ün (2025, ss. 261-265) analizi, aylık bağlama oranlarındaki düşüşün ve formel istihdamın parçalanmış yapısının emekli aylıkları üzerinde baskı yarattığını; bunun da kamusal emekliliğin tüketim düzleştirme işlevini zayıflatıldığını ortaya koymaktadır. Nal ve Gül Yücel'in (2025, ss. 103-131) Türkiye'de yaşanan nüfus ve kamu emeklilik sistemi üzerine değerlendirmesi ile Hinrichs'in (2021, ss. 414-418) Avrupa genelindeki güncel reformlar üzerine analizi, yeterlilik sorununun sürdürülebilirlikle yan yana geldiğini göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet boyutu, Türkiye'de emeklilik sisteminin çoğu kez ihmal edilen yönlerinden biridir. Frericks, Knijn ve Maier'in (2009, ss. 711-716) Avrupa karşılaştırmasında ortaya koyduğu genel örüntü, Türkiye bakımından da büyük ölçüde geçerlidir: kadınların işgücüne katılım oranlarının görece düşük olması, kayıt dışı ve güvencesiz işlerde yoğunlaşmaları, ücretsiz bakım emeği nedeniyle kesintili kariyerler yaşamaları ve ücret eşitsizliklerine maruz kalmaları, emeklilik haklarına doğrudan yansımaktadır. Adı geçen yazarların (2009, ss. 717-722) vurguladığı üzere tanımlanmış katkı mantığı güçlendikçe çalışma hayatındaki eşitsizlikler emeklilik dönemine daha

görünür biçimde taşınmaktadır. Şahin, Rittersberger-Tılıç ve Elveren'in (2010, ss. 119-124), Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin ampirik incelemesinde, tanımlanmış katkı mantığının kadınlar için daha düşük birikim düzeyi ürettiğini ve cinsiyet temelli emeklilik açığının çalışma dönemindeki ücret eşitsizliklerinden kaynaklandığını göstermektedir. Dolayısıyla bireysel sorumluluğu artıran her reform adımı, eşitsiz başlangıç koşullarını telafi eden mekanizmalarla birlikte tasarlanmadığında cinsiyet temelli adaletsizlikleri derinleştirebilir.

Türkiye'de bakım emeğinin sosyal güvenlik tasarımı yeterince yansıtılmaması da önemli bir sorundur. Frericks, Knijn ve Maier'in (2009, ss. 720-725) "çalışma örüntüleri ve emeklilik boşlukları" çerçevesinde gösterdiği şekilde çocuk, yaşlı veya engelli bakımı nedeniyle istihdamdan çekilen ya da kesintili çalışan bireyler, özellikle kadınlar hem daha düşük prim biriktirmekte hem de daha zayıf emeklilik geliriyle karşılaşmaktadır. Sosyal piyasa ekonomisi perspektifinden bakıldığında bu durum, Witt'in (2002, ss. 369-373) belirttiği piyasa sorumluluğu ile sosyal telafi arasında kurulması gereken dengeyi bozar. Çünkü bakım emeği, bireysel bir tercih olmanın ötesinde toplumsal yeniden üretimin asli unsurudur. Röpke'nin *A Humane Economy* (1960, ss. 37-56) ve *The Social Crisis of Our Time* (1950, ss. 202-212) eserlerinde olgunlaştırdığı "Vitalpolitik" perspektifi, bakım emeğini salt mali bir dış kaynak meselesine indirgemeyip bireyin kök salması, aileye, mesleki topluluğa ve yerel cemaate bağlanması çerçevesinde değerlendirmeyi önerir. Röpke'ye göre modern kapitalizmin krizinin çözümü tek başına gelir transferi değil, bireyin mülkü ve mesleki onuru üzerinden kurulan bir yaşam çerçevesidir (Röpke, 1950, ss. 202-212). Bonefeld'in (2012, ss. 644-648) gösterdiği gibi ordoliberal çerçevede "güçlü devlet" in rolü, piyasa rasyonalitesinin dışında kalan bu sosyal önkoşulları güvenceye almaktır. Bu nedenle bakım kredileri, ebeveynlik nedeniyle prim telafisi veya asgari emeklilik koruması gibi araçlar, piyasa düzenine aykırı değil; aksine onun toplumsal sürdürülebilirliğini destekleyen telafi mekanizmalarıdır. Eser ve Küçük Aksu (2021) da Türkiye'nin yaşlanma dinamiklerini incelerken aynı noktaya dikkat çekmekte; bakım emeği ve kadın istihdamının sosyal güvenlik tasarımıyla birlikte düşünülmesi gerektiğini ileri sürmektedir. OECD'nin Türkiye'ye ilişkin son ekonomik incelemesi de bu saptamayı somut bir politika verisiyle desteklemektedir: Türkiye'de erken çocukluk eğitim ve bakım hizmetlerine ayrılan kamu kaynağı GSYH'nin yalnızca %0,3'ü düzeyindedir ve OECD ortalamasının (%0,8) belirgin biçimde altında kalmaktadır; aynı raporda kadınların işgücüne katılımı ile annelerin istihdam oranlarının da OECD karşılaştırmasında oldukça düşük seyrettiği vurgulanmaktadır (OECD, 2025b, ss. 12, 47-57). Bu veri, bakım altyapısının yetersizliği ile kadınların kayıtlı istihdama katılım sorununun yalnızca bir refah göstergesi değil, aynı zamanda emeklilik sisteminin gelecekteki katkı tabanını sınırlayan kurumsal bir kısıt olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Kapsayıcılık sorununun bir diğer boyutu kayıt dışılıktır. Emeklilik reformları çoğu zaman mevcut sigortalılar arasındaki parametre dengesini iyileştirmeye odaklanır; oysa sistemin kapsama alanı dışında kalan çalışanlar bakımından hiç hak üretememek ya da çok zayıf hak üretebilme sorunu vardır. Eryıldırım'ın (2011) enformel ekonomi analizi, işgücünün yaklaşık yarısının kayıt dışı sektörde çalıştığı bir ekonomide emeklilik parametrelerini sertleştirmenin sosyal korumayı genişletmekten çok daraltabileceğini göstermektedir. Kart (2019) AB ülkeleri ve Türkiye karşılaştırmasında emeklilik yaşının veya aylık formülünün değiştirilmesi halinde kayıtlı istihdamın yapısal sorunlarını tek başına çözemediğini ortaya koymuştur. Aslan ve Karadeniz (2025, ss. 1004-1006), Türkiye'nin görece genç nüfus yapısına karşın sosyal harcamalarının %44,75'ini yaşlılıkla ilgili yardımlara ayırdığını; buna rağmen kayıt dışılık nedeniyle geniş bir kesimin sisteme hak üretecek düzeyde katılamadığını vurgulamaktadır. Bu tablo, sistemdeki harcama hacminin tek başına kapsayıcılık göstergesi olmadığını; yapısal emek piyasası sorunları çözülmediği sürece yüksek harcama ile dar kapsama bir arada var olabileceğini göstermektedir.

Çok Katmanlı Mimaride Bireysel Emeklilik Sistemi (BES)

Türkiye’de bireysel emeklilik sistemi, kamusal zorunlu emekliliğin yerine geçmek üzere değil, onu tamamlayan bir tasarruf ve gelir destek aracı olarak tasarlanmıştır. Elveren’in (2008, ss. 220-222) ve Apak ile Taşçıyan’ın (2010, ss. 121-127) gösterdiği üzere Bireysel Emeklilik Sistemi (BES), 2003 sonrasında hızlı bir kurumsal büyüme sergilemiş; ancak kapsayıcılık ve düzenli katkı bakımından gelir düzeyine güçlü biçimde bağımlı kalmıştır. Bu nedenle çok katmanlı mimarinin Türkiye’deki anlamı, kamusal sistemi ikame etmekten çok onu güçlü bir taban olarak korurken tamamlayıcı fonlu araçları şeffaf ve erişilebilir biçimde geliştirmektir (Holzmann ve Palmer, 2006; Whitehouse, 2007; Holzmann, 2013; Meral, 2024, ss. 475-480).

BES’in sosyal piyasa ekonomisiyle uyumlu yönü, bireysel sorumluluk ve gönüllü tasarruf mekanizmasını teşvik etmesidir. Müller-Armack’ın (1976, s. 132) vurguladığı "piyasayla uyumlu" müdahale ilkesi çerçevesinde bakıldığında, gönüllü tasarrufu teşvik eden bir BES tasarımı ordoliberal gelenek içinde doğal bir yer bulur. Kayhan ve Togan Egrican (2021, ss. 590-595), sistemin kurumsal mimarisi ve katılımcı profili üzerine yaptığı değerlendirmede bu yönü göstermektedir. Bununla birlikte sistemin sorunlu yönü, yüksek gelir gruplarına daha elverişli birikim koşulları sunması ve düşük gelirli çalışanlar için aynı ölçüde erişilebilir olmamasıdır. Tamamlayıcı sistemler, ancak kamusal birinci katmanın yeterince koruyucu olduğu durumlarda gerçek anlamda "tamamlayıcı" olabilir. Aksi halde Ebbinghaus’un (2015, ss. 56-63) Avrupa karşılaştırmasında gösterdiği üzere, tamamlayıcı sistemler kamusal yetersizliğin ikamesi haline gelir ve yaşlılık dönemindeki eşitsizlikleri yeniden üretir. Türkiye literatüründe fon performansı, katılımcı davranışları, sistemden çıkış nedenleri ve otomatik katılımın etkileri üzerine yapılan çalışmalar da bu ikili tabloyu doğrular: Kayam, Parkın ve Çeliktöpus’ün (2013) sistemden çıkış kararını etkileyen faktörler üzerine logit modeli, katılımcıların sistemde kalma süresinin beklentilerin altında olduğunu göstermektedir. Meral’in (2024, ss. 480-485) OECD karşılaştırması da aynı yönde bulgular sunmaktadır: BES büyümektedir; fakat sistemde kalıcılık, düzenli katkı ve gelir grupları arasındaki erişim farkları temel sorunlar olarak varlığını korumaktadır.

Bireysel emeklilik sisteminin toplumsal cinsiyet boyutu burada da belirgindir. Şahin, Rittersberger-Tılıç ve Elveren’in (2010, ss. 124-134) GLM modeli ile yaptığı ampirik analiz, Türkiye’de BES katılımcıları arasında cinsiyetin düzenli katkı tutarı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu; kadın katılımcıların erkeklere kıyasla daha düşük katkı düzeyi sergilediğini göstermektedir. Aynı çalışma (ss. 129-134), eğitim düzeyi, yaş ve meslek değişkenlerinin de katkı düzeyiyle güçlü bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Frericks, Knijn ve Maier (2009, ss. 720-725) bu örüntünün Avrupa’daki genel eğilimi yansıttığını ifade etmektedir: gönüllü ya da yarı-zorunlu fonlu sistemler emek piyasasındaki eşitsizlikleri büyük ölçüde yansıtır; düzenli katkıda bulunma kapasitesi istikrarlı gelir ve finansal okuryazarlık düzeyiyle yakından ilişkilidir. Bu nedenle kadınlar, düşük gelir grupları ve kesintili kariyere sahip bireyler fonlu sistemlerde daha kırılgan bir konumda kalabilmektedir.

Bu noktada sosyal piyasa ekonomisi perspektifinden uygun olan yaklaşım, kamusal ve özel katmanları sıfır toplamı bir ilişki içinde düşünmemektir. Kamusal emeklilik "asgari ama güçlü" bir güvence üretmeli; bireysel emeklilik ise bunu piyasa dostu bir tasarruf aracı olarak tamamlamalıdır. Barr ve Diamond’ın (2008) değerlendirmesinde belirttiği üzere bunun için üç koşul gerekir: fon yönetiminde şeffaflık, maliyetlerin makul düzeyde tutulması ve düşük gelirli kesimler için eş-finansman veya katkı teşvikleri. Ebbinghaus’un (2015, ss. 60-68) "*çifte dönüşüm*" çerçevesi de aynı yönü vurgular: özelleştirme ve piyasalaştırma, ancak kamusal birinci katmanın güçlü kaldığı koşullarda sosyal denge üretebilir. Aksi halde çok katmanlı yapı, sadece orta ve üst gelir gruplarının ek koruma satın alabildiği ikili bir rejime dönüşebilir. Kayhan ve Togan Egrican’ın (2021, ss. 595-600) BES’e ilişkin genel değerlendirmesi ile Meral’in (2024, ss. 482-487) OECD karşılaştırması, Türkiye’nin henüz bu üç koşulun hepsini birden karşılamaktan uzak olduğunu göstermektedir.

Karşılaştırmalı Perspektif: Kıta Avrupası Sınır Durumları (Almanya ve İtalya)

Sosyal piyasa ekonomisinin çıkış ülkesi olan Almanya, emeklilik rejimini kural-temelli öngörülebilirlik, daha uzun çalışma yaşamı ve sistem içi mali denge ilkeleri etrafında yeniden yapılandırmıştır. Bununla birlikte OECD verileri, Almanya'da tam kariyerli ve ortalama ücret düzeyinde bir çalışan için zorunlu sistemin gelecekteki net ikame oranının %53,3 düzeyinde kaldığını ve bu oranın OECD ortalaması olan %63,2'nin altında bulunduğunu göstermektedir (OECD, 2025a, s. 169). Bu durumda mali dayanıklılık adına kurulan kural-temelli yapının yaşlılıkta gelir yeterliliği sorununu ortadan kaldırmadığını, aksine onu yeni bir tartışma alanı hâline getirdiğini göstermektedir. Nitekim gönüllü özel tamamlayıcı katman hesaba katıldığında Almanya'da ortalama ücretli bir çalışan için net ikame oranı yaklaşık %68,0 düzeyine yükselmektedir; ancak bu artışın gelir grupları arasında eşit dağılmadığı görülmektedir (OECD, 2025a, s. 171). Bu nedenle Almanya deneyimi, çok katmanlı mimarinin ancak güçlü bir kamusal tabanla birlikte sosyal meşruiyet üretebildiğini ortaya koymaktadır.

Diğer yandan İtalya ise aynı tartışmanın farklı bir sınır durumunu görünür kılmaktadır. 1995 sonrasında nosyonel tanımlı katkı (notional defined contribution, NDC) mantığına yönelen İtalya, katkı ile hak arasındaki ilişkiyi güçlendirmeyi ve sistemin uzun dönemli mali yükünü daha denetlenebilir hâle getirmeyi amaçlamıştır. Ancak OECD verileri, İtalya'da kamu emeklilik harcamalarının yaklaşık GSYH'nin %16'sına ulaştığını ve bu düzeyin OECD içindeki en yüksek oranlardan biri olduğunu göstermektedir (OECD, 2025a, s. 222). Dahası, 2024-2025 döneminde Quota 103 mekanizmasının 62 yaş ve 41 yıl katkı koşuluyla daha erken çıkış imkânını koruması, buna karşılık bu kapsamda bağlanan aylıkların bütünüyle NDC kuralları üzerinden hesaplanması, aktüeryal mantığın siyasal istisna üretme baskısından bütünüyle kurtulamadığını göstermektedir (OECD, 2025a, ss. 41, 70-71). Mazzaferro'nun (2023) ayrıntılı incelemesi de bu sorunu tarihsel geçiş maliyetleri üzerinden doğrulamaktadır. Yazara göre 1995 reformunda kazanılmış hakların son derece cömert yorumlanması, bir yandan yeterlilik düzeyini korurken diğer yandan kuşaklararası dengesizliği ve geçiş maliyetini uzatmış; bu "cömert geçiş" mimarisinin yarattığı ek örtük yükümlülüklerin bugünkü değeri yaklaşık 80 milyar avro ya da İtalya GSYH'sinin %5,5'i düzeyine ulaşmıştır (Mazzaferro, 2023, ss. 117, 125, 129).

Türkiye'nin mevcut konumu, Avrupa deneyimine tam olarak benzememekte; fakat deneyimlerin sınırlarını kendi kurumsal zayıflıklarıyla birlikte taşımaktadır. OECD verileri Türkiye'yi, 2024 itibarıyla kadınlarda 49 ve erkeklerde 52 olan normal emeklilik yaşlarıyla OECD içinde açık bir istisna olarak tanımlamaktadır (OECD, 2025a, s. 154). Aynı OECD göstergeleri, Türkiye'de net ikame oranlarının ortalama ücretli ve yüksek ücretli çalışanlar bakımından oldukça yüksek seyrettiğini; tam kariyerli ortalama ücretli bir çalışan için gelecekteki net ikame oranının %94,4, ortalamanın iki katı kazanan çalışan için ise %105 düzeyinde olduğunu göstermektedir (OECD, 2025a, s. 169). Buna karşılık OECD'nin Türkiye için yayımladığı son ekonomik inceleme, kadınların işgücüne katılımının hâlâ OECD ülkeleri arasında belirgin biçimde düşük olduğunu; erken çocukluk eğitim ve bakım hizmetlerine ayrılan kamu kaynağının GSYH'nin yalnızca %0,3'ü düzeyinde kaldığını ve bu durumun yalnızca büyüme potansiyelini değil, emeklilik sisteminin katkı tabanını da sınırlandırdığını vurgulamaktadır (OECD, 2025b, ss. 12, 47-50). Dolayısıyla Türkiye'de emeklilik rejiminin temel sorunu, yalnızca yaş parametresinin düşüklüğü değil; düşük kadın istihdamı, zayıf kayıtlılık, parçalı kariyerler ve yüksek ikame oranlarıyla birleşen kurumsal tasarım sorunudur. Tam da bu nedenle Türkiye'de tartışmanın "yaş yükselsin mi, düşsün mü?" düzeyine indirgenmesi, sistemin esas yapısal gerilimini kavramaya yetmemektedir.

Özetle Avrupa deneyimi kural-temelli mali disiplin ile sosyal yeterlilik arasında kendiliğinden bir denge kurulamadığını ve bu gerilimin yalnızca Türkiye'ye özgü olmadığını ancak Türkiye'de daha düzensiz, daha kırılgan ve daha siyasallaşmış bir biçimde yaşandığını göstermektedir. Bu deneyimler birlikte ele alınırsa ortaya çıkan görüntüde sosyal piyasa ekonomisi

perspektifinden başarılı bir emeklilik mimarisi, ne yalnızca kural-temelli mali disipline ne de yalnızca katkı-hak sıkılaştırmasına indirgenebilir. Esas mesele asgari kamusal korumayı zayıflatmadan çok katmanlı yapıyı kurarken bunu geçiş maliyetlerini görünmez kılan veya siyasal istisnaları kalıcılaştıran bir biçimde değil, şeffaf, öngörülebilir ve toplumsal bakımdan savunulabilir bir kurumsal tasarımla gerçekleştirmektir.

Erken Emeklilik ve Kuşaklararası Denge

Türkiye’de erken emeklilik meselesi, yalnızca teknik bir parametrik sorun değil, reformların siyasal meşruiyet krizini açığa çıkaran bir örnektir. Kaymaz’ın (2023, ss. 26-30) 7438 sayılı kanun analizine göre, erken emekliliğe yönelik taleplerin güçlenmesi çoğu zaman reformların toplumsal kabul üretmemesi, geçiş kuşakları bakımından adalet tartışmalarının derinleşmesi ve emeklilik sistemine duyulan güvenin zayıflamasıyla ilişkilidir. Aslan ve Karadeniz’in (2025, ss. 1006-1012) 400 çevrimiçi kullanıcı yorumundan oluşan ampirik analizi, emeklilik yaşının esnetilmesi tartışmasında katılımcıların yaklaşık üçte ikisinin kapsayıcı olmayan bir düzenlemeye karşı çıktığını; yaklaşık beşte birinin ise destek verdiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, belli bir grup için emeklilik yaşını esneten düzenlemelerin toplumsal kabul bakımından homojen olmaktan uzak olduğunu ve kuşaklar arası gerilim yarattığını göstermektedir. Yorgun (2026, ss. 385-390), emeklilik yaşının belirli gruplar için esnetilmesinin kısa vadede toplumsal bir rahatlama sağladığını; ancak kuşaklararası yük dağılımı ve finansman dengesi açısından yeni bir gerilim alanı yarattığını vurgulamaktadır. Sosyal piyasa ekonomisi açısından sorun, emeklilik kurallarının toplumsal baskı karşısında sürekli esneyebilen siyasal taahhütlere dönüşmesidir. Eucken (1960, s. 285) bu durumu "iktisat politikasının sabitliği" ilkesinin ihlali olarak tanımlamaktadır; Vanberg’in (2004, ss. 9-12) ordoliberal politika çerçevesi uyarınca, kuralların öngörülebilirliği zedelendiğinde hem bireysel planlama ufku daralır hem de reformların inandırıcılığı aşınır. Rüstow’un (1932, s. 69) ileri sürdüğü biçimiyle güçlü devlet, çıkar gruplarının ve dönemsel seçmen koalisyonlarının baskısından bağımsız durabilen kurumsal bir iradedir; bu anlamda emeklilik parametrelerinin seçim takvimine endekslenmesi Rüstow’cu terminolojide tam olarak "zayıf devlet"’in bir belirtisidir. Bonefeld (2012, ss. 643-647) de bu kurallara bağlılık ilkesinin ordoliberal geleneğin ayırt edici özelliği olduğunu vurgulamaktadır.

Öte yandan erken emeklilik tartışması, salt maliyet diliyle ele alındığında yetersiz kalır. Çünkü birçok çalışan bakımından emeklilik, yalnızca yaşlılık sigortası değil; güvencesiz istihdam, düşük ücret ve iş piyasasındaki aşınma karşısında bir çıkış stratejisi haline gelmiştir. Gruber ve Wise (1998, ss. 159-162), on bir OECD ülkesini kapsayan karşılaştırmalı analizlerinde, sosyal güvenlik sistemlerinin yarattığı emeklilik teşviklerinin yaşlı işgücünün piyasadan çekilme kararlarını önemli ölçüde etkilediğini; bu teşvikler güçlü olduğunda erken emeklilik eğiliminin belirgin biçimde arttığını göstermiştir. Türkiye bağlamında Şengül’ün (2025, ss. 263-266) ARDL analizi ile Aslan ve Karadeniz’in (2025, ss. 1011-1016) emeklilik yaşına ilişkin düzenlemeleri değerlendirmesi, bu saptamayı pekiştirmektedir: çalışma hayatında ücretler düşük, iş güvencesi zayıf ve çalışma koşulları ağır kaldıkça, erken emeklilik taleplerinin yeniden üretilmesi kaçınılmazdır. Bu durumda emeklilik sistemi, çalışma politikalarının çözemediği sorunların telafi alanına dönüşür. Myles ve Pierson’ın (2001, ss. 306-312) olgunlaşmış pay-as-you-go rejimleri üzerine analizinde gösterdiği gibi, bu dönüşüm reformların hem mali hem de normatif boyutunu zayıflatır. Dolayısıyla sosyal güvenlikle yaş şartının esnetilmesi olgusu, reform parametrelerinin ötesinde emek rejiminin niteliğine işaret eden bir belirtidir.

Bu nedenle kuşaklararası adalet iki yönlü olarak düşünülmelidir. Genç kuşakların daha yüksek katkı yükü üstlenmesi ve daha geç emekli olması elbette bir adalet sorunudur. Fakat geçiş kuşaklarının geçmiş kurallar altında oluşturdukları beklentilerin keskin biçimde değiştirilmesi de ayrı bir adalet sorunu yaratır. Sağlıklı olan değişim süreci, bu iki gerilimi şeffaf geçiş mekanizmaları ve telafi araçlarıyla yönetebilmelidir. Müller-Armack’ın (1976, s. 283) "*düzenli geri çekilme*" formülü,

sosyal politikanın yapısal uyumu için kademeli, şeffaf ve önceden duyurulmuş bir geçiş mimarisini esas alır; Türkiye'nin emeklilik yaşını esneten düzenlemeleri, bu perspektifte "düzenli geri çekilme" yerine tam tersi bir "ani geri dönüş" olarak okunmak durumundadır. Bonoli ve Palier'in (2007, ss. 560-568) Bismarckçı refah sistemlerinde emeklilik reformları üzerine analizi, sert eşiklerin siyasal tepkiyi yoğunlaştırdığını ve reform karşıtı hareketi kolaylaştırdığını göstermektedir. Barr ve Diamond'ın (2009, ss. 10-18) değerlendirmesi de aynı yönde uyarıda bulunmaktadır: reformların analitik hataları çoğu zaman geçiş kuşaklarının ihmal edilmesinden kaynaklanır. Değer'in (2011) örtüşen kuşaklar modeli sonuçları, Türkiye bağlamında tam da bu örüntüyü ampirik olarak teyit etmekte; reforma yakın kuşakların en ağır yükü taşıdığını ve toplumsal refah iyileşmesinin ancak uzun bir süre sonra gerçekleşebileceğini ortaya koymaktadır. Sosyal piyasa ekonomisinin hukuki öngörülebilirlik vurgusu burada önem kazanır: Watrin'in (1979, ss. 417-422) belirttiği gibi emeklilik sistemi ne statik olmalı ne de geriye etkili siyasal müdahalelere açık hale gelmelidir; kurumsal çerçeve kural-temelli olmalıdır.

Uzun ve Kesintisiz Katkı için Kural-Temelli Esneklik Modeli

Erken emeklilik tartışmasının bütünüyle popülist talepler ile dar maliyetçi yaklaşımlar arasında sıkışması, emeklilik hukukunun daha nüanslı tasarım seçeneklerini görünmez kılmaktadır. Oysa çalışma yaşamının erken dönemlerinden itibaren uzun ve kesintisiz biçimde prim ödeyen sigortalılar bakımından katkının yalnızca toplam miktarını değil zaman ufkunu da hesaba katan daha esnek emeklilik modellerinin tartışılması faydalı olacaktır. Böyle bir yaklaşımla emeklilik yaşını mutlak ve tek tip bir eşik olarak görmek yerine sisteme erken yaşta dahil olma, uzun süre kayıtlı kalma ve kesintisiz katkı üretme gibi unsurları da aktüeryal değerlendirmeye dâhil edilmesinin tartışılması gerekmektedir. Bu yönüyle oluşturulacak sosyal güvenlik modeli, erken emeklilik talebinin siyasal baskı yoluyla kuralsız biçimde genişletilmesinden kurtularak katkı ile hak arasındaki ilişkinin daha rafine bir düzlemde yeniden tanımlanmasını içerecektir.

Bununla birlikte böyle bir önerinin toplumda savunulabilir hale gelmesi, onun otomatik ve doğrusal sonuçlar doğuracağı yönündeki varsayımlardan arındırılmasına bağlıdır. Tek başına erken yaşta yoğun prim ödeme ile kayıt dışılığın azalması, genç işsizliğin düşmesi ya da mali sürdürülebilirliğin kendiliğinden güçlenmesi arasında zorunlu ve evrensel bir nedensellik kurulamaz. Nitekim İtalya'nın 2011 Monti-Fornero reformuna ilişkin ampirik bulgular, emeklilik yaşındaki ani artışların genç işçileri bire bir dışlamadığını; yer değiştirme etkilerinin daha çok orta yaş gruplarında yoğunlaştığını göstermektedir (Boeri vd., 2022, ss. 552-553). Benzer biçimde Almanya'da reform tercihlerine ilişkin deneysel çalışma da emeklilik reformlarının yalnızca teknik göstergelerle değil, demografik baskının nasıl algılandığı ve reformun siyasal meşruiyetinin nasıl kurulduğu ile şekillendiğini ortaya koymaktadır (Schuetz vd., 2023, s. 1). Bu nedenle esnek model önerisi, sadece ekonomik verimlilik bakımından değil, aynı zamanda toplumsal kabul ve kurumsal güven bakımından da sınanmak zorundadır.

Türkiye bakımından savunulabilir olan çerçeve, uzun ve kesintisiz katkıyı ve özellikle sisteme erken yaşta dahil olmayı ödüllendiren; ancak bunu istisna hukuku şeklinde değil, şeffaf aktüeryal katsayılar, açık maliyet hesapları, yaşam beklentisiyle uyumlu geçiş kuralları ve kayıt dışılığı azaltacak emek piyasası tedbirleriyle birlikte tasarlayan sınırlı bir esneklik modelidir. Böyle bir modelin omurgası aktüeryal nötrlüktür: standart yaştan önce emekli olmak bedelsiz bir ayrıcalık değil, aylığın aktüeryal olarak indirildiği bir tercih olarak kurgulanır; böylece esneklik, sistemin uzun vadeli mali dengesini bozan bir sızıntıya dönüşmeden tanımlanabilir (Barr ve Diamond, 2008; 2010). Bu omurga üzerinde erken giriş, ayrı bir ödül kaldırıcı olarak işler. Sisteme görece genç yaşta (örneğin yirmi yaş ve öncesinde) kayıtlı biçimde dahil olup katkısını kesintisiz sürdüren sigortalı için aktüeryal indirim katsayısı daha yumuşak uygulanır; dahası, erken giriş yaşından itibaren biriken her tam ve kesintisiz katkı yılı, esnek emeklilik için öngörülen yaş tabanını belirli ve tavanlı bir oranda aşağı çekebilir. Bu yaklaşımın teorik gerekçesi salt bireysel adalet değildir: erken yaşta kayıtlı

sisteme girmeyi ödüllendiren bir kural, bireyleri genç yaşta formelleşmeye yönelterek tam da makalenin merkezindeki kayıt dışılık sorununa ve dar prim tabanına doğrudan müdahale eder. Böylece sorumluluk ilkesi ile kayıt dışılıkla mücadele aynı tasarım içinde buluşur.

Bu modelin çerçeve parametreleri, kesin sayısal reçeteler olarak değil ilkesel tasarım büyüklükleri olarak şu biçimde somutlaştırılabilir. Esneklik hakkı, asgari bir toplam katkı eşğine (örneğin otuz beş yıl) bağlanır; böylece hak, kısa kariyerlilere değil yalnızca sisteme uzun süre katkı sunmuş sigortalılara açılır. “Kesintisizlik” mutlak bir süreklilik olarak değil, sisteme giriş ile talep arasındaki dönemin yüksek bir oranının (örneğin yüzde seksen beşinin) fiilen kapsanmış ya da kredilenmiş olması biçiminde, yani bir katkı yoğunluğu ölçütü olarak tanımlanır; bu tanım hem aktüeryal bakımdan şeffaftır hem de olağan kısa boşlukları cezalandırmaz. Esnek emeklilik için bir yaş tabanı korunur; ancak tam aktüeryal nötrlük sağlandığında bu taban, erken çıkışı yasaklayan bir eşik olmaktan çok, aylığın yoksullaştırıcı düzeye inmesini önleyen bir sosyal koruma sınırı işlevi görür ve erken giriş kredisiyle sınırlı ve tavanlı ölçüde aşağı çekilebilir. Bakım emeği nedeniyle kesintili çalışanlar iki yönlü korunur: bakım dönemleri hem toplam katkı süresine sayılan kredili dönemler olarak tanınır hem de kesintisizlik koşulunu bozmaz; böylece çocuk, yaşlı veya engelli bakımı nedeniyle kariyerine ara veren (ağırlıklı olarak kadın) sigortalılar modelin dışına itilmez (Frericks, Knijn ve Maier, 2009, ss. 720-725). Düşük gelirli sigortalıların aleyhine sonuç doğmaması için ise aktüeryal indirim, güçlü bir asgari emeklilik garantisiyle sınırlandırılır; indirim hiçbir koşulda aylığı onurlu bir tabanın altına indiremez. Bu sayede esneklik, yüksek gelirli ve kesintisiz kariyere sahip kesimlerin ayrıcalığına dönüşmek yerine sosyal denge ilkesiyle bağlı kalır (Witt, 2002, ss. 369-373).

Erken girişi ödüllendiren bu tasarımın iki yönlü olduğunu açıkça kaydetmek gerekir. Bir yandan, sisteme erken yaşta giren sigortalılar çoğu zaman yükseköğrenime devam etmeyen, görece düşük gelirli kesimlerden geldiğinden, erken giriş ödülü beklenenin aksine progresif bir etki üretebilir. Öte yandan, girişi eğitim, bakım yükü ya da işsizlik nedeniyle geciken bireyleri (özellikle kadınları) dezavantajlı bırakma riski taşır. Bu nedenle erken giriş ödülü, ancak bakım kredileri, katkı yoğunluğuna dayalı süreklilik tanımı ve asgari emeklilik garantisi gibi telafi mekanizmalarıyla birlikte tasarlandığında sosyal dengeyi bozmaz. Bu koşullar altında kural-temelli esneklik, yaş şartını keyfi biçimde gevşetmek yerine katkının zaman boyutunu öngörülebilir kurallarla ödüllendirerek sosyal piyasa ekonomisinin sorumluluk ilkesi ile sosyal denge ilkesi arasında makul bir köprü kurabilir; aynı zamanda Eucken’in (1960, s. 285) “iktisat politikasının sabitliği” ilkesi ile Vanberg’in (2004, ss. 9-12) kural-temelli politika idealiyle uyumlu kalır.

Demografik Yaşlanma ve Gelecek Öngörülleri

Türkiye, uzun süre genç nüfus yapısı nedeniyle emeklilik finansmanında demografik baskıyı sınırlı hisseden ülkeler arasında görülmüştür. Ancak Nal ve Gül Yücel’in (2025, ss. 107-112) toplam muhasebe yaklaşımıyla yaptığı projeksiyon analizinde gösterildiği üzere, son dönemde yaşlanma dinamiklerinin hızlanması bu avantajın kalıcı olmadığını göstermektedir. Yazarlar, yaşam beklentisinin artması, doğurganlık hızının düşmesi ve aile yapısındaki dönüşümün emeklilik sistemini daha uzun süreli ödeme ve daha dar prim tabanı ikilemiyle karşı karşıya bıraktığını ortaya koymaktadır. Aynı çalışmada (ss. 112-122), Türkiye’nin 2017 sonrasında nüfus yenilenme seviyesinin altına düşen doğurganlık oranıyla birlikte yaşlanma eşğini aştığı; yapısal reformlar gerçekleşmediği takdirde kamu emeklilik sisteminin orta vadede ciddi finansman baskısıyla karşılaşacağı vurgulanmaktadır. Eser ve Küçük Aksu (2021), Türkiye’nin yaşlanma hızının karşılaştırılabilir ülkelerin yaklaşık iki katı olduğunu; buna karşılık yaşlı istihdamı ve aktif yaşlanma politikalarının henüz yeterli düzeyde olmadığını belirtmektedir. Yaşlanmanın toplumsal-algısal boyutuna ilişkin güncel çalışmalar da Türkiye’de yaşlılığa yönelik algının ve kuşaklararası etkileşimin özellikle kriz dönemlerinde kırılganlaşabildiğini göstermekte (Varışlı ve Gültekin, 2020; Yaşar ve Avcı, 2020); bu durum, aktif yaşlanma ve ileri yaşlarda istihdam politikalarının yalnızca

iktisadi değil toplumsal kabul boyutuyla da tasarlanması gerektiğine işaret etmektedir. Hinrichs'in (2021, ss. 410-414) Avrupa genelindeki güncel reformlar üzerine değerlendirmesi de benzer bir örüntüyü göstermektedir: İtalya ve Almanya gibi "en yaşlı" ülkelerde emeklilik yaşının yükseltilmesi, hemen hemen tüm Avrupa ülkelerinde reform gündeminin ayrılmaz bir bileşeni haline gelmiştir. Bununla birlikte Schuetz, Uebelmesser, Baginski ve Aprea'nın (2023) Almanya'da yürüttüğü temsili anket deneyi göstermektedir ki demografik baskıya ilişkin bilgilendirmenin ya da yalnızca konunun belirlenleştirilmesinin kendisi reform ihtiyacına yönelik kabulü ve özellikle emeklilik yaşının yükseltilmesi gibi seçeneklere verilen desteği belirgin biçimde artırabilmektedir; bu bulgu, demografik baskı altındaki sistemlerde reformların salt teknik gerekçelendirmesinin yeterli olmadığını, kamusal iletişim ve siyasal meşruiyet bileşeninin de tasarımın bir parçası olarak düşünülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yaşlanma tek başına bir kriz nedeni değildir; fakat kayıt dışılık ve düşük istihdam oranlarıyla birleştiğinde sistem üzerinde çarpan etkisi yaratır. Lee ve Mason'ın (2011) kuşaklararası iktisat çerçevesindeki temel saptaması, yaşlanmanın etkisinin istihdam oranları, emek verimliliği, kadınların işgücüne katılımı ve göç dinamikleri gibi birçok değişkene bağlı olarak farklılaştığıdır. Holzmann'ın (2013) küresel emeklilik sistemleri değerlendirmesi de bu değişkenliği ortaya koymakta; bazı ülkelerin daha yaşlı nüfus yapısına rağmen emeklilik sistemini nispeten dengeli biçimde sürdürebildiğini, daha genç nüfuslu ekonomilerin ise kurumsal zayıflık nedeniyle daha erken kriz yaşayabildiğini göstermektedir. Duman'ın (2014, ss. 54-60) yaşlanan nüfusun ekonomik etkileri üzerine değerlendirmesi ile Şengül'ün (2025, ss. 262-266) analizi, Türkiye bağlamında kurumsal tasarım ve emek piyasası sorunlarının demografik yapıdan önce belirleyici olduğunu teyit etmektedir. Ancak bu, yaşlanma baskısının önemsiz olduğu anlamına gelmez; Nal ve Gül Yücel'in (2025, ss. 118-124) kapsama oranı simülasyonu, mevcut yapısal sorunlar çözülmediği takdirde yaşlanmanın etkisinin daha sert hissedileceğini ve kapsama oranını artırmanın tek başına mali dengeyi sağlamaya yetmeyeceğini ortaya koymaktadır.

Bu koşullar altında geleceğe dönük reform tartışmalarının salt emeklilik yaşını artırma eksenine sıkıştırılması yetersizdir. Yaş parametresi önemlidir; ancak tek başına çözüm değildir. Hinrichs (2021, ss. 414-418), Avrupa ülkelerinde emeklilik yaşının yükseltilmesinin en çok sevilmeyen reform ögesi olmasına rağmen neredeyse tüm ülkelerde reform gündemine girdiğini belgelemektedir. Ancak aynı yazar (ss. 418-422), yaşam beklentisi kazanımlarının uzun çalışma yılları ile genişleyen emeklilik dönemi arasında paylaştırılmasının, yaşlanmayla başa çıkmanın temel aracı olmakla birlikte, tek başına yeterli olmadığını vurgulamaktadır. Emeklilik sisteminin sürdürülebilirliği için kadın istihdamının artması, gençlerin formel işgücüne daha hızlı geçişi, bakım hizmetlerinin yaygınlaşması, ücret tabanının genişlemesi ve kayıt dışılığın azaltılması gerekir. Ayrıca yaşam boyu öğrenme ve ileri yaşlarda istihdam edilebilirliği artıran politikalar, emeklilik yaşının fiilen uygulanabilir hale gelmesi bakımından belirleyicidir. Ebbinghaus'un (2015, ss. 56-63) Avrupa genelindeki çifte dönüşüm analizi, başarılı yaşlanma ve aktif yaşlanma politikalarının emeklilik reformlarından ayrı düşünülmemesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Sosyal piyasa ekonomisi perspektifinden geleceğin emeklilik mimarisi üç sütun üzerine kurulmalıdır. Birinci sütun, yoksulluğu önleyen ve katkı-hak bağlantısını tümüyle koparmayan güçlü bir kamusal zorunlu sistemdir. Watrin'in (1979, ss. 418-422) erken tarihsel analizinde tanımladığı "sosyal denge" idealinin gereği olarak, kamusal sistem asgari korumanın ana sigortacısı olarak kalmalıdır. İkinci sütun, işveren ve çalışan katkılarını bir araya getiren, düşük maliyetli ve şeffaf tamamlayıcı fonlu araçlardır; Holzmann (2013) ve Ebbinghaus (2015, ss. 60-68) bu ikinci sütunun ancak birinci sütun güçlü kaldığı koşullarda sosyal denge üretebileceğini göstermektedir. Üçüncü sütun ise bakım emeği, kesintili kariyerler ve düşük gelir grupları için hedefli sosyal telafi araçlarıdır; Frericks, Knijn ve Maier'in (2009, ss. 720-725) çalışma örüntüleri ve emeklilik boşlukları analizinin ima ettiği telafi mekanizmaları ile Röpke'nin (1960, ss. 37-56) Vitalpolitik perspektifinin öngördüğü bakım-merkezli sosyal koruma ilkesi bu sütunu somutlaştırmaktadır. Müller-Armack'ın irenik

formülü (1976, s. 300 vd.), bu üç sütunu birbirinin ikamesi değil, aynı normatif mimarının tamamlayıcı bileşenleri olarak düşünmenin çerçevesini sağlar. Ptak'ın (2009, ss. 98-108) ordoliberalizmin sosyal piyasa ekonomisine katkısı üzerine çözümlemesi, sistemin sadece "sosyal" bileşeni değil, "piyasa" bileşeniyle de uyumlu bir kurumsal çerçeve gerektirdiğini vurgular. Bu çerçevede reformun başarısı, yalnızca mali hesap tablolarında değil, Nal ve Gül Yücel'in (2025, ss. 124-128) vurguladığı gibi emeklilik sonrası yaşam standartlarının istikrarlı biçimde korunmasında ölçülmelidir.

Bütüncül Reform Çerçevesi

Türkiye'de emeklilik sisteminin yapısal dönüşümüne ilişkin çözüm bağlamları, yalnızca parametrik düzenlemelerle açıklanamaz. Reformların kalıcı başarısı, yaş ve prim koşullarının değiştirilmesinden daha çok geçiş adaletinin gözetilerek maliyetlerin şeffaflaştırılmasına ve sistemin emek piyasasıyla kurduğu ilişkinin güçlendirilmesine bağlıdır. Bu nedenle çözüm tartışmaları salt aktüeryal dengeyi değil, reformların farklı kuşaklar üzerindeki dağılımsal etkilerini de hesaba katan bütüncül bir çerçeve içinde yürütülmelidir.

Kayıt dışılık sorunu reform tartışmasının merkezinde yer almak zorundadır. Çünkü işgücünün geniş bir bölümünün düzensiz ve güvencesiz istihdam koşullarında çalıştığı bir yapıda emekliliğe erişim koşullarını sertleştirmek tek başına kapsayıcılığı artırmamakta; tersine sosyal korumanın fiili kapsamını daraltabilmektedir. Bu nedenle Türkiye'de sosyal güvenlik reformunun başarısı yalnızca prim oranları ya da aylık bağlama formülleriyle ele alınmamalı, aynı zamanda kayıtlı istihdamı genişleten ve prim tabanını güçlendiren emek piyasası politikalarıyla birlikte değerlendirilmelidir.

Bireysel emeklilik sisteminin çözüm bağlamındaki rolü ise daha nüanslı bir değerlendirmeyi gerektirmektedir. Ercan'ın (2006) çalışması, BES'in kamusal sistemin yerine geçmek üzere değil, onu tamamlamak amacıyla kurgulandığını ve ulusal tasarrufların artırılması ile sermaye piyasalarının derinleştirilmesi bakımından önemli potansiyeller taşıdığını ortaya koymaktadır. BES'in tasarrufları artırma ve sermaye piyasalarını derinleştirme potansiyeli olmakla birlikte kamusal birinci katman yeterince güçlü olmadığında tamamlayıcı sistemler sosyal koruma açığını telafi etmekte yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle esas mesele, BES'i büyütmeden önce onu güçlü bir kamusal taban üzerine oturan, şeffaf ve erişilebilir bir tamamlayıcı araç haline getirmektir.

Bu bulgular bütününden çıkan politika çerçevesi dört temel eksende kurulabilir. Birinci eksen, enformel istihdamın kayıt altına alınmasına yönelik yapısal politikalar. Eryıldırım'ın (2011) vurguladığı gibi, sosyal güvenlik reformunun başarısı prim tabanının genişliğine doğrudan bağlıdır; bu nedenle emeklilik parametrelerinin yanı sıra kayıt dışılıkla mücadele, denetim kapasitesinin güçlendirilmesi ve kayıtlı istihdamı teşvik eden ücret ve vergi politikaları reformun ayrılmaz bileşenleri olarak ele alınmalıdır. İkinci eksen, geçiş adaletini gözetken kademeli reform mekanizmalarıdır. Değer'in (2011) modeli reforma yakın kuşakların en ağır yükü taşıdığını gösterdiğinden, geçiş hükümleri ve telafi araçları reform tasarımının merkezine yerleştirilmelidir; Müller-Armack'ın (1976, s. 283) "düzenli geri çekilme" formülü bu kademelik ilkesinin ordoliberal geleneğin bir yansımasıdır. Bonoli ve Palier'in (2007, ss. 560-568) Bismarckçı sistemlerde reform dinamikleri üzerine analizi ile Barr ve Diamond'ın (2009, ss. 10-18) reform hataları üzerine değerlendirmesi de aynı noktayı vurgular. Üçüncü eksen, asgari emeklilik güvencesinin güçlendirilmesidir; Eryıldırım'ın (2011) vurguladığı üzere, sisteme katkı sağlayamayan veya yetersiz katkı biriktiren gruplar için hedefli asgari gelir koruması sosyal piyasa ekonomisinin sosyal denge ilkesiyle doğrudan örtüşmektedir (Witt, 2002, ss. 369-373; Bonefeld, 2012, ss. 644-648). Dördüncü eksen ise BES'in gerçek anlamda tamamlayıcı bir işlev üstlenmesini sağlayacak Müller-Armack'ın (1976, s. 132) "piyasayla uyumlu" müdahale ilkesinin somut uygulamaları olarak kurumsal güvencelerdir: fon şeffaflığı, düşük yönetim maliyetleri ve düşük gelirli katılımcılar için eş

finansman desteğidir (Ercan, 2006; Meral, 2024, ss. 482-487; Kayhan ve Togan Egrican, 2021, ss. 596-602; Barr ve Diamond, 2010).

Sonuç olarak Türkiye’de emeklilik sisteminin yapısal sorunlarına yönelik çözüm bağlamları, hem makro düzeyde bir emek piyasası dönüşümünü hem de mikro düzeyde kurumsal bir yeniden tasarımı gerektirmektedir. Kayıt dışılığı azaltmadan prim tabanını genişletmek, geçiş kuşaklarını telafi etmeden parametreleri sertleştirmek ve kamusal sistemi güçlendirmeden tamamlayıcı araçları genişletmek, reformu sürdürülebilir kılmak yerine yeni kırılmalıklar üretir. Bu nedenle çözüm, tek bir mekanizmaya değil; emek piyasası politikası, sosyal güvenlik tasarımı ve tamamlayıcı finansal araçların eşgüdümlü biçimde kurgulandığı bütüncül bir reform mimarisine dayanmak zorundadır. Holzmann (2013) ve Hinrichs (2021, ss. 418-422) ise bu bütüncüllüğün sadece ulusal düzeyde değil, karşılaştırmalı öğrenme çerçevesinde de kurulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Sonuç ve Değerlendirmeler

Türkiye’de emeklilik sisteminin son çeyrek yüzyıldaki dönüşümü, salt sosyal güvenlik hukukunun teknik bir yeniden tertibi ya da kamu maliyesinin dar anlamda bir dengeleme çabası olarak okunamaz. Bu dönüşüm, daha derinde, refah devletinin sosyal koruma vaadi ile mali disiplinin kurumsal zorunluluğu arasında giderek sertleşen gerilimin emeklilik rejimi üzerindeki yoğunlaşmış tezahürüdür. 1999 ve 2008 reformları, erken emeklilik baskısını sınırlandırmak, norm birliğini güçlendirmek ve sistemin orta ve uzun vadeli yükümlülüklerini daha hesaplanabilir hale getirmek bakımından tarihsel önemde eşikler üretmiş; ne var ki bu reformlar, sistemin yapısal çelişkilerini ortadan kaldırmaktan çok onları yeni bir düzlemde yeniden düzenlemiştir. Elveren’in (2008, ss. 220-224) eleştirel değerlendirmesinde ve Yorgun’un (2026, ss. 381-390) güncel analizinde de gösterildiği gibi, bugün Türkiye’de emeklilik sistemi aynı anda mali sürdürülebilirlik baskısı, gelir yeterliliği aşınması, kayıt dışılık, toplumsal cinsiyet temelli kesintili kariyerler ve siyasal müdahalelere açıklık gibi birbirini besleyen sorun alanları üretmektedir. Bu nedenle emeklilik reformu tartışmasını yalnızca maliyet hesabına ya da yalnızca kazanılmış hak retoriğine sıkıştırmak meselenin gerçek mahiyetini görünmez kılmakta; asli mesele, sistemin aynı anda mali bakımdan sürdürülebilir, sosyal bakımdan yeterli ve siyasal bakımdan meşru olup olamayacağıdır.

Avrupa deneyimi, kural-temelli mali disiplin ile sosyal yeterlilik arasında kendiliğinden bir denge kurulamadığını göstermektedir. Türkiye’de bu gerilim daha kırılmalı bir emek piyasası, daha düşük kadın istihdamı, daha zayıf kayıtlılık ve daha parçalı kariyer örüntüleri nedeniyle daha sert hissedilmektedir. Dolayısıyla temel sorun yalnızca yaş parametresi değil, emek piyasasının kurumsal zayıflıklarıyla birleşen bütünsel tasarım sorunudur.

Sosyal piyasa ekonomisi perspektifi bu tabloyu anlamak için verimli bir çerçeve sunmaktadır. Watrin (1979, ss. 417-422), Vanberg (2004, ss. 9-12) ve Bonefeld’in (2012, ss. 643-648) vurguladığı üzere bu yaklaşım ne sınırsız kamusal taahhütleri ne de yaşlılık riskinin bütünüyle bireyselleştirilmesini savunur. Freiburg Okulu’nun kural-temelli anayasal yaklaşımı, Röpke-Rüstow çizgisinin toplumsal duyarlılığı ve Müller-Armack’ın irenik formülü birlikte düşünüldüğünde mesele, piyasa rasyonalitesi ile sosyal denge arasında kurumsal olarak savunulabilir bir uzlaşma üretmektir (Eucken, 1960, ss. 254-289; Röpke, 1950, ss. 202-212; Müller-Armack, 1956, s. 390; 1976, s. 300 vd.).

Bu çerçevede belirleyici mesele, reformların mali rasyonalite ile politik rasyonalite arasında gidip gelen bir sarkaç mantığıyla şekillenmesidir. Eucken’in (1960, s. 285) "iktisat politikasının sabitliği" ilkesi ile Pierson’ın (1998, ss. 544-550) ve Hinrichs’in (2021, ss. 414-420) değerlendirmeleri, kuralların sık ve geriye etkili biçimde değiştirilmesinin yalnızca hukuki güvenliği değil, sistemin mali temelini de aşındırdığını göstermektedir.

Bu bağlamda çalışma yaşamının erken dönemlerinde uzun ve kesintisiz prim ödeyen sigortalılara yönelik daha esnek emeklilik modellerinin tartışılması, ilk bakışta popülist bir talep

değil, katkının yalnızca miktarını değil zaman boyutunu da dikkate alan alternatif bir aktüeryal perspektif olarak görülebilir. Yukarıda ayrıntılandırıldığı üzere Türkiye bakımından savunulması gereken tez, uzun ve kesintisiz katkıyı özellikle erken kayıtlı giriş yoluyla ödüllendiren, fakat bunu aktüeryal nötrlük, şeffaf katsayılar, bakım kredileri ve asgari emeklilik garantisiyle birlikte tasarlayan sınırlı bir modelin tartışmaya açılmasıdır. Ancak bu şartlar altında böyle bir model, sosyal piyasa ekonomisinin sorumluluk ilkesi ile sosyal denge ilkesi arasında makul bir köprü kurabilir.

Bununla birlikte Türkiye için gerçek reform hattı, ne yalnızca emeklilik yaşını yükseltmeyi yeterli gören dar maliyetçi yaklaşımda ne de her siyasal baskı anında yeni istisnalar üreten genişletici müdahalecilikte bulunabilir. Daha tutarlı olan yaklaşım, kamusal zorunlu sistemin asgari yaşlılık güvencesi üretme kapasitesini korurken katkı ile hak arasındaki bağı tümüyle koparmayan; buna karşılık emek piyasasındaki eşitsizlikleri, özellikle kadınların ücretsiz bakım yükünden kaynaklanan kesintili kariyerlerini ve düşük gelir gruplarının yetersiz prim birikimini telafi eden bütüncül bir reform mimarisidir. Müller-Armack'ın (1976, s. 283) "düzenli geri çekilme" formülü bu bütüncül mimariyi kurmanın kavramsal aracıdır. OECD'nin Türkiye değerlendirmesi, kadınların işgücüne katılımının artırılmasının, okul öncesi bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılmasının ve aile politikalarının daha dengeli hale getirilmesinin uzun vadeli büyüme kadar sosyal koruma sisteminin finansman zemini için de belirleyici olduğunu vurgulamaktadır (OECD, 2025b, ss. 50-57). Bu nedenle emeklilik reformunun asli başlıkları; kadınların kayıtlı istihdama katılımını güçlendirecek bakım hizmetleri ve vergi-transfer düzenlemeleri, bakım dönemleri için prim veya hak kredileri, düşük gelirli sigortalılar için hedefli asgari koruma, tamamlayıcı emeklilik araçlarında maliyet ve şeffaflık denetimi ve emeklilik ile çalışmayı birbirini dışlayan değil, birbirini tamamlayan bir geçiş rejimi içinde ele alan aktif yaşlanma politikaları olmak zorundadır. Emeklilik yaşını tek başına değiştiren bir reformun, bu yapısal eksenlere temas etmediği sürece kalıcı denge üretmesi mümkün görünmemektedir.

Bu çerçevede emeklilik tartışmasını yaş ve prim günü gibi dar parametreler üzerine sıkıştırmak yeterli değildir. Reform gündemi, kayıt dışılık ve düşük ücret rejimi (Eryıldırım, 2011), bakım emeği ve kesintili istihdam (Frericks, Knijn ve Maier, 2009, ss. 717-725; Röpke, 1960, ss. 37-56), fonlu sistemlere erişim eşitsizliği (Şahin, Rittersberger-Tılıç ve Elveren, 2010, ss. 124-134) ve kurumsal güven sorunu (Aslan ve Karadeniz, 2025, ss. 1006-1016) ile birlikte ele alınmalıdır. Kamusal sistemin asgari koruma işlevini güçlendiren ve tamamlayıcı sistemleri gelir dağılımını bozmayacak biçimde tasarlayan çok katmanlı bir mimari, Türkiye açısından en tutarlı seçenek olarak görünmektedir (Müller-Armack, 1976, s. 300 vd.; Holzmann, 2013; Hinrichs, 2021, ss. 418-422; Meral, 2024, ss. 485-489).

Reformların bir başka önemli boyutu, kuşaklar arası yeniden dağıtımın açık ya da örtük biçimde yeniden tanımlanmış olmasıdır. Klasik pay-as-you-go rejimlerinde çalışan kuşaklar mevcut emeklileri finanse eder; sistemin meşruiyeti ise sonraki kuşakların da benzer bir desteği sağlayacağı beklentisine dayanır. Myles ve Pierson'ın (2001, ss. 306-312) gösterdiği gibi Türkiye'de 1999 ve 2008 reformları, bu "örtük toplumsal sözleşme"yi bütünüyle ortadan kaldırmamış; fakat sözleşmenin koşullarını sertleştirmiştir. Emeklilik yaşının yükseltilmesi ve aylık bağlama oranlarının düşmesi, yeni kuşakların daha uzun süre çalışıp daha sınırlı hak elde edeceği yönündeki algıyı güçlendirmiştir. Bu algı, sistemin mali tarafını iyileştirse de kurumsal sadakati zayıflatabilmektedir. Pierson'ın (1998, ss. 544-550) "kalıcı kemer sıkma" tezi ile Ebbinghaus'un (2015, ss. 56-63) "çifte dönüşüm" çerçevesinde gösterdiği gibi, reformların salt mali faydalarıyla değil, katılımcılarda adil işlem duygusu üretip üretmediğiyle de değerlendirilmesi gerekmektedir.

Norm birliği ile farklılaşmış çalışma yaşamı arasındaki gerilim de bu çerçevede önem taşımaktadır. Yorgun'un (2026, ss. 381-385) gösterdiği gibi statü farklılıklarını azaltan formel birlik, düşük ücretli ve kesintili istihdam biçimlerinin ürettiği fiili eşitsizlikler devam ettiği sürece tek başına maddi adalet üretmez. Goldschmidt ve Wohlgemuth'un (2008) ile Bonefeld'in (2012, ss. 644-648)

vurguladığı sosyal denge ilkesi tam da bu noktada belirleyicidir: kuralların tekliği ile sonuçların adaleti aynı şey değildir.

Gelecek için en gerçekçi politika çerçevesi, parametre reformlarını kurumsal telafi mekanizmalarıyla birleştiren karma bir yaklaşım gibi görünmektedir. Emeklilik yaşının yaşam beklentisine duyarlı ama otomatik olmayan biçimde ayarlanması, düşük ücretliler için asgari emeklilik korumasının güçlendirilmesi, bakım dönemleri için prim kredileri verilmesi, kadın ve genç istihdamını artıran aktif emek piyasası politikalarının sosyal güvenlik reformu ile eşgüdüm içinde kurgulanması, BES benzeri tamamlayıcı araçlarda maliyet şeffaflığının artırılmasına yönelik düzenlemeler birbirini tamamlayan adımlar olacaktır. Barr ve Diamond'ın (2010) reform rehberinde, Holzmann'ın (2013) küresel değerlendirmesinde, Hinrichs'in (2021, ss. 418-422) Avrupa analizinde ve Meral'in (2024, ss. 485-489) Türkiye-OECD karşılaştırmasında vurguladığı gibi, tek başına hiçbir araç yeterli değildir. Emeklilik sistemi, bir ülkenin toplam kurumsal mimarisinin sonucudur ve reform da bu bütünlük içinde anlam kazanır.

Son tahlilde Türkiye'nin emeklilik meselesi, teknik bir aktüerya problemi kadar, hatta belki ondan daha fazla, bir siyasal ekonomi ve kurumsal adalet problemidir. Kıta Avrupası deneyimi, kural-temelli sertliğin gelir yeterliliğini zayıflatırken (OECD, 2025a, s. 169) katkı-hak ilişkisinin güçlendirilmesinin dahi siyasal istisnalarla aşındırılabilirdiğini (Mazzaferro, 2023, ss. 117, 129; OECD, 2025a, ss. 70-71) göstermektedir. Eucken (1950, s. 173; 1960, s. 289) ideal görünen sistemlerin esasında ekonomik gelişmenin somut aşaması olmasından ziyade gerçek ekonomik dünyayı anlamaya yarayan saf analitik araçlar olması gerektiğini savunur. Bu bakımdan Türkiye'nin önündeki görev, Avrupa deneyiminden yalnızca parametre ithal etmek değil; onların sınırlarını görerek kendi reform dilini kurmaktır. Bu reform dili, bütçe dengesini sosyal güvenlik hakkının yerine geçen bir amaç olarak değil, insan onuruna yaraşır yaşlılık güvencesinin sürdürülebilir biçimde gerçekleştirilmesine hizmet eden kurumsal bir araç olarak konumlandırılmalıdır. Aksi halde mali disiplin adına kurulan her denklem toplumsal meşruiyet kaybıyla çözülecek; siyasal telafi adına yapılan her gevşeme ise kurumsal öngörülebilirliği biraz daha aşındıracaktır. Dolayısıyla Türkiye'de emeklilik reformunun gerçek ufku, erken ya da geç emeklilik ikilemini aşan; kuralların öngörülebilirliği, hakların yeterliliği, katkının adilliği ve finansmanın toplumsal kabulü arasında yeni bir denge kurabilen bütüncül bir sosyal piyasa ekonomisi mimarisi inşa edebilmektir. Sosyal piyasa ekonomisi perspektifi, Freiburg Okulu'nun kural-temelli anayasası, Röpke-Rüstow'un sosyolojik duyarlılığı ve Müller-Armack'ın irenik formülü ile birlikte tam da bu ikiliği aşan bir kurumsal tasavvur sunmaktadır: piyasa verimliliği ile sosyal denge birbirinin alternatifi değil, aynı kurumsal mimarinin tamamlayıcı bileşenleridir ve Türkiye'de emeklilik reformu, parametrelerin değil, kurumsal aklın ve sosyal adalet tasavvurunun yeniden kurulması meselesidir.

References

- Aaron, H. J. (1966). The social insurance paradox. *Canadian Journal of Economics and Political Science*, 32(3), 371-374. <https://doi.org/10.2307/139995>
- Akbulut, O. Y., & Aydoğan, E. (2023). *Türkiye'de faaliyet gösteren hayat/emeklilik sigorta sektörünün finansal performans analizi: 2010–2021 dönemi için ampirik bir uygulama*. *Turkish Studies: Economy*, 18(3), 1203–1221. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.71616>
- Akgül, Y. (2020). Türkiye'de faaliyet gösteren emeklilik sigorta şirketlerinde özsermaye tahmini: Bulanık hedef programlama örneği. *Turkish Studies: Information Technologies & Applied Sciences*, 15(3), 253–267. <https://doi.org/10.47844/TurkishStudies.43795>
- Alper, Y. (2003). *Türkiye’de sosyal güvenlik ve sosyal sigortalar*. Ekin Kitabevi.
- Apak, S., & Taşçıyan, K. (2010). Türkiye’de bireysel emeklilik sisteminin gelişimi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(2), 121-129.
- Arza, C., & Kohli, M. (Eds.). (2008). *Pension reform in Europe: Politics, policies and outcomes*. Routledge.
- Aslan, H., & Karadeniz, O. (2025). Early retirement practice in Türkiye and young generations’ reactions: An analysis of intergenerational solidarity. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(3), 997-1022. <https://doi.org/10.30798/makuiibf.1586383>
- Ataay, F. (2008). Sağlık reformu ve yurttaşlık hakları. *Amme İdaresi Dergisi*, 41(3), 169-184.
- Barr, N., & Diamond, P. (2006). The economics of pensions. *Oxford Review of Economic Policy*, 22(1), 15-39.
- Barr, N., & Diamond, P. (2008). *Reforming pensions: Principles and policy choices*. Oxford University Press.
- Barr, N., & Diamond, P. (2009). Reforming pensions: Principles, analytical errors and policy directions. *International Social Security Review*, 62(2), 5-29.
- Barr, N., & Diamond, P. (2010). *Pension reform: A short guide*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195387728.001.0001>
- Beveridge, W. (1942). *Social insurance and allied services*. HM Stationery Office.
- Biebricher, T. (2019). *The political theory of neoliberalism*. Stanford University Press.
- Boeri, T., Garibaldi, P., & Moen, E. R. (2022). In medio stat victus: Labor demand effects of an increase in the retirement age. *Journal of Population Economics*, 35(2), 519-556. <https://doi.org/10.1007/s00148-021-00871-0>
- Böhm, F. (1937). *Die Ordnung der Wirtschaft als geschichtliche Aufgabe und rechtsschöpferische Leistung* (Ordnung der Wirtschaft, Bd. 1). W. Kohlhammer.
- Böhm, F. (1966). Privatrechtsgesellschaft und Marktwirtschaft. *ORDO. Jahrbuch für die Ordnung von Wirtschaft und Gesellschaft*, 17, 75-151.
- Böhm, F., Eucken, W., & Großmann-Doerth, H. (1989). The Ordo manifesto of 1936. In A. Peacock & H. Willgerodt (Eds.), *Germany’s social market economy: Origins and evolution* (pp. 15-26). Macmillan. (Özgün metin 1936 yılında yazılmıştır.)
- Bonefeld, W. (2012). Freedom and the strong state: On German ordoliberalism. *New Political Economy*, 17(5), 633-656. <https://doi.org/10.1080/13563467.2012.656082>

- Bonoli, G. (2000). *The politics of pension reform: Institutions and policy change in Western Europe*. Cambridge University Press.
- Bonoli, G., & Palier, B. (2007). When past reforms open new opportunities: Comparing old-age insurance reforms in Bismarckian welfare systems. *Social Policy & Administration*, 41(6), 555-573.
- Buğra, A., & Keyder, Ç. (2006). *The Turkish welfare regime in transformation*. UNDP Turkey.
- Değer, Ç. (2011). *An overlapping generations analysis of social security reform in Turkey* [Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi].
- Diamond, P. A. (1977). A framework for social security analysis. *Journal of Public Economics*, 8(3), 275-298.
- Disney, R. (2000). Crises in public pension programmes in OECD: What are the reform options? *Economic Journal*, 110(461), F1-F23. <https://doi.org/10.1111/1468-0297.00505>
- Dökmeci, V. (2018). *Venedik Cumhuriyeti'nin İstanbul'daki dragomanları ve dil oğlanlarının emeklilik ve azilleri (1562-1795)*. *Turkish Studies*, 13(16), 95-112. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.13931>
- Duman, N. (2014). Yaşlanan nüfusun ekonomik etkileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 4(2), 50-65.
- Ebbinghaus, B. (2011). *The varieties of pension governance: Pension privatization in Europe*. Oxford University Press.
- Ebbinghaus, B. (2015). The privatization and marketization of pensions in Europe: A double transformation facing the crisis. *European Policy Analysis*, 1(1), 56-73.
- Elveren, A. Y. (2008). Social security reform in Turkey: A critical perspective. *Review of Radical Political Economics*, 40(2), 212-232. <https://doi.org/10.1177/0486613407310561>
- Ercan, N. (2006). *Türk sosyal güvenlik sisteminde reform ihtiyacı ve bireysel emeklilik sistemi* [Yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Eryıldırım, N. (2011). *Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminde reform ve enformel ekonomi* [Yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Eser, B., & Küçük Aksu, S. (2021). Yaşlanan nüfus, sorunlar ve politikalar. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(2), 541-556.
- Eucken, W. (1950). *The foundations of economics: History and theory in the analysis of economic reality* (T. W. Hutchison, Trans.). Hodge. (Özgün eser 1940 yılında yayımlanmıştır.)
- Eucken, W. (1960). *Grundsätze der Wirtschaftspolitik* (E. Eucken & K. P. Hensel, Ed., 3. baskı). J. C. B. Mohr (Paul Siebeck). (Özgün eser 1952 yılında yayımlanmıştır.)
- Feld, L. P., Köhler, E. A., & Nientiedt, D. (2021). *Ordoliberalism and the social market economy* (Freiburger Diskussionspapiere zur Ordnungsökonomik 21/5). Walter Eucken Institut.
- Fişek, G., Özsuca, Ş. T., & Şuğle, M. A. (1998). *Sosyal sigortalar kurumu tarihi, 1946-1996*. Tarih Vakfı Yayınları.
- Frericks, P., Knijn, T., & Maier, R. (2009). Pension reforms, working patterns and gender pension gaps in Europe. *Gender, Work & Organization*, 16(6), 710-730.
- Gökbunar, A. R., & Koç, E. (2009). Demografik değişimlerin sosyal güvenlik kurumlarına etkisi ve Türkiye'de sosyal güvenlik kurumlarının mali yapısının analizi. *Sosyal Bilimler*, 7(1), 15-34.

- Gökbunar, R., Özdemir, H., & Uğur, A. (2008). Küreselleşme kısılacındaki refah devletinde sosyal refah harcamaları. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9(2), 158-173.
- Göktaş, M., Çakar, E., & Özdamar, M. (2011). *Türk sosyal güvenlik sisteminde emeklilik ve primsiz rejim*. Yaklaşım Yayıncılık.
- Goldschmidt, N., & Wohlgemuth, M. (2008). Social market economy: Origins, meanings and interpretations. *Constitutional Political Economy*, 19(3), 261-276.
- Gözübüyük Tamer, M. (2024). Emeklilikte geleneksel bir durak: Kahvehaneler ve emekli yaşam. *Turkish Studies*, 19(4), 1627–1652. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.78120>
- Gruber, J., & Wise, D. (1998). Social security and retirement: An international comparison. *American Economic Review*, 88(2), 158-163.
- Güvercin, C. H. (2004). Sosyal güvenlik kavramı ve Türkiye’de sosyal güvenliğin tarihçesi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 57(2), 89-95.
- Güzel, A. (2005). Türk sosyal güvenlik sisteminde öngörülen reform. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(Özel Sayı), 1-55.
- Hensel, K. P. (1954). *Einführung in die Theorie der Zentralverwaltungswirtschaft: Eine vergleichende Untersuchung idealtypischer wirtschaftlicher Lenkungssysteme am Problem der Wirtschaftsrechnung* (Schriften zum Vergleich wirtschaftlicher Lenkungssysteme, Heft 1). Gustav Fischer.
- Hinrichs, K. (2021). Recent pension reforms in Europe: More challenges, new directions. An overview. *Social Policy & Administration*, 55(3), 409-422.
- Holzmann, R. (2013). Global pension systems and their reform: Worldwide drivers, trends and challenges. *International Social Security Review*, 66(2), 1-29.
- Holzmann, R., & Palmer, E. (Eds.). (2006). *Pension reform: Issues and prospects for non-financial defined contribution (NDC) schemes*. World Bank.
- Immergut, E. M., Anderson, K. M., & Schulze, I. (Eds.). (2007). *The handbook of West European pension politics*. Oxford University Press.
- Karaca, F. B., & Kılıçarslan, Ş. (2019). Türkiye’de faaliyet gösteren hayat dışı sigorta şirketlerinde etkinlik: Veri zarflama analizi üzerine bir uygulama. *Turkish Studies: Economy*, 14(4), 1359–1381. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.39922>
- Kart, C. S. (2019). *AB ülkelerinde ve Türkiye’de sosyal güvenlik reformu sürecinde sosyal diyalog* [Doktora tezi]. Ankara Üniversitesi
- Kayam, S. S., Parkın, M. K., & Çeliktöpez, M. (2013). *Features that influence the exit decision from the private pension system in Turkey* (MPRA Paper No. 50933). <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/50933/>
- Kayhan, F., & Togan Egrican, A. (2021). An overview of voluntary private pension funds in Turkey. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 13(25), 586-607. <https://doi.org/10.14784/marufacd.976622>
- Kaymaz, Y. S. (2023). Sosyo-ekonomik etkileri bakımından 7438 sayılı kanunun analizi. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 25-32.
- Kurtkapan, H. (2019). Kentte yaşayan emeklilerin iyi oluş halleri: İstanbul örneği. *Turkish Studies-Social Sciences*, 14(1), 119–131. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14687>

- Lee, R., & Mason, A. (Eds.). (2011). *Population aging and the generational economy: A global perspective*. Edward Elgar.
- Lindbeck, A., & Persson, M. (2003). The gains from pension reform. *Journal of Economic Literature*, 41(1), 74-112.
- Mazzaferro, C. (2023). The transition to NDC in Italy: Assessing distributive and financial effects. *Journal of Pension Economics and Finance*, 22(1), 116-131. <https://doi.org/10.1017/S1474747221000329>
- Meral, H. (2024). Bireysel emeklilik sisteminin 20. yılı: OECD ülkeleri ile karşılaştırmalı bir analiz. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 42(3), 471-489. <https://doi.org/10.17065/huniibf.1403756>
- Miksch, L. (1947). *Wettbewerb als Aufgabe: Grundsätze einer Wettbewerbsordnung* (2. genişletilmiş baskı). Helmut Küpper. (Özgün eser 1937 yılında yayımlanmıştır.)
- Miksch, L. (1949). Die Wirtschaftspolitik des "Als-Ob". *Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft*, 105, 310-338.
- Mola, H. (2024). Karar verme sürecinde dürtme, risk algısı, aşırı güven eğilimi ve sürü psikolojisi etkileri: Bireysel emeklilik özelinde bir inceleme. *Turkish Studies: Economy*, 19(1), 325-338. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.78457>
- Müller-Armack, A. (1956). Soziale Marktwirtschaft. In E. von Beckerath, H. Bente, C. Brinkmann, E. Gutenberg, H. Jecht, A. Müller-Armack, H. Peter, A. Predöhl, E. Schneider, K. C. Thalheim, E. Wagemann, & L. von Wiese (Eds.), *Handwörterbuch der Sozialwissenschaften* (Bd. 9, ss. 390-392). Gustav Fischer / J. C. B. Mohr / Vandenhoeck & Ruprecht.
- Müller-Armack, A. (1976). *Wirtschaftsordnung und Wirtschaftspolitik: Studien und Konzepte zur Sozialen Marktwirtschaft und zur Europäischen Integration* (2. baskı, E. Tuchtfeldt, Ed.). Paul Haupt. (Özgün eser 1966 yılında yayımlanmıştır; "Wirtschaftslenkung und Marktwirtschaft" [1947] bu ciltte yeniden basılmıştır, ss. 19-170.)
- Myles, J., & Pierson, P. (2001). The comparative political economy of pension reform. In P. Pierson (Ed.), *The new politics of the welfare state* (pp. 305-333). Oxford University Press.
- Nal, M., & Gül Yücel, K. (2025). Türkiye’de yaşlanan nüfus ve kamu emeklilik sisteminde artan mali zorluklar: Kapsama oranında artış bir çıkış yolu olabilir mi? *Maliye Dergisi*, 188, 103-131.
- OECD. (2025a). *Pensions at a glance 2025: OECD and G20 indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e40274c1-en>
- OECD. (2025b). *OECD economic surveys: Türkiye 2025*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/d01c660f-en>
- Palier, B. (2010). The long conservative, corporatist road to welfare reforms. In B. Palier (Ed.), *A long goodbye to Bismarck? The politics of welfare reform in continental Europe* (pp. 333-387). Amsterdam University Press.
- Pierson, P. (1998). Irresistible forces, immovable objects: Post-industrial welfare states confront permanent austerity. *Journal of European Public Policy*, 5(4), 539-560. <https://doi.org/10.1080/13501769880000011>
- Ptak, R. (2009). Neoliberalism in Germany: Revisiting the ordoliberal foundations of the social market economy. In P. Mirowski & D. Plehwe (Eds.), *The road from Mont Pèlerin: The making of the neoliberal thought collective* (pp. 98-138). Harvard University Press.

- Röpke, W. (1950). *The social crisis of our time* (A. & P. S. Jacobsohn, Trans.). University of Chicago Press. (Özgün eser 1942 yılında Zürih'te Rentsch tarafından "Die Gesellschaftskrisis der Gegenwart" başlığıyla yayımlanmıştır.)
- Röpke, W. (1960). *A humane economy: The social framework of the free market*. Henry Regnery. (Özgün eser 1958 yılında Zürih'te Rentsch tarafından "Jenseits von Angebot und Nachfrage" başlığıyla yayımlanmıştır.)
- Rüstow, A. (1932). Freie Wirtschaft, starker Staat (Die staatspolitischen Voraussetzungen des wirtschaftspolitischen Liberalismus). In F. Boese (Ed.), *Deutschland und die Weltkrise: Verhandlungen des Vereins für Socialpolitik in Dresden, 28. und 29. September 1932* (Schriften des Vereins für Socialpolitik, Bd. 187, ss. 62-69). Duncker & Humblot.
- Rüstow, A. (2001). *Das Versagen des Wirtschaftsliberalismus* (F. P. Maier-Rigaud & G. Maier-Rigaud, Eds., 3. baskı). Metropolis. (Özgün eser 1945 yılında İstanbul'da İstanbuler Schriften serisinde yayımlanmıştır.)
- Şahin, Ş., Rittersberger-Tılıç, H., & Elveren, A. Y. (2010). The individual pension system in Turkey: A gendered perspective. *Ekonomik Yaklaşım*, 21(77), 115-142.
- Schuetz, J., Uebelmesser, S., Baginski, R., & Aprea, C. (2023). Pension reform preferences in Germany: Does information matter? *European Journal of Political Economy*, 80, 102476. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2023.102476>
- Şengül, S. (2025). Economic and demographic effects of public pension expenditures: The case of Türkiye. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(2), 257-268. <https://doi.org/10.37880/cumuiibf.1608768>
- Şimşek Şahinler, H., & Özçelik, H. (2025). Emeklilerin finansal okuryazarlık ve finansal risk alma toleransı: Bitlis ili örneği. *Turkish Studies-Economy*, 20(2), 1557-1601. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87454>
- Ülker, Y., & Tat, H. (2020). Otomatik katılım sisteminde muhasebe işlemleri ve öğretmenlerin sisteme bakışına yönelik bir analiz. *Turkish Studies- Economy*, 15(2), 1001-1021. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.42688>
- Vanberg, V. J. (2004). *The Freiburg School: Walter Eucken and ordoliberalism* (Freiburger Diskussionspapiere zur Ordnungsökonomik, No. 04/11). Walter Eucken Institut.
- Varışlı, B., & Gültekin, T. (2020). Yaşlı ayrımcılığının pandemi hali: COVID-19 sürecinde kuşaklararası etkileşimin dönüşümü. *Turkish Studies*, 15(4), 1227-1237. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44376>
- Watrin, C. (1979). The principles of the social market economy — Its origins and early history. *Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft*, 135(3), 405-425.
- Whiteford, P., & Whitehouse, E. (2006). Pension challenges and pension reforms in OECD countries. *Oxford Review of Economic Policy*, 22(1), 78-94. <https://doi.org/10.1093/oxrep/grj006>
- Whitehouse, E. (2007). *Pensions panorama: Retirement-income systems in 53 countries*. World Bank.
- Witt, U. (2002). Germany's "social market economy": Between social ethos and rent seeking. *The Independent Review*, 6(3), 365-375.
- Yaşar, Ö., & Avcı, N. (2020). Değişen yaşlılık algısı: COVID-19 ile damgalanan yaşlılar. *Turkish Studies*, 15(4), 1251-1273. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44275>

-
- Yiğiteli, N. (2010). *Sosyal güvenlik politikası değişikliklerinin etkileri: Türkiye için bir sosyal hesaplar matrisi çarpan çözümlemesi* [Yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Yorgun, S. (2026). Evaluation of social security reform in Turkey: Underlying rationales and economic-administrative consequences. *İstanbul İktisat Dergisi*, 75(2), 375-393. <https://doi.org/10.26650/ISTJECON2025-168491>

ETHICAL DECLARATIONS**Research and Publication Ethics**

The authors declare that this manuscript is an original work prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The manuscript has not been previously published and is not currently under consideration for publication elsewhere. All sources used in the preparation of this study have been properly cited and referenced. The authors confirm that the work contains no plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data. The research findings are presented honestly and transparently in accordance with the principles of academic integrity.

Author Contributions

All authors have significantly contributed to the conception, design, analysis, and preparation of the manuscript. All authors have read and approved the final version of the manuscript and agree to its submission and publication.

Conflict of Interest

The authors declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the authors. Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the authors.

Copyright and Permissions

The authors confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

All authors confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR**Araştırma ve Yayın Etiği**

Yazarlar, bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan eder. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir. Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Yazarlar, çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan eder.

Yazar Katkısı

Tüm yazarlar çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin hazırlanmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Tüm yazarlar makalenin son hâlini okuyup onaylamış ve yayımlanmasını kabul etmiştir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar, bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmış olabilir. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri yazarlar tarafından dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk yazarlara aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Yazarlar, telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan eder.

Yazar Onayı

Tüm yazarlar makalenin son hâlini okuduklarını, onayladıklarını ve yayımlanmasını kabul ettiklerini beyan eder.

Authors' Contribution Statement / Yazarların Katkı Oranı Beyanı

The researchers' contribution statement is as follows / Araştırmacıların katkı oranı beyanı şu şekildedir:

First author / 1. Yazar %34,

Second author / 2. Yazar %33,

Third author / 3. Yazar %33.